

ESPOO
ESBO

Suomenkielinen opetus 2020

Arviointiraportti

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	4
1.1 Tiivistelmä arviointiraportin keskeisistä tuloksista	4
1.2 Arvioinnin kehittäminen.....	7
2 Johtaminen ja hallinto	10
2.1 Rehtorikysely	11
3 Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen	14
3.1 Perusopetuksen koulujen henkilöstökysely	14
3.2 Väkivalta- ja uhkatilanteet sekä henkilöstön tapaturmat.....	17
3.3 Opetushenkilöstön osaamisen kehittäminen	19
4 Perusopetus	22
4.1 Palvelu- ja toimintaympäristön kuvaus	22
4.1.1 Yhteisöllinen opiskeluhoito	22
4.1.2 Opiskeluhoiltopalvelujen riittävyys ja tasavertaisuus	24
4.1.3 Kolmiportainen tuki ja avustajapalvelut	27
4.1.4 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus.....	33
4.1.5 Ryhmäkoko.....	35
4.1.6 Sähköinen toimintaympäristö	36
4.1.7 Perusopetuksen iltapäivätoiminta ja koululaisten hoito	41
4.1.8 KULPS	42
4.2 Oppimistulokset	43
4.2.1 ALLU-lukutesti	43
4.2.2 PISA 2018.....	47
4.2.3 Peruskoululaisten hylätyt arvosanat	49
4.3 Hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvät tulokset	50
4.3.1 Oppilaskysely	50
4.3.2 Hyvinvointikartta	53
4.3.3 Vieraskielisten tulokset kouluterveyskyselyssä	54
4.3.4 Move!-mittaus	55
4.3.5 Huoltajakysely	56
4.3.6 Etäopetuskysely oppilaille ja huoltajille	57
5 Siirtymät	60
5.1 Oppilaaksioton toimivuus.....	60
5.2 Perusopetuksen oppilaiden sijoittuminen 2. asteen opintoihin	62
6 Lukiokoulutus	63
6.1 Lukiokoulutuksen arviointi.....	63
6.1.1 Opiskelijoiden näkemyksiä lukiokoulutuksesta.....	63
6.1.2 Lukiolaisten Hyvinvointikartta	63
6.1.3 Huoltajien näkemyksiä lukiokoulutuksesta	64
6.2 Lukiokoulutuksen tilastot ja tunnusluvut	64

6.2.1 Lukioon hakeminen	64
6.2.2 Lukioon valitut uudet opiskelijat.....	65
6.2.3 Lukioiden opiskelijamäärät	65
6.2.4 Ylioppilaskirjoitusten tulokset.....	66
6.2.5 Jatko-opintoihin sijoittuminen	66
Kuva- ja taulukkuuettelot.....	68

1 Johdanto

Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosyksikön arviointiraportti on koonti vuoden 2020 ja lukuvuoden 2019–2020 aikana toteutetusta toiminnasta ja sen arvioinnista. Raporttiin on koottu erilaisten kyselyjen tuloksia sekä oppimistulosten ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen keskeisten toimintojen arviointia.

Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön 1.1.2016 voimaantulleessa johtamissopimuksessa sanotaan, että ”*Arviointiraportti on vuosittainen koonti tulosyksikön keskeisistä arviointituloksista. Siihen kootaan talousvuosittain mm. tulostavoitteiden toteutumista ja opetuksen järjestämistä koskeva arviointitieto. Sen sisältöinä ovat lisäksi johtamisen arviointi, opetuksen ja oppimistulosten toteutuminen, koulujen toimintaympäristön, oppilaaksioton, ryhmäkokojen ja turvallisuuden toteutuminen ja oppilashuollon tavoitteiden toteutuminen.*” Arviointiraportin sisältö pohjautuu arviointisuunnitelmaan, jonka suomenkielinen koulutuslautakunta hyväksyi 23.4.2003 ja jota suomenkielinen opetuslautakunta päivitti 15.12.2005. Arviointisuunnitelmassa määritellään muun muassa Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön keskeiset arvioinnin kohteet. Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön arviointi on osa kaupungin ja toimialan arviointijärjestelmää, mutta samalla myös kuvaus tulosyksikössä toteutetusta arvioinnista.

Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön arviointia johtaa ja koordinoi arvioinnin ohjausryhmä, jonka kokoonpano syksyllä 2020 on seuraava:

- Opetustoimen johtaja Kaisu Toivonen (pj.),
- Kehittämispäällikkö Juha Nurmi,
- Toisen asteen ja aikuiskoulutuksen päällikkö Tapio Erma,
- Perusopetuslinjan päällikkö Ilpo Salonen,
- Opetuspäällikkö Eeva-Kaisa Ikonen,
- Meritorin koulun rehtori Matti Jokela,
- Järvenperän koulun rehtori Minna Kartano,
- Tiistilän koulun rehtori Mirja Pirinen,
- Kaitaan lukion rehtori Harri Henttonen,
- Suunnittelija Teea Kankaanpää (sihteeri) sekä
- Kehittämispäällikkö Ida Stolt-Haglund / Svenska bildningstjänster.

Arviointiraportin on koonnut Teea Kankaanpää, ja sen kirjoittamiseen ovat osallistuneet hänen lisäksi useat suomenkielisen opetuksen asiantuntijat.

1.1 Tiivistelmä arviointiraportin keskeisistä tuloksista

Arviointiraportissa esitetään tuloksia muun muassa perusopetuksen itsearviointiin kuuluvista oppilas-, henkilöstö- ja huoltajakyselyistä. Oppimistuloksia esitetään ALLU-lukutestin ja PISA 2018 -tulosten avulla. Oppilaiden hyvinvointia ja osallisuutta on arvioitu oppilaskyselyn lisäksi muun muassa Hyvinvointikartta-kyselyllä ja Move!-mittauksella. Lisäksi raportissa esitetään koulujen toimintaympäristöön liittyviä tunnuslukuja ja tavoitteiden toteutumista, rehtorikyselyn ja etäopetuskyselyn tuloksia, lukiokoulutuksen arvioinnin tuloksia sekä lukiokoulutuksen tilastoja ja tunnuslukuja.

Lulunutta vuotta on leimannut COVID-19-pandemia ja siitä johtuneet opetuksen poikkeusjärjestelyt. Lukuvuosi 2020–2021 aloitettiin epävarmassa tilanteessa, jossa koulujen ja opetuksen toimintatapoja muutettiin viranomaisten ohjeistusten mukaan tartuntojen minimoimiseksi. Monessa koulussa on oppilasryhmiä joutunut karanteeniin, mutta pääosin lähiopetusta on kuitenkin voitu jatkaa. Lukiokoulutuksessa abiturientit siirtyivät alkusyksystä etäopetukseen syksyn ylioppilaskirjoitusten turvaamiseksi.

Pandemian vaikutukset opetukseen, oppimiseen ja hyvinvointiin näkyvät kenties koko laajuudessaan vasta tulevaisuudessa, mutta syksyn aikana on jo käynnistetty toimenpiteitä, joilla pyritään paikkaamaan kevään etäopetusajan vaikutuksia. Perusopetukseen ja lukiokoulutukseen myönnetyn, valtionavustuksen avulla lisää resurssia on suunnattu kieli- ja kulttuuriryhmien opetukseen,

erityisopetukseen, yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja lukiokoulutuksessa opiskelijoiden ohjaukseen ja tukeen.

Perusopetus

Opetustoimessa toteutettiin toukokuussa etäopetuskysely oppilaille ja huoltajille. Oppilaiden ja huoltajien mielestä etäopetusjakso sujui pääosin hyvin. Valtaosa oppilaista arvioi saaneensa opettajiltaan sopivasti tukea ja olleensa päivittäin yhteydessä heidän kanssaan. Pieni osa oppilaista ja huoltajista vastasi kuitenkin etäopiskelun sujuneen huonosti. Avointen vastausten perusteella opetuksen koettiin parantuneen kevään edetessä, kun oppilaille ja opettajille muodostui uusia rutiineja ja yhteydenpito tiheni.

Muut viime lukuvuoden aikana tehdyt kyselyt tehtiin ennen pandemian alkua, joten poikkeusaika ei niiden tuloksissa vielä näy. Oppilaille tehtyjen kyselyjen mukaan myönteistä on se, että koulussa on kavereita, siellä koetaan olevan turvallista, ja kiusaaminen on eri kyselyjen mukaan melko vähäistä. Opettajien kanssa tullaan hyvin toimeen ja oppimiseen saa apua. 5. luokan Hyvinvointikartan tulokset osoittivat, että 5.-luokkalaiset voivat kokonaisuutena hyvin. Oppilaiden fyysinen toimintakyky on pääosin hyvä, useilla indikaattoreilla mitattuna parempi kuin koko maassa keskimäärin. Oppilaat kokevat huoltajien tukevan heitä koulunkäynnissä. Myös huoltajakyselyn tulokset osoittivat, että kodin ja koulun välinen yhteistyö toimii ja huoltajat ovat lastensa kouluihin tyytyväisiä.

Huolenaiheet liittyvät erityisesti yläkouluikäisiin tyttöihin, joiden hyvinvointitulokset ovat kaikilla mittareilla mitattuna heikommalla kuin pojilla tai alakoululaisilla. Yläkoulun tytöillä on erityisesti tunne-elämään, masennukseen, ahdistuneisuuteen ja uneen liittyviä huolenaiheita. Heillä on myös vähemmän onnistumisen kokemuksia koulussa ja usein tunne siitä, että opettaja ei anna riittävästi palautetta. Vieraskieliset oppilaat taas kokevat muihin oppilaisiin verrattuna enemmän kiusaamista ja yksinäisyyttä sekä muun muassa ravitsemusasioihin ja seksuaaliterveyteen liittyvää huolta. Tulokset oppilaiden osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista koulun toiminnan kehittämiseen ja omaan oppimisprosessiin osoittavat, että kaikkien oppilaiden osallisuudessa on vielä paljon kehitettävää. Myös se, että yleisopetuksen oppilaiden aiheuttamat väkivalta- ja uhkatilanteet ovat lisääntyneet, osoittaa, että kaikki oppilaat eivät voi hyvin.

Perusopetuksen oppimistuloksia on tänä vuonna analysoitu ALLU-lukutestin sekä PISA 2018 -tulosten avulla. ALLU-testit ehdittiin tehdä noin 60 %:lle 2. ja 4. luokan oppilaista ennen kuin etäopetukseen siirtyminen keskeytti testaukset. Saadut tulokset olivat hiukan edellistä vuotta paremmat. Tyttöjen ja poikien lukutaidon ero 4. luokalla on kuitenkin edelleen suuri. Lukutaidon kehittämisen ja ylläpitämisen eteen – erityisesti poikien osalta – tulee edelleen tehdä jatkuvaa työtä.

Espoolaiset pärjäsivät kokonaisuutena PISA 2018 -arvioinnissa jälleen erittäin hyvin verrattuna kansalliseen ja pääkaupunkiseudun tasoon niin lukutaidossa, matematiikassa, luonnontieteissä kuin talousosaamisessakin. Kansallisissa tuloksissa raportoitu, oppilaan taustatekijöihin liittyvä, lukutaidon eriytyminen näkyy kuitenkin myös Espoon tuloksissa. Kansallisen raportin mukaan peräti 14 %:lla oppilaista lukutaito on peruskoulun päättövaiheessa niin heikko, että se ei riitä opiskeluun ja yhteiskunnassa toimimiseen.

Kolmiportaisen tuen ja lähikouluperiaatteen vahvistaminen ovat olleet keskeisiä kehittämisen kohteita lukuvuonna 2019–2020 ja ovat edelleen. Oppilaista 13,8 % opiskelee tällä hetkellä tehostetulla tuella ja 9,5 % erityisellä tuella. Oppilaan yleinen ja tehostettu tuki toteutuvat lähikoulussa. Myös erityistä tukea tarvitsevan oppilaan tuki järjestetään entistä useammin oppilaan lähikoulussa integroituna lähikouluperiaatteen mukaisesti. Valtaosa erityisen tuen oppilaista opiskelee kuitenkin edelleen erityisluokassa. Lähikoulupilotin yhteydessä on kokeiltu ja levitetty uusia integroinnin toteutustapoja ja tehty tähän liittyvää arviointia.

Lukiokoulutus

Espoon lukiokoulutuksen hakua kuvaavien lukujen ja ylioppilaskirjoitusten tulosten perusteella Espoon kaupungin lukiot ovat hyvin vetovoimaisia ja kilpailukykyisiä. Tästä seuraa toisaalta se, että sisäänottomieskariarvot ovat pysyneet korkeina opiskelijapaikkamäärien lisäämisestä huolimatta.

Pääkaupunkiseudun lukioiden opiskelijakyselyn mukaan opiskelijat ovat lukiokoulutukseen pääosin tyytyväisiä. Valtaosalla opiskelijoista on myönteinen käsitys lukioiden sosiaalisesta ilmapiiristä; kohtelun koetaan olevan yhdenvertaista eikä yksinäisyyttä juuri esiinny. Opiskelijakyselyn heikoimmat tulokset liittyivät omien opintojen aikatauluttamiseen sekä heikkoihin vaikutusmahdollisuuksiin koulun asioissa. Opiskelijakyselyyn saadaan uutta seurantatietoa vuoden 2020 lopulla.

Hyvinvointikartan tulokset osoittivat, että melko suurella osalla lukiolaisista on merkittäviä muun muassa päihteisiin, tunne-elämään ja uneen liittyviä huolenaihetta. Masennukseen ja uneen liittyvät huolenaiheet ovat lisääntyneet edellisvuodesta, ja niitä oli tytöillä merkittävästi enemmän kuin pojilla. Pojilla taas huolena on päihteiden käyttö. Myönteistä on, että oppimiseen liittyvät huolenaiheet näyttävät olevan melko vähäisiä.

Pandemia-aika ja etäopetus ovat tuoneet haasteita lukiokoulutukseen: etäopiskelu on vähentänyt sosiaalisia kontakteja ja vaikeuttanut opiskelua, monia tapahtumia on jouduttu perumaan ja ylioppilaskirjoitusten järjestelyjä on jouduttu muuttamaan, mikä on lisännyt kirjoituksiin osallistuvien stressiä.

Henkilöstö

Peruskoulujen henkilöstökyselyn mukaan opettajat viihtyvät työssään ja työyhteisössään hyvin. Koulujen johtamisen koetaan olevan pääosin hyvää, joskin tilanne vaihtelee kouluittain ja kouluasteittain. Johtaminen ja henkilöstön hyvinvointi korreloivat vahvasti keskenään. Alakoulun opettajia kuormittaa työssä eniten muuhun kuin oppituntien pitämiseen liittyvän työn määrä. Yläkoulun opettajia kuormittaa oppilaiden moninaisuus. Työmäärä koettiin kohtuulliseksi sekä ala- että yläkouluissa, mutta yläkoulun opettajat kokevat kaiken kaikkiaan työssä enemmän kuormitusta.

Opetussuunnitelma toteutuu itsearviointin mukaan melko hyvin ja tasaisesti eri kouluissa. Yläkouluissa siinä on kuitenkin enemmän hajontaa. Henkilöstökyselystä saatiin vastauksia siihen, miten hyvin opetussuunnitelma on jalkautunut ja mitä asioita on vielä kehitettävä. Myös sellainen tulos saatiin oppilas- ja henkilöstökyselyjä vertaamalla, että opettajien ja oppilaiden kokemus opetuksen toteutuksesta voi olla hyvin erilainen. Opettajat esimerkiksi kertoivat huomattavasti useammin antavansa palautetta oppimisesta kuin oppilaat kokivat sitä saavansa. Opettajien tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön tasoa mitattiin OPEKA-itsearviointilla, jonka tulokset osoittivat, että opettajien osaamistaso on parantunut edellisestä mittauksesta ja on edelleen kansallista keskiarvoa parempi.

Rehtorit ovat tyytyväisiä esimiehiinsä, mutta opetustoimen ja linjojen johtamiseen liittyvät tulokset olivat rehtorikyselyssä vaihtelevia. Johtamisen koettiin olevan kehittämismyönteistä sekä varsin tavoitteellista ja johdonmukaista. Valmistelun todettiin olevan asiantuntevaa ja rehtorin päätösvaltaa pidettiin selkeänä. Heikompia tuloksia saatiin tiedottamisesta, rehtorien osallistamisesta sekä riittävän ja oikea-aikaisen tuen tarjoamisesta kouluille.

Perusopetuksen palveluista ja toiminnoista parhaat resurssit katsottiin olevan yleisopetuksen opetustuntiresursseissa ja heikoimmat psykologi- ja kuraattoripalveluissa, joissa tilanne olikin viime lukuvuonna monessa koulussa heikko muun muassa rekrytointihaasteiden vuoksi. Yhteistyö yhteisöllisessä opiskeluholloissa toimi hyvin, mutta opiskeluhollojen työn painopisteen ei katsottu vielä olevan ennaltaehkäisevässä toiminnassa.

Toimenpiteet

Arviointiraportin tulosten pohjalta arvioinnin ohjausryhmä nosti esiin seuraavia toimenpiteitä, joilla pyritään vastaamaan tuloksiin ja kehittämään toimintaa:

- Vahvistetaan oppilaan oikeutta lähikouluun.
- Vahvistetaan opettajien osaamista lukuinnon ja lukutaidon edistämiseksi yhteistyössä kirjastojen, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja ruotsinkielisten sivistyspalvelujen kanssa (Lukuinto-hanke)

- Sekä perusopetusta että lukiokoulutusta koskeva kiusaamisen vastainen suunnitelma on päivitetty tänä vuonna. Moni suunnitelmassa esitetyistä toimenpiteistä on jo kouluilla käytössä. Loput otetaan vaiheittain käyttöön tämän ja ensi lukuvuoden aikana.
- Vahvistetaan oppilaiden ja opiskelijoiden ryhmään kuulumisen tunnetta sekä oppilaiden ja opiskelijoiden aitoa kohtaamista oppitunneilla (perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteinen tavoite tavoite).
- Espoon harrastamisen malli: Espoon sivistystoimi on hakenut mukaan pilotointiin, jossa yhdessä eri sidosryhmiä kuullen kehitetään mallia, jossa oppilaalle tarjotaan ilmainen, mukava harrastus koulussa koulupäivän jälkeen. Pandemia-aikana tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi oman luokan kesken tapahtuvaa kerho-/harrastustoimintaa, jota vetää oma opettaja. Tämä olisi yksi keino edellä mainittuun tavoitteeseen oppilaiden ryhmään kuulumisen tunteen vahvistamisesta.
- Pohditaan, miten oppivelvollisuuden laajentaminen on yhteydessä arviointiraportissa esitettyihin tuloksiin ja tietoihin ja millä tunnusluvuilla tätä on syytä jatkossa seurata.
- Jatketaan toimintaa, jolla tuetaan jokaisen opettajan digiopetustaitojen kehittämistä. OPS-agenteille on käynnistymässä etäkouluttamisen/fasilitoinnin koulutus, jotta osaavat jatkossa paremmin tukea opettajien osaamista verkon välityksellä.
- Kiinnitetään huomiota työhyvinvointiin erityisesti tilanteessa, jossa kohtaamiset tapahtuvat toistuvasti etäyhteyksien kautta eikä mahdollisuutta fyysiseen kohtaamiseen ole.

1.2 Arvioinnin kehittäminen

Perusopetuksen järjestäjän arviointitehtävää on kuvattu perusopetuslain 21 §:ssä näin: ”Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä”. Sama lain pykälä edellyttää, että ”Opetuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.”

Velvoite arviointiin tulee siis laista, mutta arvioinnin kohteita tai tapoja siinä ei ole tarkemmin määritelty. Koulun keskeisenä tehtävänä on hyvän oppimisen ja kasvun tukeminen, ja myös arviointitoiminnan tulee keskittyä tähän. Hyvään oppimiseen ja kasvuun liittyy kuitenkin monia tekijöitä, jotka osaltaan mahdollistavat tavoitteen saavuttamisen. Näin ollen oppimistulosten, keskeisten taitojen, opetus suunnitelman toteutumisen sekä oppilaiden hyvinvoinnin lisäksi tulee arvioida ja kehittää myös johtamista ja toimintakulttuuria, henkilöstön hyvinvointia ja osaamista, oppimisympäristöjen terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä palvelujen toimivuutta.

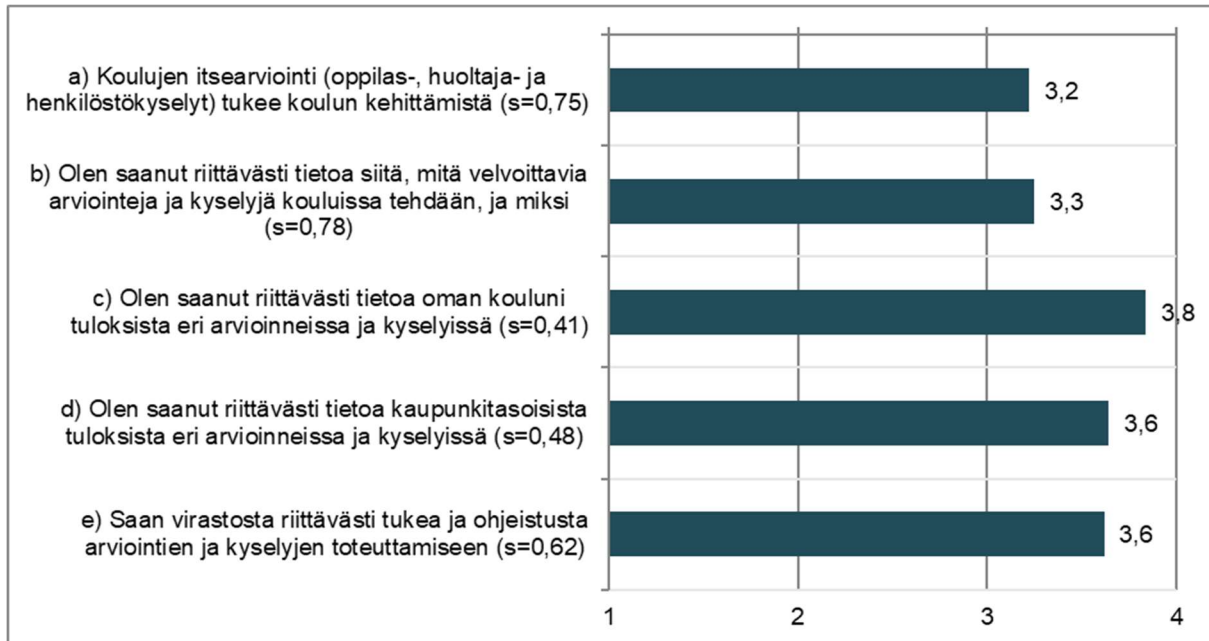
Valtuusto, toimiala ja tulosyksikkö asettavat toiminnalleen vuosittaisia tavoitteita, joiden toteutumista tulee arvioida. Lisäksi arviointitoimintaan kuuluu kansallisia ja kansainvälisiä arviointeja, jotka ovat opetuksen järjestäjälle velvoittavia. Osa arvioinneista on siis sisäistä, omiin tavoitteisiin perustuvaa oman toiminnan arviointia, osa ulkopuolelta tulevaa. Tämän vuoksi haasteena on toisinaan se, että arviointien tavoitteet, sisällöt ja aikataulut eivät kohtaa.

Opetuksen järjestäjän arviointitoimintaa on perusopetuksessa pyritty selkiyttämään muun muassa arviointikalenterin avulla, johon kirjataan kaikki lukuvuoden kouluja velvoittavat arvioinnit, niiden aikataulut ja mihin kohdejoukkoon ne kohdistuvat. Tulosten käsittely ja hyödyntäminen on myös jatkuvan kehittämisen alla. Tavoitteena on, että erilaiset arviointitulokset ovat tehokkaasti ja oikea-aikaisesti hyödynnettävissä koulu-, alue- ja kaupunkitasolla. Silti matkaa on vielä siihen, että arviointituloksia aidosti ja kattavasti hyödynnettäisiin niin, että ne vaikuttavat johtamiseen ja niistä seuraa toimenpiteitä, joita sitten taas arvioidaan.

Tammikuussa toteutetussa rehtorikyselyssä perusopetuksen rehtorit arvioivat opetuksen järjestäjän arviointitoimintaa seuraavasti (kuva 1). Vastausasteikko oli 1–4 (1=Täysin eri mieltä, 2=Melko eri mieltä, 3=Melko samaa mieltä, 4=Täysin samaa mieltä). Keskiarvot olivat hyviä, ja etenkin arviointitietoa ja tukea saatiin riittävästi. Toisaalta kaikki eivät kokeneet oppilas-, henkilöstö- ja huoltajakyselyjen palvelevan koulun kehittämistä eikä kaikkien arviointien tarkoitus ollut kaikille rehtoreille selvä.

Avoimissa kommenteissa muutama rehtori oli sitä mieltä, että kyselyjä on liikaa. Kaikkien kyselyjen/arviointien määrään tai sisältöön ei voida vaikuttaa, mutta omassa hallinnassa olevien kyselyjen määrää on jo vähennetty ja laajuuteen vaikutettu keskittymällä kysymään vain olennaisia ja tarpeellisia asioita. Entisestään pyritään myös selkiyttämään sitä, mitkä kyselyt ja arvioinnit ovat kouluille velvoittavia ja tärkeimpiä. Koulut saavat valtavasti pyyntöjä osallistua erilaisiin tutkimuksiin, joten priorisointi on tärkeää.

Kuva 1: Opetuksen järjestäjän arviointitoiminnan arviointia rehtorikyselyn tulosten mukaan

Lukuvuoden 2019-2020 aikana arviointitoimintaa on kehitetty muun muassa seuraavasti:

- Arviointitietoa hyödynnettiin entistä kattavammin tuloskortin tavoitteiden toteutumisen seurannassa.
- Huolehdittiin siitä, että kaikki palveluysikköjä koskeva arviointitieto on palveluysikön hyödynnettävissä.
- Espoossa otettiin käyttöön Webropol-kyselytyökalu, joka mahdollisti aiempaa monipuolisempien tulosraporttien hyödyntämisen sekä koulu- että kuntatason tuloksissa.
- OPS-agentit hyödynsivät koulukohtaisia oppilas- ja henkilöstökyselyjen OPS-tuloksia agenttityössään.
- Itsearviointeihin kuuluvia oppilas-, henkilöstö- ja huoltajakyselyjä päivitettiin. Samalla itsearviointien mallia muutettiin siten, että oppilaskysely tehdään tästä lukuvuodesta alkaen kussakin koulussa vain joka toinen vuosi.
- Lähikoulupilotille laadittiin arviointisuunnitelma ja sitä myös noudatettiin. Lähikoulupilotti oli hyvä esimerkki projektista, jossa uuden mallin kokeilun ja kehittämisen rinnalla toteutettiin alusta alkaen myös arviointia.

Perusopetuslain tapaan myös lukiolaki velvoittaa koulutuksen arviointiin. Arviointitulosten käsittelyä ja hyödyntämistä kehitetään jatkuvasti. Tavoitteena on, että arviointitulokset ovat monipuolisesti hyödynnettävissä koulu- ja kaupunkitasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että koulutuksen arviointi ei jää irralliseksi prosessiksi vaan sitä hyödynnetään esimerkiksi lukiodien lukuvuosisuunnitelmien laatimisessa.

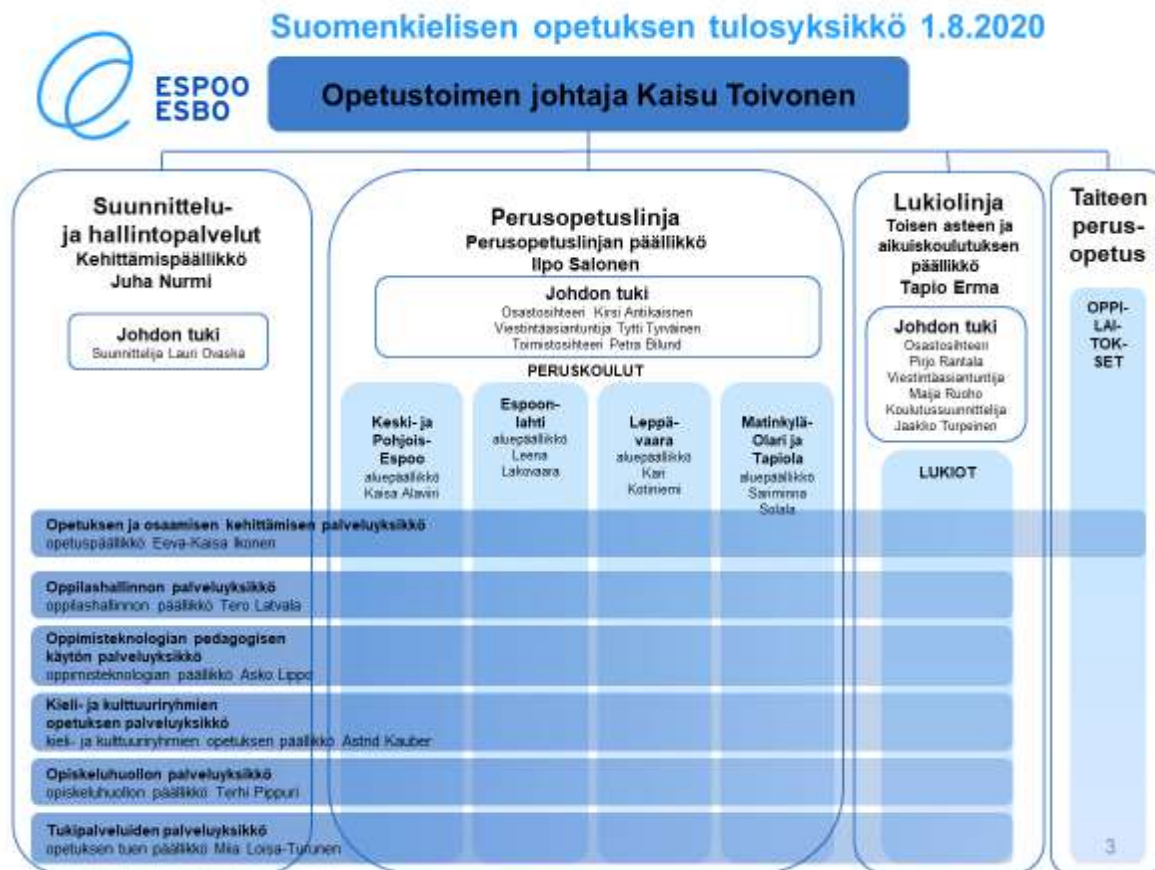
Syksyllä 2020 Espoon kuntakohtainen lukiokoulutuksen opetussuunnitelma hyväksyttiin opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnassa. Opetussuunnitelmassa on kuvattu koulutuksen järjestäjän vastuulla olevan toiminnan arvioinnin pääpiirteet.

Arviointituloksia tullaan käyttämään myös kuntienvälisessä yhteistyössä, erityisesti pääkaupunki-seudulla. Syksyllä 2019 toteutettiin yhteinen arviointikysely Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupunkien lukioiden toisen vuosikurssin opiskelijoille. Seuraava kysely on vastattavissa marraskuussa 2020 ja mukana ovat myös Helsingin kaupungin lukiot.

2 Johtaminen ja hallinto

Espoon kaupungin hallinnon kokonaisuutta uudistetaan organisaatiomallin 2021 mukaan. Suomenkielisen opetuksen johtamisjärjestelmää on muutettu toimintaohjein. 1.8.2019 alkaen uudistettiin opiskeluhuollon päällikön johtamaa palvelualueita. Psykologipalvelujen päällikön virka muutettiin koulupsykologiksi ja palvelualueelle muodostettiin aluekurattori- ja aluepsykologimalli. Oman koulun lisäksi he ovat alueensa kuraattoreiden ja psykologiensa esimiehiä. Uusi hallintomalli on vaatinut sisäistä koulutusta. Johtamismalli on toiminut hyvin. Uusi opiskeluhuollon päällikkö aloitti 1.8.2020.

Kuva 2: Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön organisaatio, lokakuu 2020

Koulujen opiskeluhooltoon on myös jalkautettu Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman sisällä valmistettuja Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen kasvun ja kehityksen tukena -hankkeessa, lyhyemmin PKS-opiskeluhoolto, kehitettyjä toimintamalleja. Pääkaupunkiseudun kunnat Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kirkkonummi, Kerava ja Vantaa kehittävät yhdessä toimintamalleja yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Näitä malleja otettiin käyttöön Espoossa syksyllä 2019 alkaen. Uutena mallina valmistui 2020 kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman päivitys Yhdessä vahvaksi yhteisöksi – Ei kiusaamiselle. Malli on luotu varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle ja siihen liittyviä koulutuksia on aloitettu.

Sivistystoimen toimialan henkilöstö muutti Espoon keskukselta Karaporttiin uusiin monitilatoimistotiloihin toukokuussa. Keväällä alkanut COVID-19-viruksen aiheuttama valtakunnallinen poikkeustilanne muutti myös Espoon työn tekemisen ohjeistusta. Viraston henkilöstö siirtyi etätyöhön. Uuden toimitalon suomat mahdollisuudet uusiin johtamis-, toiminta- ja hallintomalleihin sivistystoimessa siirtyivät. Korona-aika tuotti hallinnolle paljon uutta valmistelu-, ohjeistus- ja viestintätyötä. Teams -kokoukset ja sähköinen työskentely mahdollisti kuitenkin hallinnollisten prosessien toteuttamisen yllättävänkin hyvin. Uusia sähköisiä palvelutapoja kehitetään suunnittelu- ja hallintopalveluissa edelleen.

Etätöiden ja poikkeusajan johtamistilanteessa lähiesimiehen työ ja alueellinen koulujen johtaminen korostuivat työtä tukevin ja työhyvinvointia ylläpitävinä voimin. Yhteiset tyhy-päivät muuttuivat myös sähköiseen muotoon.

Espoon tiukkeneva kuntatalous, Taloudellisesti kestävä Espoo ja tulevat muutokset johtamisessa vaativat koulutusta. Espoon kaupunki on panostanut yhdessä Aalto-yliopiston kanssa toteutettavaan johtajiston EMBA-koulutukseen. Ryhmiä on alkanut kolme ja ensimmäiset tutkinnot valmistuivat syksyllä 2019. Suomenkielisen opetuksen hallinnosta 10 henkilöä on päässyt koulutukseen.

Espoon kaupunki on myös jännevöittänyt johtamiskoulusta kaikille esimiehille. Koulutusta saavat niin esimiestyönsä vasta aloittaneet kuin kauemmin johtamistehtävissä olleet henkilöt. Kaupungin hallinnon toimintatapojen, kuten järjestelmien, viestinnän välineiden ja työtilojen uudistamiseen on ollut tarjolla sisäistä koulutusta. Syksyllä 2020 käynnistyy mm. Sisu/ Sarastia365 palkanmaksujärjestelmän koulutus esimiehille. Suomenkielinen opetus järjestää myös rehtoreille, opettajille ja koulun muulle henkilöstölle mittavan määrän erilaista koulutusta vuosittain. Näillä pyritään lisäämään osaamista ja oman työn hallinnan tunnetta. Korona-aikana kuitenkin osallistuminen koulutuksiin hieman väheni.

Espoon strategista johtamista suuntaava Espoon tarina uudistuu 2021 uuden valtuuston myötä. Valmistelu on alkanut mm. koulujen oppilaille suunnatulla Mun Espoo -kyselyllä. Suomenkielisen opetuksen päättyvän valtuustokauden tarinan kiteytys SUKO-puu ja toiminta-ajatus (kuva 3) saivat toteutuksestaan rehtoreilta kouluarvosanan 8,2. Tarinamuoto on tukenut hienosti kaupungin strategian jalkautusta käytäntöön.

Kuva 3: Suomenkielisen opetuksen toiminta-ajatus ja SUKO-puu

Espoon suomenkielinen opetus

Suomenkielisen opetuksen toiminta-ajatus:

Espoon suomenkielinen opetustoimi antaa lapsille ja nuorille korkeatasoiset, monipuoliset ja alueellisesti tasapuoliset kehitymis- ja koulutusmahdollisuudet. Toiminnan lähtökohtana on koulutuksellinen tasarvo, joka huomioi oppijan yksilölliset ominaisuudet. (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta)

Tarinasta toimintaan: Oppiva, luova, osaava ja vastuullinen espoolainen 2020 !

2.1 Rehtorikysely

Tammikuussa 2020 suomenkielisessä opetustoimessa toteutettiin kysely perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreille. Kyselyssä rehtoreita pyydettiin antamaan palautetta ja arvioimaan

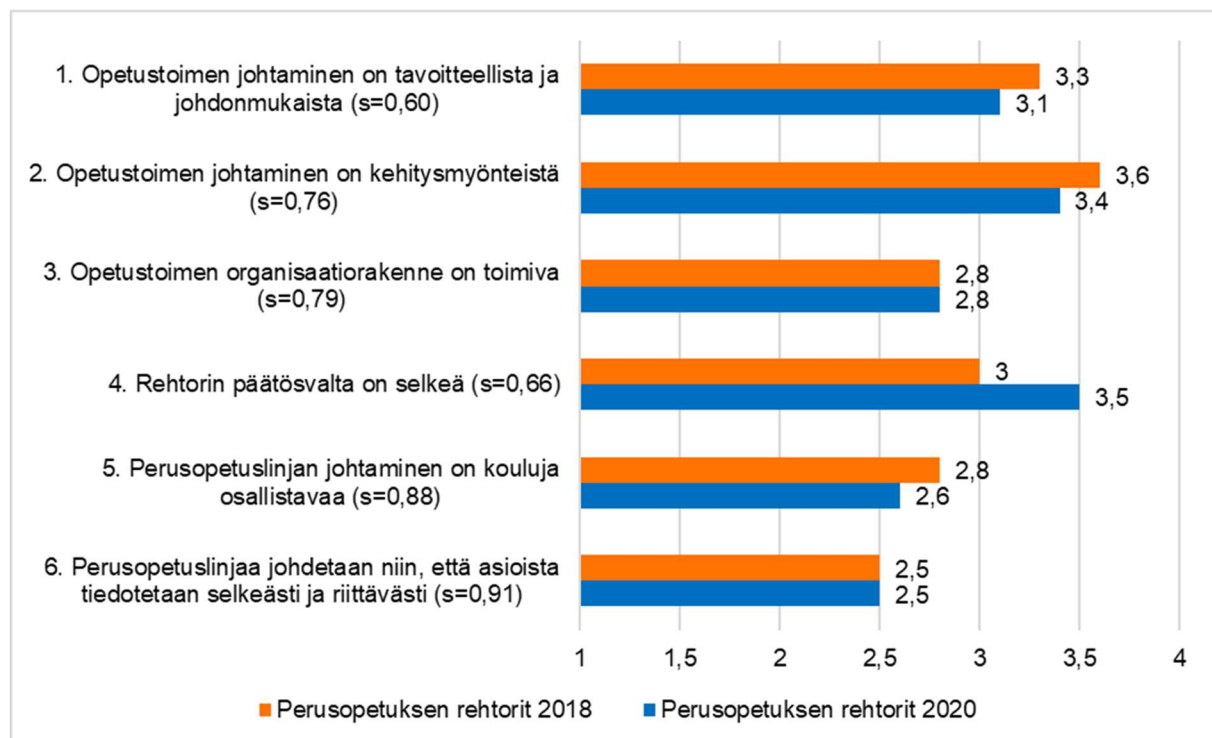
opetustoimen hallinnon ja johtamisjärjestelmän toimivuutta. Edellinen vastaava kysely toteutettiin keväällä 2018. Yksi meneillään olevan valtuustokauden tavoitteista on, että ”Espoon johtamisen arki sujuu”. Opetustoimessa tämän on määritelty tarkoittavan muun muassa sitä, että vahvistetaan hyvää johtamista ja tuetaan henkilöstön osallistumista oman työnsä suunnitteluun ja kehittämiseen. Kyselyn tavoitteena olikin antaa tietoa johtamisen ja hallinnon nykytilasta sekä siitä, mihin suuntaan tulokset ovat edellisen kyselyn jälkeen kehittyneet.

Melko laaja kysely pyrittiin seurattavuuden vuoksi pitämään suurelta osin samanlaisena kuin edellisellä kerralla, mutta joiltakin osin sitä oli tarpeen päivittää. Kyselyn sisällön suunnitteluun ja päivittämiseen osallistui lähes koko hallinnon henkilöstö. Lisäksi muutama rehtori kommentoi sisältöä työstövaiheessa. Kyselyn alussa oli Suomenkielistä opetustoimea yleisesti koskevia väittämiä. Tämän jälkeen vastaaja arvioi kutakin linjaa erikseen, esimiestyötä sekä kunkin palveluyksikön toimintaa. Osa kyselystä oli tarkoitettu sekä peruskoulujen että lukioiden rehtoreille, osa vain jommallekummalle. Kysely toteutettiin anonyymisti.

Kyselyyn vastasi 68 perusopetuksen (92 %) ja 7 lukiokoulutuksen (64 %) rehtoria. Perusopetuksen vastausprosentti oli hieman parempi ja lukiokoulutuksen hieman heikompi kuin edellisellä kerralla. Perusopetuksen rehtoreista 32 % oli toiminut rehtorina alle 4 vuotta.

Kuvassa 4 on esitetty perusopetuksen rehtorien keskiarvoja ja hajontoja muutamissa opetustoimen ja perusopetuslinjan johtamista koskevissa väittämässä. Vastausasteikko oli 1–4 (1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Melko samaa mieltä, 4 = Täysin samaa mieltä). Sekä keskiarvoissa että hajonnoissa oli vaihtelua. Kuvassa esitetyt hajontaluvut ovat vuoden 2020 kyselystä. Esimerkiksi kuvan viimeisessä, tiedottamista koskevassa väittämässä, vastausten hajonta oli huomattavaa. Osa rehtoreista oli väittämän kanssa täysin eri mieltä ja osa täysin samaa mieltä. Tiedottamisen selkeys ja riittävyys näytti myös olevan yhteydessä moneen muuhun asiaan, esimerkiksi siihen, miten tavoitteelliseksi ja johdonmukaiseksi johtaminen koettiin.

Kuva 4: Rehtorikyselyn johtamistuloksia

Johtamistuloksissa oli kiinnostavaa se, että perusopetuksen ”uudet rehtorit” (alle 4 vuotta rehtorina toimineet) kokivat opetustoimen ja perusopetuksen johtamisen selkeästi myönteisempänä kuin yli 4 vuotta rehtorina toimineet. Esimerkiksi kuvan 4 väittämässä 5 ”uusien rehtorien” keskiarvo oli 3,0 ja

"vanhojen rehtorien" 2,5. Väittämässä 6 "uusien rehtorien" keskiarvo oli 2,9 ja "vanhojen rehtorien" 2,3. Erot olivat tilastollisesti erittäin merkitsevät.

Lukion rehtorien opetustoimen johtamista koskevissa tuloksissa oli tapahtunut huomattavaa nousua 2018 kyselyn tuloksista. Keskiarvo oli noussut kaikissa väittämässä. Lukiolinjan johtamista koskevissa väittämässä tulokset olivat kauttaaltaan hyvät sekä 2020 että 2018 kyselyssä. Lukioiden rehtorit muodostavat itse lukiolinjan johtoryhmän, joten kyselyssä he arvioivat samalla omaa toimintaansa.

Rehtorikyselyssä arvioitiin opetustoimen ja linjojen johtamisen lisäksi esimiestyötä. Perusopetuksen rehtorien esimiehinä toimivat neljä aluepäällikköä, kukin 15-25 rehtorin esimiehenä. Lukion rehtorien esimiehenä toimii toisen asteen ja aikuiskoulutuksen päällikkö. Esimiestyöstä saadut tulokset olivat varsin hyviä ja yhteistyön esimiehen kanssa koettiin olevan toimivaa. Eniten parannettavaa ja samalla suurin hajonta oli rehtorien osaamisen kehittämisessä ja työhyvinvoinnista huolehtimisessa. Myös lukiolinjalla esimiestyön koettiin olevan hyvää. Myös siellä eniten parannettavaa oli rehtorien työhyvinvoinnista huolehtimisessa.

Useimmat perusopetuksen rehtorit olivat sitä mieltä, että taloudellisten resurssien jakaminen on opetustoimessa avointa ja läpinäkyvää (ka 3,4). Lukiokoulutuksen rehtorit eivät olleet aivan samaa mieltä (ka 2,8). Perusopetuksen rehtorit saivat arvioida, missä palveluissa tai toiminnoissa Espoon resurssitilanne on oman koulun näkökulmasta paras ja heikoin. Parhaat resurssit koettiin olevan yleisopetuksen opetustuntiresursseissa, koulusihteeripalveluissa, erityisopetuksen opetustuntiresursseissa sekä kieli- ja kulttuuriryhmien opetustuntiresursseissa. Erityisopetuksen opetustuntiresurssi koettiin huomattavasti paremmaksi kuin 2018 kyselyssä. Asiaan vaikuttanee lähikoulupilotin myös saadut lisäresurssit sekä se, että pilotin myötä resursseista ja niiden käytöstä on käyty paljon keskustelua. Heikoimmat resurssit koettiin olevan psykologi- ja kuraattoripalveluissa sekä ICT-resursseissa. Erityisesti psykologipalveluissa ja ICT-resursseissa koettiin tapahtuneen heikennystä 2018 kyselyn jälkeen.

Suunnittelu- ja hallintopalvelujen toimintaa arvioitiin sekä linjatasolla että palveluyksiköittäin. Linjan johtamista koskevat tulokset olivat samansuuntaiset kuin 2018 kyselyssä. Asioiden valmistelun koettiin olevan asiantuntevaa, mutta koulujen ja lukioiden saamaa tukea ei aina pidetty riittävänä ja oikea-aikaisena. Avoimissa kommentteissa kommentoitiin muun muassa resurssitietojen saamista liian myöhään ja henkilöiden tavoittamisen hankaluutta. Lukiorehtorien arviot suunnittelu- ja hallintopalvelujen johtamisesta olivat huomattavasti negatiivisemmat kuin perusopetuksen rehtoreilla.

Suunnittelu- ja hallintopalvelujen palveluysikköjä koskevista tuloksista on kerrottu arviointiraportissa kyseisen palveluysikön toiminnan arviointia koskevissa luvuissa: 4.1.1 Yhteisöllinen opiskeluhoito, 4.1.4 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus, 4.1.6 Sähköinen toimintaympäristö ja 5.1 Oppilaaksioton toimivuus.

Kyselyn tuloksia käsiteltiin opetustoimen johdossa ja kussakin palveluysikössä. Linjojen ja palveluysikköjen päälliköt antoivat tuloksiin omat kommenttinsa ja vastauksensa. Tulokset ja vastaukset esiteltiin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreille, ja niistä käytiin kattavaa keskustelua. Lisäksi aluepäälliköt keskustelivat rehtorien kanssa oman alueensa tuloksista.

3 Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen

3.1 Perusopetuksen koulujen henkilöstökysely

Perusopetuksen koulujen itsearviointiin kuuluva henkilöstökysely tehtiin tammikuussa 2020 kaikissa Espoonlahden, Keski- ja Pohjois-Espoon alueiden kouluissa, yhteensä 40 koulussa. Vastaajia oli 1150, joista 87 % opetushenkilöstöä. Keskimääräinen koulukohtainen vastausprosentti oli 84 %.

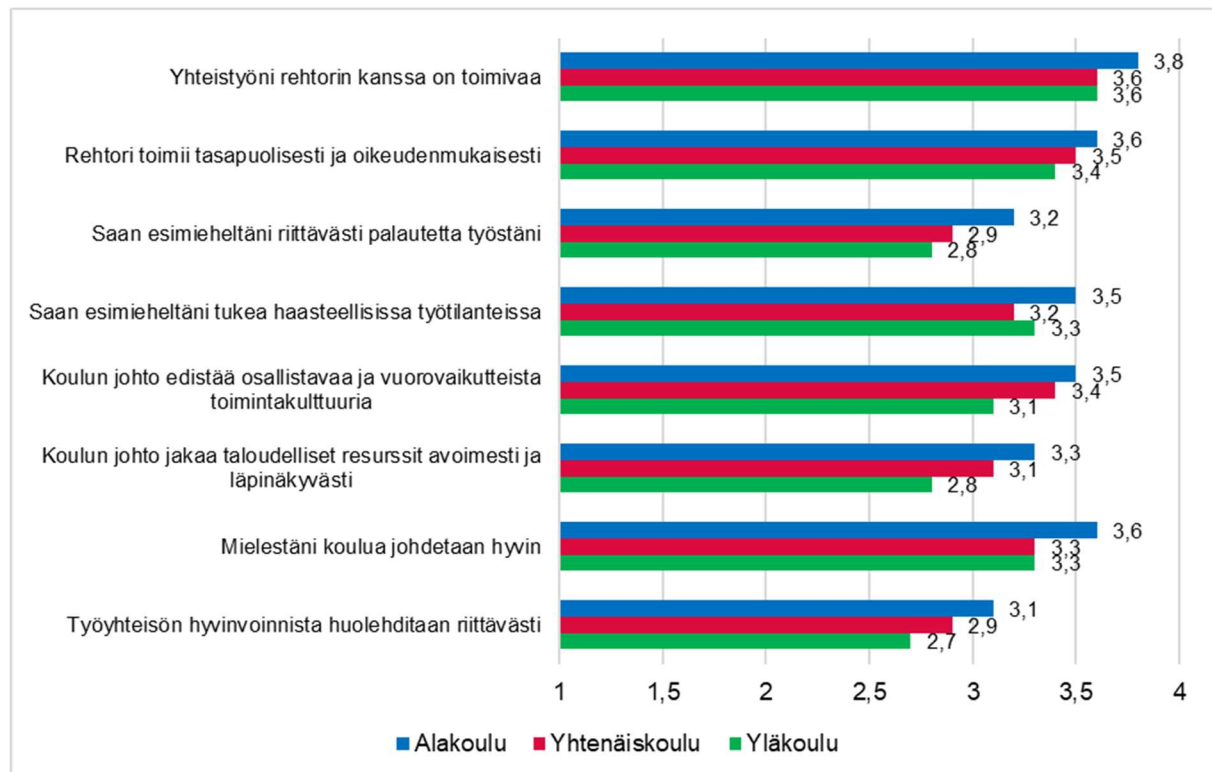
Ohjeistuksen mukaan henkilöstökyselyyn vastaavat kaikki rehtorin (ja apulaisrehtorin) alaiset, eli opetushenkilöstö, avustajat, koulusihteeri ja apulaisrehtori. Opetushenkilöstö vastaa kyselyyn YS-ajalla ja muu henkilöstö muulla työajalla. Jokainen vastaaja saa kyselyyn henkilökohtaisen vastauslinkin.

Henkilöstökysely jakautuu kahteen osaan. Kaikki vastaavat kyselyn alkuosan kysymyksiin, joissa kysytään muun muassa koulun johtamisesta, henkilöstön hyvinvoinnista ja työympäristön turvallisuudesta. Kyselyn loppuosaan, jossa kysytään opetussuunnitelman toteuttamiseen liittyvistä asioista, osaamisen kehittamisestä, kodin ja koulun yhteistyöstä sekä opiskeluhuollosta, vastaa vain opetushenkilöstö. Kyselyn alussa vastaaja valitsee kahdesta vaihtoehdosta omaa työtehtävää/nimikettä vastaavan vaihtoehdon, jolloin kysely tarjoaa automaattisesti oikeat kysymykset valinnan perusteella.

Johtaminen

Kuvassa 5 on esitetty keskiarvoja joistakin kyselyn johtamisväittämistä. Vastausasteikko oli 1-4 (1 = Ei juuri koskaan, 2 = Joskus, 3 = Usein, 4 = Lähes aina). Koulujen johtaminen oli tulosten mukaan keskimäärin hyvää tai erittäin hyvää, mutta tuloksissa oli vaihtelua kouluittain ja kouluasteittain. Koulujen sisäinen hajonta vaihteli johtamistuloksissa merkittävästi. Joissakin kouluissa hajonta oli hyvin suurta, joissakin hyvin pientä, jopa 0. Suuri hajonta koulun sisällä tarkoittaa yleensä isoja näkemuseroja ja jonkinlaista ristiriitaa.

Kuva 5: Tuloksia henkilöstökyselyn johtamisväittämistä kouluasteittain

Johtamistulokset olivat alakouluissa paremmat kuin muilla asteilla. Yhtenäiskoulujen johtamistulokset olivat hieman paremmat kuin yläkouluissa, mikä poikkeaa viime vuoden tuloksista.

Koulujen välinen hajonta oli suurinta seuraavissa johtamisväittämässä:

- *Koulun johto viestii SUKOn tavoitteista säännöllisesti*
- *Koulun johto jakaa taloudelliset resurssit avoimesti ja läpinäkyvästi*
- *Koulun johto rohkaisee kyseenalaistamaan vanhaa ja kokeilemaan uutta*

Näissä asioissa koulut siis poikkesivat eniten toisistaan.

Henkilöstön työhyvinvointi

Henkilöstön työhyvinvointia mittaavien tulosten mukaan koulujen työyhteisöt nähtiin erittäin positiivisessa valossa. ”*Viihdyn työyhteisössäni*”, ”*Yhteistyö työtovereiden kanssa sujuu hyvin*” ja ”*Koen, että työtoverini kohtelevat minua ystävällisesti*” saivat kaikki korkeita keskiarvoja väliltä 3,6-3,8. Tuloksista oli kuitenkin nähtävissä, että alakouluissa työtyytyväisyys oli vielä suurempaa kuin muualla. Alakouluissa työyhteisön hyvinvoinnista huolehdittiin tulosten mukaan parhaiten (ka 3,1), työterveyshuoltoon oltiin tyytyväisimpiä (ka 2,6), syrjintää koettiin vähiten (ka 3,7) ja yhdenvertaista kohtelua eniten (ka 3,4). Kaikissa näissä heikoimmat tulokset olivat yläkouluissa. Tulokset myös osoittivat, että johtaminen ja henkilöstön hyvinvointi korreloivat vahvasti keskenään.

Koettu työmäärä ja työn vaativuus ovat myös keskeisiä työhyvinvointiin liittyviä tekijöitä. ”*Työmääräni on minulle sopiva*” -väittämän keskiarvo oli 3,0. Vastausvaihtoehto 3 (=melko samaa mieltä) oli myös yleisin vastaus tähän. Hieman yli 4 % vastaajista oli kuitenkin väittämästä täysin eri mieltä. ”*Työn vaativuus on minulle sopiva*” -väittämän keskiarvo 3,3. Koulusteiden välillä ei ollut olennaisia eroja kummassakaan.

Opetussuunnitelma

Opetushenkilöstö arvioi henkilöstökyselyssä opetussuunnitelman toteutumista omassa työssään. Seuraavaan listaan on poimittu keskeisiä tuloksia näistä osioista:

- Opettajat ovat vahvasti sitä mieltä, että käyttävät opetustilanteissa pedagogisesti parhaiten soveltuvia ja monipuolisia työtapoja. Erittäin moni kertoo eriyttävänsä opetusta ja antavansa oppilaille palautetta oppimisesta. Opettajat myös rohkaisevat aktiivisesti oppilaita kertomaan mielipiteensä.
- Tulosten mukaan kehitettävää on muun muassa oppilaan mahdollisuudessa vaikuttaa opiskelutapojensa valintaan, oppilaan osallistumisessa oppimisensa suunnitteluun sekä yhteisopettajuudessa.
- OPS-tuloksissa ei ollut suuria koulu-, kouluaste- tai oppilasalue-eroja, mutta yläkoulun opettajien hajonta oli suurempaa kuin alakoulun opettajilla.
- Oppilaiden ja opettajien näkemykset poikkesivat huomattavasti toisistaan esim. siinä, onko oppitunneilla hyvä työrauha ja minkä verran oppilas saa palautetta osaamisestaan. Opettajien näkemys oli paljon positiivisempi (tästä tarkemmin oppilaskyselyn tuloksissa luvussa 4.3.1).
- OPS-osiot korreloivat johtamisosiodien kanssa heikosti tai ei lainkaan, eli sillä, mitä opettaja ajattelee koulun johtamisesta, ei näytä olevan yhteyttä siihen, miten hän kertoo toteuttavansa OPS:aa työssään.
- Opettajat tuntevat oppiainekohtaiset OPS:t hyvin, mutta muuten opettajien OPS-asiatuntemuksessa on vielä kehittämistä. Opettajien mukaan rehtorit tuntevat OPS:n hyvin.
- Kouluittain oli paljon vaihtelua siinä, paljonko OPS:ta keskustellaan koulussa. Keskustelua saisi olla enemmän, sillä mitä enemmän koulussa keskusteltiin OPS:ta, sitä enemmän OPS-asiatuntemusta koulussa oli ja sitä paremmin myös lukuvuoden tavoitteet olivat tiedossa.

Opetussuunnitelman toteutumisen arvioinnissa on hyvä huomata, että kyse on itsearvioinnista. Väittämät on esitetty minä-muodossa, ja opettaja arvioi, miten hyvin tai kuinka usein hän toteuttaa kysytyjä asioita. Tällaisessa arviointitavassa on puutteensa. On esimerkiksi huomattu, että kyselyihin vastaajilla on taipumus arvioida omaa osaamista ja toimintaa myönteisemmin kuin muiden, mikä tulee ottaa tulosten tulkinnassa huomioon. Tästä huolimatta on parempi, että opettaja arvioi omaa toimintaansa opettajana kuin miettii, miten asia keskimäärin koulussa toteutuu.

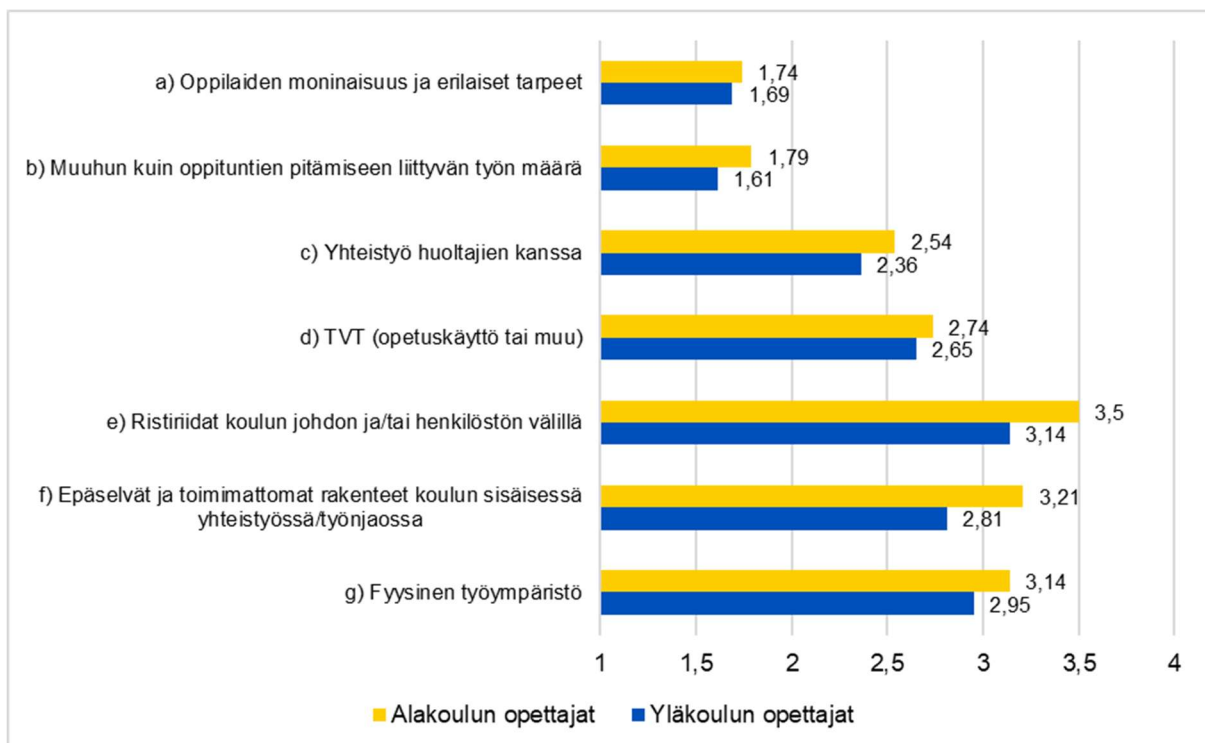
Työn kuormittavuus opettajilla

Uutena kysymyksenä opettajilta kysyttiin muutamien tekijöiden kuormittavuutta omassa työssä. Kysymys oli rakennettu sen pohjalta, mitä vastauksia edellisessä vuonna saatiin avoimeen kysymykseen ”Mitkä asiat koet työssäsi haastaviksi tällä hetkellä?” Numeerisella kysymyksellä haluttiin mitata paitsi kuormittavien tekijöiden välistä suhdetta, myös sitä, minkälainen on vastaajien jakauma työn kuormittavuuden kokemisessa.

Kuvassa 6 on esitetty kuormittavuuskysymyksen keskiarvot ala- ja yläkoulujen opettajille. Käänteinen vastausasteikko oli 1=Erittäin paljon, 2=Melko paljon, 3=Melko vähän, 4=EI lainkaan, eli mitä pienempi keskiarvo sitä enemmän koettua kuormitusta.

Kokonaisuutena opettajia kuormittaa eniten oppilaiden moninaisuus ja erilaiset tarpeet. Yläkoulun opettajia tosin kuormittaa vielä tätäkin enemmän muuhun kuin oppituntien pitämiseen liittyvän työn määrä. Vähiten opettajia kuormittavat ristiriidat koulun johdon ja/tai henkilöstön välillä, mutta muutamassa koulussa tämä oli merkittävä kuormitusta aiheuttava tekijä.

Kuva 6: Opettajia kuormittavat tekijät

Kuvasta nähdään myös, että yläkoulun opettajien kokema kuormitus oli kaikissa kohdissa suurempaa kuin alakoulun opettajilla. Yläkoulun opettajien kaikkien kohtien keskiarvo oli 2,46 ja alakoulussa 2,67. Vastaajien kokonaiskuormitusta tarkasteltiin laskemalla kullekin vastaajalle alakohtien (a-g) summa. Vastaajien joukossa oli muutamia opettajia, jotka eivät kokeneet kuormitusta lainkaan ja muutamia, jotka kokivat sitä kaikissa kohdissa erittäin paljon. Ylivoimaisesti suurin osa sijoittui tälle välille.

Kuvan 6 alakohtien välisiä yhteyksiä tarkasteltaessa nähtiin, että kohtien e ja f välillä oli korkea korrelaatio (0,60). Molemmat myös korreloivat vahvasti kyselyn johtamistuloksien kanssa, esim. ”Mielestäni koulua johdetaan hyvin” (0,51). Kohdat b ja c korreloivat niin ikään vahvasti keskenään (0,42) ja olivat lisäksi yhteydessä sekä koettuun työmäärään (0,44), työssä jaksamiseen (0,41) ja mahdollisuuteen vaikuttaa työn sisältöön (0,29). Tämä herättää kysymyksen siitä, millaisena opettajat ylipäättään työnkuvansa näkevät ja mitä siihen katsotaan kuuluvaksi oppituntien lisäksi.

3.2 Väkivalta- ja uhkatilanteet sekä henkilöstön tapaturmat

Henkilöstön työturvallisuusjärjestelmä, Hessu, otettiin Espoossa käyttöön 19.3.2019. Alkuvuodesta saapuneet paperiset uhka- ja vaaratilanelomakkeet vietiin järjestelmään. Sivistystoimen työsuojelutiimi jalkautui työpaikoille ja esimiestilaisuuksiin kertomaan Hessusta.

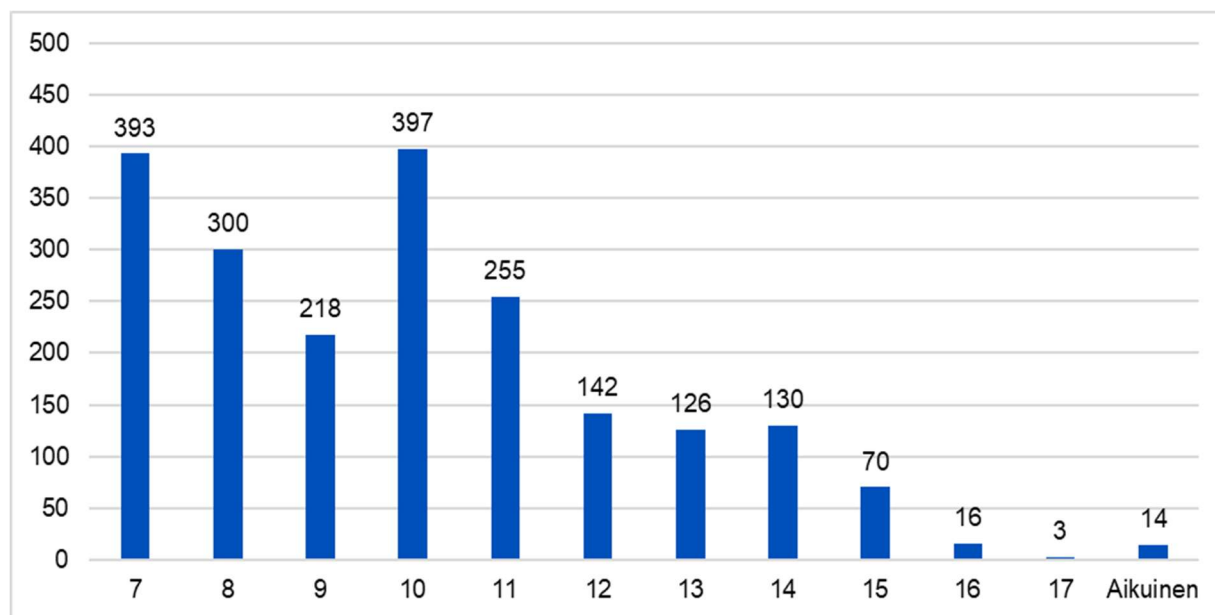
Vuoden 2019 aikana Hessuun tehtiin suomenkielisestä opetuksesta 38 turvallisuushavaintoa ja 2395 väkivalta- ja uhkatilanneilmoitusta 70 eri yksiköstä. Väkivalta- ja uhkatilanteista suurin osa (85 %) liittyi fyysiseen väkivaltaan. 308 ilmoituksessa kerrottiin tilanteita tapahtuneen useampia saman päivän aikana.

Taulukko 1: Henkilöstön väkivalta- ja uhkatilanneilmoitukset 2019

Tapauksen luokittelu	Määrä 2019
Fyysinen väkivaltainen kosketus, esim. lyönti	2042
Fyysisen väkivallan uhka, esim. tekijä yrittää lyödä, mutta ei osu	227
Suora henkinen uhka, esim. uhkailu tai nimittely	123
Fyysinen tai sanallinen seksuaalinen uhka	3
Kaikki yhteensä	2 395

82 % tilanteista sattui koulun sisätiloissa ja 13 % koulun pihalla. Eniten ilmoituksia tehtiin 7–11-vuotiaista (65 % ilmoituksista). Noin joka viides ilmoitus tehtiin 12–15-vuotiaasta (kuva 7).

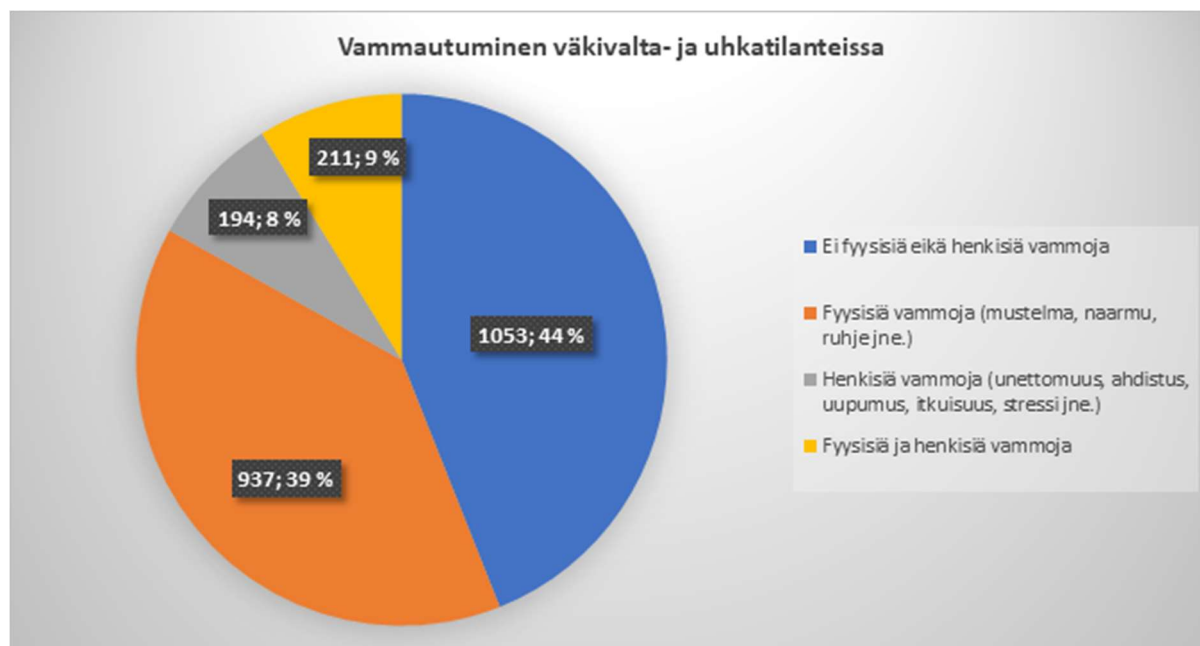
Kuva 7: Uhkakäyttäytyjän ikä ja tilanteiden määrä 2019

Väkivalta- ja uhkatilanteen aiheuttajana oli useimmiten (84 % tapauksista 2019 ja 79 % v. 2020 tilanteista) erityisopetuksen oppilas. Yleisopetuksen oppilaiden aiheuttamia tilanteita oli vuoden 2019 aikana 354 kappaletta (15 %). Alkuvuoden 2020 tilanteista peräti 19 % oli yleisopetuksen oppilaan aiheuttamia. Yleisopetuksen oppilaiden aiheuttamat tilanteet ovat lisääntyneet (syyskuussa 2019 määrä oli 11 % tilanteista). Myös huoltajat ja opiskelijat/harjoittelijat aiheuttivat muutamia väkivalta- ja uhkatilanteita.

55 %:ssa tilanteista (1267 tilannetta) työntekijä sai fyysisiä tai henkisiä vammoja (kuva 8).

Kuva 8: Väkivalta- ja uhkatilanteista työntekijöille aiheutuneet vammat

Suomenkielisen opetuksen henkilöstölle sattui vuoden 2019 (suluissa 2018) aikana 399 (351) tapaturmaa, joista 324 (229) sattui työssä, 70 (49) asunnon ja työpaikan välillä ja 5 (2) työpäivän aikana muissa tehtävissä. Korvauspäiviä aiheutui yhteensä 632 (924).

Työtapaturmat:

- 324 (281) raportoitua tilannetta
- 36 (39) tapauksesta korvauspäiviä yhteensä 488 (589)
- korvaussumma 123 000 € (165 000 €)
- 6 (10) vakavaksi luokiteltavaa (yli 21 korvauspäivää):
 - 75 korvauspäivää: Opettaja liukastui koulun pihassa liukkaaseen, jäätyneeseen pihakivetyksen, loukaten vasemman polvensa.
 - 54 korvauspäivää: Työntekijä oli viemässä lomahoidossa olevaa lasta taksille, kun lapsi yllättäen löi työntekijää kasvoihin oikealle puolelle. Kasvoihin jäi jälki ja myöhemmin alkoi niskassa tuntua jäykkyyttä.
 - 49 korvauspäivää: Henkilö oli välituntivalvonnassa, kun liukastui ja kaatui. Häntäluu tärähti ja vasen käsi tärähti maahan, mistä aiheutui kipua sekä käteen että häntäluuhun.
 - 28 korvauspäivää: Oikea ranne vääntyi oppilaan kiinnipitotilanteessa.
 - 26 korvauspäivää: Avustaja oli avustamassa autististen lasten liikuntatunnilla, kun yksi lapsi karkasi, juoksi autotielle ja meinasi jäädä auton alle. Avustaja järkyttyi tilanteesta.
 - 25 korvauspäivää: Opettaja otti tukea aidasta ja aidassa oleva piikki halkaisi kämmenen. Käteen tuli haava.
- 143 (110) kpl läheltä piti -tilannetta, ei korvauksia.

Asunnon ja työpaikan välisellä matkalla sattuneet tapaturmat:

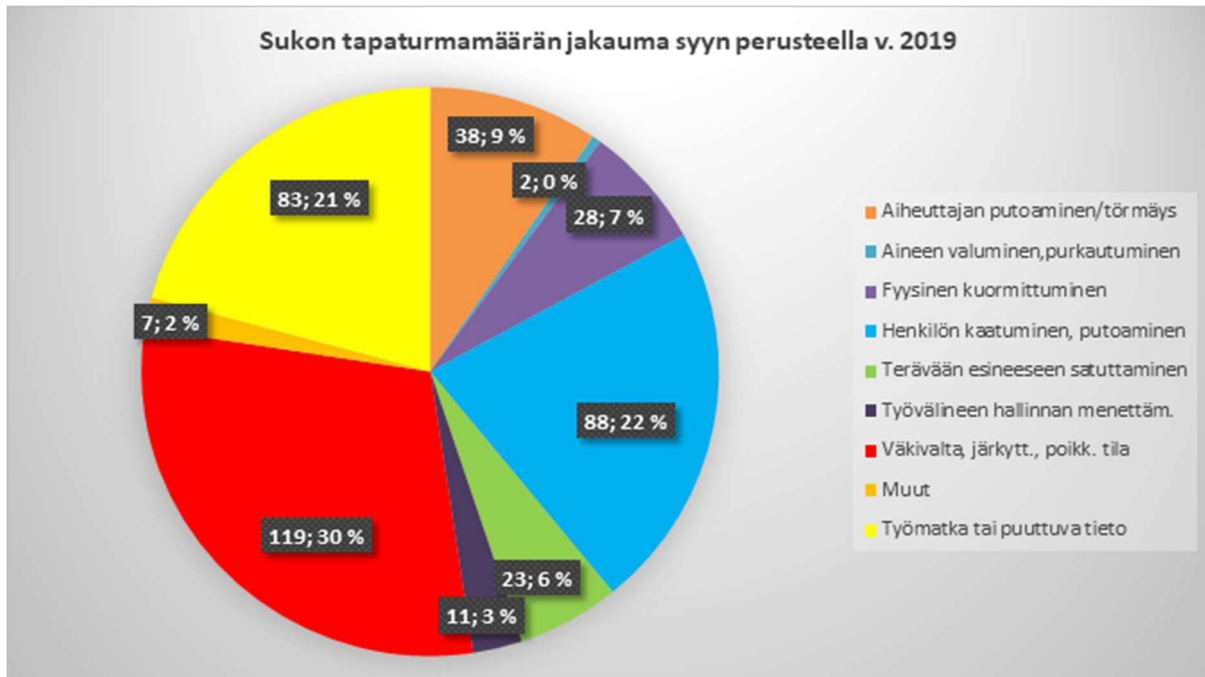
- 70 (67) raportoitua tilannetta
- 12 (15) tapauksesta korvauspäiviä yhteensä 144 (327)
- korvaussumma 51 000 € (66 000 €)
- 1 vakavaksi luokiteltava (yli 21 korvauspäivää) (2018: 5 kpl)
 - 41 korvauspäivää: Vakuutettu oli kävelemässä bussipysäkillä, jolloin astui kuoppaan ja vasen polvi vääntyi ja kipeytyi. Polvi turposi ja kävely hankaloitui.
- 22 kpl läheltä piti -tilannetta, ei korvauksia

Muut tapaturmat:

- 5 raportoitua tilannetta (2018: 3 kpl ja 8 korvauspäivää)

- 0 korvauspäivää, korvaussumma 2 000 €

Kuva 9: Sukon tapaturmamäärän jakauma syyn perusteella vuonna 2019

3.3 Opetushenkilöstön osaamisen kehittäminen

Espoon suomenkielisen opetuksen tulosyksikön opetuksen ja osaamisen kehittämisen palveluyksikkö seuraa tiiviisti valtakunnallisten koulutuspoliittisten linjausten sekä toimintaympäristön ja ohjaavien normien (lainsäädäntö ja opetussuunnitelmat) muutoksia. Näiden muutosten nostamien kehittämistarpeiden ohella Espoon opetushenkilöstön osaamisen kehittämistä suunnitellaan arviointitulosten (mm. itsearviointikyselyt, oppimistulokset ja kouluterveyskysely) ja palautteiden antaman tiedon pohjalta. Keskeisenä tavoitteena on taata jokaisen koulu- ja lukioyksikön sekä jokaisen opettajan mahdollisuus korkealaatuiseen opetustyöhön nopeasti muuttuvassa Espoossa niin, että koulutuksen laatu, tasa-arvo ja koulutuksellinen jatkumo toteutuvat. Espoolainen oppiminen nojaa tulevaisuuteen luottavaisesti suhtautuvien, työssään onnistumista kokevien, yhdessä työskentelevien opettajien ja rehtoreiden osaamiseen. Espoon onnistumiselle oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunkina on tärkeää, että opetushenkilöstömme jakaa yhteisen käsityksen Espoon strategian ja opetussuunnitelmien ydinkohdista sekä osaa toteuttaa niitä työssään, osana oppivan yhteisön toimintakulttuuria.

Lukuvuoden 2019-2020 aikana opetuksen ja osaamisen kehittämisen palveluyksikkö on jatkanut osaamisen kehittämisen rakennemuutoksen toteuttamista vastaamaan oppivien yhteisöjen kehittämistarpeita entistä paremmin. Runsaasta erillisten koulutusten ja pedagogisten iltapäivien tarjonnasta painopistettä on siirretty osaamisen tuki- ja kehittämistyöhön koulujen arjessa 70-20-10 -mallin mukaisesti. Valtionavustuksen turvin toimivat OPS-agentit ja Espoon omalla resurssilla toimivat oppiaineiden kehittäjäopettajat ovat tukeneet opettajien ja koulujen osaamista alueilla ja koko Espoon tasoilla foorumeilla. Nämä kehittäjät toimivat koulujen osaamisen kehittämisen tukena yhdessä TVT- ja kieli- ja kulttuuriryhmien kehittäjätiimien kanssa.

Kehittäjäopettajat

Lukuvuonna 2019-2020 osaamisen kehittämisen tukena toimi 33 eri oppiaineiden ja erityisten osaamisalueiden kehittäjäopettajaa. Kehittäjäopettajien toimintaa seurattiin ja arvioitiin toimintakertomusten sekä heidän järjestämiensä osaamisen kehittämisen tilaisuuksien

palautekyselyjen avulla. Lukuvuoden oppiainekohtaisen kehittämistoiminnan tavoitteena oli vahvistaa Espoon opettajien OPS-osaamista ja tarjota materiaalia osaamisen kehittämisen tueksi sekä luoda oppiainekohtainen opettajien verkosto, jossa jokaiselle opettajalle tarjoutuisi mahdollisuus osaamisen jakamiseen, keskusteluun, yhteiskehittelyyn ja OPS-osaamisen vahvistamiseen. Toimintaa muokattiin keväällä poikkeusoloihin sopivaksi. Kokoontumiset pidettiin virtuaalisesti, annettiin ohjeita etätapaamisissa, koottiin materiaalia opettajien tueksi etäopetukseen ja käytiin keskustelua työtiloissa. Oppiaineiden ja erityisten osaamisalueiden kehittäjäopettajiin Espoon suomenkielinen opetustoimi resursoi lukuvuonna 2019-2020 yhteensä 119 vuosiviikkotuntia.

OPS-agentit

Espoon suomenkielinen opetus sai Uusi peruskoulu -kehittämishjelmasta valtionavustusta myös lukuvuodeksi 2019-20, jolloin toiminta muutettiin koulukohtaisesta tutortoiminnasta alueelliseksi OPS-agenttitoiminnaksi. OPS-agentit - 17 espoolaista opettajaa, 3-5 kullakin alueella - tukivat alueensa kouluja koulun toimintakulttuurin kehittämisessä perjantaisin neljässä eri teemassa kunkin koulun tarpeista ja lähtökohdista käsin:

1. Arvot ja oppimiskäsitys
2. Oppimisen arviointi
3. Osallisuus, ryhmään kuuluminen ja vaikuttaminen
4. Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen (kaikkien koulujen toimintakulttuurin yhteinen kehittämisen painopiste lukuvuonna 2019-2020)

Yksi OPS-agenteista myös koordinoi toimintaa. Toimintaan osallistuivat lähes kaikki Espoon peruskoulut. OPS-agentit saivat lukuvuoden aikana coaching-taitojen valmennuksen ja suurin osa suoritti myös Helsingin yliopiston kansallisen arviointiosaamisen kehittämisverkoston järjestämän viiden opintopisteen laajuisen *Arviointi pedagogisena työvälineenä* -kurssin. Ensimmäisen vuoden OPS-agenttitoiminnasta rehtoreilta ja OPS-agenteilta saadun palautteen perusteella toiminnassa keskitytään jatkossa vain muutamaa teemaan kerrallaan.

Kielten opetuksen kehittäminen

Kielten varhentamisen kärkihankkeen myötä Espoo sai lukuvuonna 2019-20 valtionavustusta alkuopetuksen kielten kehittämistoimintaan. Hankkeen myötä käynnistettiin alkuopetukseen suuntaava Kielitutor-toiminta. Kielitutor-toimintaan palkattiin kolme alueellista tutoria, joiden toiminnan tavoitteena oli 1-2 luokilla kieltä opettavien alkuopettajien kielitietoisuuden vahvistaminen, oppilaslähtöisten, oppimiseen innostavien ja motivoivien alkuopetuksen kielipedagogisten toimintamallien kehittäminen sekä 1-2 luokilla kieltä opettavien opettajien verkoston luominen. Kielitutorit järjestivät koulutuksia sekä materiaalipajoja, joissa opettajat pääsivät verkostoitumaan ja valmistamaan alkuopetukseen sopivaa opetusmateriaalia. Tutoreiden järjestämiin koulutuksiin, pajoihin ja tapaamisiin osallistui lukuvuoden 2019-20 aikana kaikkiaan noin 150 alkuopettajaa. Lisäksi opetustoimen järjestämä OPS-iltapäivä koskien A1-kielten aloittamista 1-2 luokilla tavoitti 150 opettajaa ja rehtoria.

Kielikylypöpetuksen ja kaksikielisen opetuksen kehittämiseen oli lukuvuonna 2019-20 käytössä kaksiosainen hankeavustus. Avustusta käytettiin Espoon kaksikielisten ja kielikylypöpetuksen opettajien täydennyskoulutuksiin, mahdollistettiin opettajien ja rehtoreiden verkostoituminen pääkaupunkiseudun yhteistyöhön sekä osallistuminen valtakunnallisiin kielten kehittämisen seminaareihin ja verkostoihin. Lisäksi avustusta jaettiin jokaiselle kaksikielistä ja kielikylypöpetusta antavalle koululle kaksikielisen opetuksen kielipedagogisen toimintakulttuurin, kaksikielisten opetusmenetelmien, sekä oppimisympäristöjen kehittämiseen. Tämän lisäksi jatkettiin aiemmin aloitettua alakouluille soveltuvan kiinan kielirikasteisen oppimateriaalin kehittämistä, joka saatiin valmiiksi syyslukukaudella 2020. Jatkoajalla olevalla vuoden 2018 kielten varhentamisen hankeavustuksella mahdollistettiin lukuvuonna 2019-20 kaikille Espoon ala- ja yhtenäiskoulujen 1-2. luokille mahdollisuus kielisuihkutuksen toteuttamiseen ennen kielivalintoja ja toisen luokan aikana sekä pyrittiin monipuolistamaan kielitarjontaa.

Lisäksi kaksikielisen opetuksen opettajille suunnattuja koulutuksia ja seminaareja järjestettiin sekä syys- että kevätlukukaudella yhteistyössä Helsingin ja Vantaan kanssa. *Kipinää kielellisiin tavoitteisiin* -koulutuspäivissä tuotettiin yhteistyössä kaksikieliseen opetukseen soveltuvaa materiaalia. PKS-

yhteistyössä toteutettiin myös kansainvälisesti ansioituneiden tutkijoiden vetämä "Focus on Bilingual Education" -seminaari, johon osallistui pääkaupunkiseudun ja espoolaisten kaksikielisten koulujen opettajien ja rehtoreiden lisäksi myös Sukon johdon ja hallinnon edustajia koko Espoon kehittämishäkökulman varmistamiseksi. Kieltenopetuksen kehittämisen osalta järjestettiin myös useita Espoon sisäisiä koulutuksia, joista syksyn osuus toteutui hyvin. Keväällä koulutuksia peruttiin COVID19-pandemian vuoksi. Edellä mainitut koulutukset, pajat ja seminaarit tavoittivat kokonaisuudessaan noin 250 espoolaista opettajaa. Opettajien osallisuutta koulutuksiin on tuettu pääsääntöisesti hankeavusteisesti korvaamalla koulutuksista aiheutuneet sijaiskustannukset.

Koulutukset

Suomenkielisen opetuksen osaamisen kehittäjät ja yhteistyökumppanit järjestivät lukuvuoden 2019-2020 aikana 190 koulutuskalenterissa julkaistua osaamisen kehittämisen tapahtumaa. Näihin osallistui yhteensä noin 2400 opettajaa tai rehtoria. Perusopetuksen opetussuunnitelman toimintakulttuurin kehittämisen painopisteenä lukuvuonna 2019-2020 oli vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntaaminen. Koulut kuvasivat lukuvuosisuunnitelmissaan, kuinka kestävä tulevaisuuden toimintakulttuuria yksikössä tulisi kehittää ja arvioivat toimintaa lukuvuoden päätteeksi. Kouluille tarjottiin kaupunkitasoisesti tukea tähän kehitystyöhön.

Kevään 2020 COVID-19 pandemia johti lähityöpajojen peruuttamisiin. Osa siirrettiin syksylle 2020, osa toteutettiin webinaareina tai muulla soveltuvalla ratkaisulla.

Muutamina nostoina järjestetyistä koulutustilaisuuksista mainittakoon seuraavat:

- OPS-aiheisia iltapäiväkoulutuksia järjestettiin kolme kappaletta. Näihin tapahtumiin koulut osallistuivat rehtorin johdolla, kukin koulukohtaisesti valituin tiimin. Iltapäivien aiheet olivat to 12.9.2019 klo 13-16 lukutaidon vahvistaminen, to 7.11.2019 klo 13-16 A1-kielen aloittaminen 1.-2. luokilla ja to 30.1. 2020 klo 12-14 ja 14-16 oppimisen arviointi: arviointi pedagogisena työkaluna. Tämä iltapäivä toimi Kansallisen arviointiosaamisen kehittämisverkosto KAAROn järjestämän MOOC-kurssin aloitusseminaarina. Maaliskuulle suunnitellut arviointiaiheet OPS-iltapäivät jouduttiin perumaan koronatilanteen vuoksi. Korvaavana osaamisen kehittämisen mahdollisuutena kouluihin käyttöön jaettiin KAAROn tekemät videot aiheista itsearviointi, vertaisarviointi, arvioinnin tavoitteet ja digitaalinen arviointi.
- Kehittäjäopettajat ja OPS-agentit konsultoivat ja kouluttivat yksittäisiä kouluja tilauksesta. Lisäksi Keinumäen sairaalakoulu järjesti omalle koululle tilattavan Turvallinen oppimisympäristö -koulutusta.
- Uusille opettajille järjestettiin neljä VERME-vertaismentorointiryhmää uusille opettajille, jotka toimivat koko lukuvuoden ajan.

Koulutuskalenterissa ilmoitetuista koulutuksista kerättiin palaute yhteisen palautelomakkeen avulla. Kaikki koulutuksiin osallistuneet eivät vastanneet. Kouluttajat poimivat omien koulutustensa arviot ja huomioivat saadun palautteen sekä kehittämis ehdotukset tulevissa koulutuksissa.

4 Perusopetus

4.1 Palvelu- ja toimintaympäristön kuvaus

4.1.1 Yhteisöllinen opiskeluhoito

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistaminen on osa koulun perustoimintaa, ja yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttamiseen osallistuvat kaikki oppilaitosyhteisössä työskentelevät aikuiset.

Koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoiton yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa opiskeluhoiton ohjausryhmä. Ohjausryhmä linjaa yhteiset tavoitteet opiskeluhoiton toiminnalle ja tukee niiden saavuttamista ja yhtenäisiä toimintatapoja. Lisäksi ohjausryhmä suunnittelee, kehittää ja arvioi kunnan opiskeluhoitoa sekä ohjaa oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien toimintaa. Ohjausryhmän tehtävää hoitaa Espoossa lasten ja nuorten hyvinvointityön ohjausryhmä. Yhteisöllisen opiskeluhoiton tavoitteet ovat kuntatasolla yhteydessä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa sovittaviin tavoitteisiin sekä muihin opiskeluhoitoa ohjaaviin suunnitelmiin.

Oppilaitoksen opiskeluhoiton suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä. Opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluhoiton kokonaisuuden omavalvonnasta vastaa opetuksen järjestäjä yhteistyössä koulun sijaintikunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa.

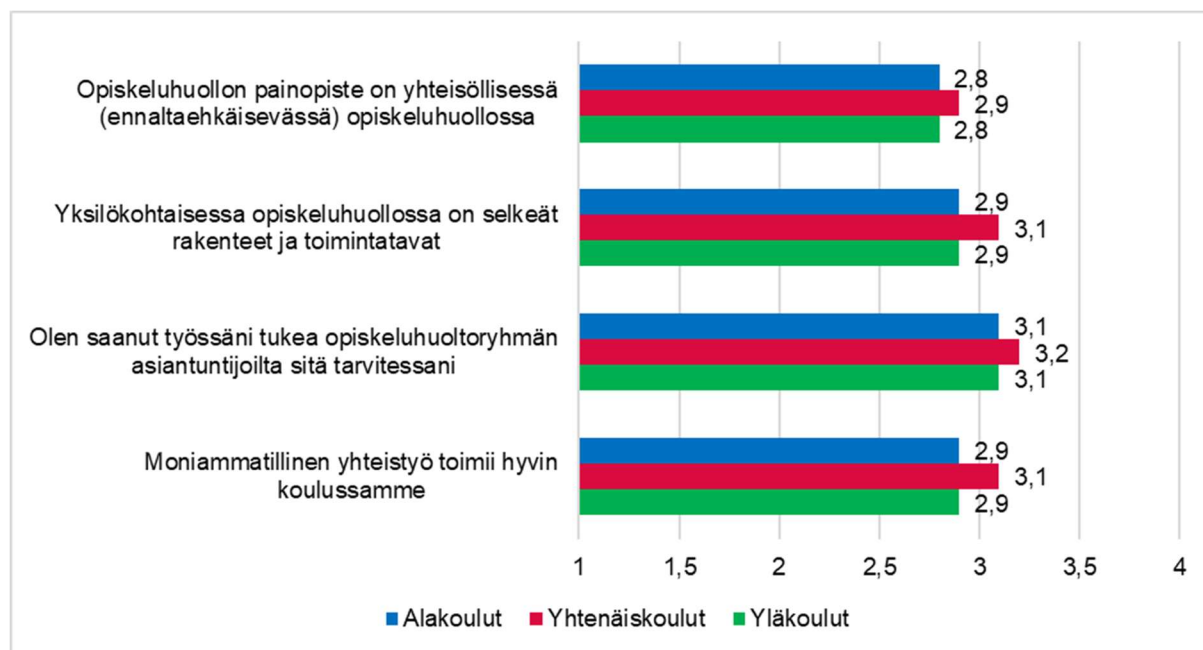
Opiskeluympäristöllä ja -yhteisöllä on suuri merkitys oppilaan ja opiskelijan terveydelle ja hyvinvoinnille sekä mahdollisuuksille oppia omien kykyjen mukaisesti. Terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva yhteisö muodostuvat hyvistä fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista olosuhteista. Myös henkilöstö hyötyy terveellisestä ja turvallisesta ympäristöstä ja hyvinvoivasta yhteisöstä. Oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastus on lakisääteinen ja toteutetaan kolmen vuoden välein. Lasten ja nuorten hyvinvointityön ohjausryhmälle raportoidaan kerran vuodessa saman vuoden aikana oppilaitoksissa tehtyjen tarkastusten arviot ja kehittämiskohteet yleisellä tasolla.

Yhteisöllisen opiskeluhoiton yhdenmukaisuutta ja tasalaatuisuutta on viime vuosina kehitetty ottamalla käyttöön yhtenäisiä toimintamalleja. Espoo oli vuosina 2017-2018 mukana pääkaupunkiseudun yhteisessä LAPE-hankkeessa (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma), jossa kehitettiin mm. poissaolojen seurantaan ja puuttumiseen yhtenäinen toimintatapa. Perusopetuksessa aloitettiin keväällä 2020 toimintatapa, jossa aluepäällikkö, aluepsykologi, aluekuraattori ja terveydenhoidon osastonhoitaja vierailevat koulujen opiskeluhoitoryhmissä. Tavoitteena on näin vahvistaa yhteisöllisen työn laatua ja levittää koulujen hyviä toimintamalleja.

Perusopetuksen koulujen opiskeluhoiton toimivuutta arvioitiin lukuvuonna 2019-2020 muun muassa perusopetuksen henkilöstökyselyssä (jonka tuloksia esitellään tarkemmin luvussa 3.1). Yhteistyön toimivuutta koulun opiskeluhoiton kanssa selvitettiin muutamilla opettajille esitetyllä väittämällä, joiden tulokset on esitetty kuvassa 10.

Päinvastoin kuin edellisen vuoden kyselyssä, tuloksista on nähtävissä, että yhtenäiskouluissa opiskeluhoiton toimivuus oli opettajien mukaan hieman parempaa kuin ala- ja yläkouluissa, joskin erot olivat varsin pienet. Kuvassa esitetyt keskiarvot eivät kuitenkaan kerro asiasta koko kuvaa, sillä opiskeluhoitoa koskevissa tuloksissa oli vaihtelua paitsi kouluasteiden, myös oppilasaluiden ja koulujen välillä. Vastausten hajonta saattaa kertoa opiskeluhoiton resurssien vaihtelusta eri kouluissa, mutta mahdollisesti myös muista rakenteellisista haasteista, jotka heijastuvat koulun toimintakulttuuriin. Toisaalta myös koulun sisällä näkemykset asiasta saattoivat vaihdella suuresti.

Kuva 10: Tulokset henkilöstökyselyn opiskeluhoitoväittämistä

Opiskeluhoillon toimivuutta arvioitiin myös tammikuussa 2020 toteutetussa rehtorikyselyssä. Kyselyn tulosten mukaan opiskeluhoillon resursseja pidettiin puutteellisina, mutta yhteistyö psykologien ja kuraattorien kanssa yhteisöllisessä opiskeluhoillossa sujui hyvin. Opiskeluhoitohenkilöstön työn painopisteen ei kuitenkaan koettu olevan ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Peruskoulujen rehtorit kaipasivat psykologien ja kuraattorien tukea erityisesti luokka- ja ryhmätyöskentelyyn sekä työparityöskentelyyn opettajan kanssa. Lukioiden rehtorit kaipasivat tukea erityisesti opettajien konsultaatioon ja oppilaskohtaisen tuen suunnitteluun.

Yhteisöllisen työn sisältöjä ja tilastoja arvioidaan Lasten ja nuorten hyvinvointityön ohjausryhmässä kaksi kertaa vuodessa. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön arviointia tullaan laajentamaan jatkossa ja tekemään sitä yhä systemaattisemmin.

Koulu yhteisön turvallisuus ja toiminta kriisitilanteissa

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulujen kriisi-, kiusaamisen ehkäisy- ja päihdesuunnitelmat tähtäävät turvallisen oppimisympäristön luomiseen ja ylläpitämiseen. Suunnitelmissa täsmennetään, millaisiin toimenpiteisiin koulussa ryhdytään ongelmien ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi. Koko koulun henkilökuntaa koskevilla yhtenäisillä menettelytavoilla ja oikea-aikaisella kohdentamisella taataan koulu yhteisön jäsenille psyykkisesti ja fyysisesti turvallinen ympäristö. Kriisisuunnitelma, toimintakortit sekä toimintaohjeet koulujen kriisiryhmille päivitetään säännöllisesti. Uudet työntekijät on perehdytetty kriisisuunnitelmaan.

Koulu yhteisön turvallisuutta arvioidaan muun muassa oppilaskyselyssä, jossa saatiin korkeat keskiarvot oppimisympäristön turvallisuutta koskevista väittämistä. Esimerkiksi väittämässä ”*Koen oloni turvalliseksi koulussa*” keskiarvo oli 3,61 (vastausasteikko 1–4), väittämässä ”*Minua ei kiusata*” 3,70 ja väittämässä ”*Minä en kiusaa*” 3,85. Keskiarvoissa ei ollut olennaisia eroja kouluasteiden tai sukupuolten välillä. Tulokset ovat siis oikeasuuntaisia ja kertovat siitä, että kiusaamiseen ehkäisemiseksi tehdään hyvää työtä, jonka on edelleen jatkuttava.

Kodin ja koulun yhteistyö

Oppilaan turvallisen kasvun ja hyvinvoinnin edistämiseksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan koulun aktiivista yhteistyötä kotien kanssa ja todetaan, että perusopetuksessa jatketaan esiopetuksen aikana syntyneitä yhteistyötä ja luodaan pohja myös huoltajien keskinäiselle

vuorovaikutukselle. Yhteistyö tulee järjestää siten, että opiskeluhuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia voidaan tukea.

Kodin ja koulun yhteistyötä arvioidaan muun muassa peruskoulujen itsearviointiin kuuluvalla huoltajakyselyllä, joka toteutetaan kussakin koulussa joka toinen vuosi. Lukuvuoden 2019-2020 tulokset olivat hyvät ja osoittivat, että huoltajat ovat pääosin tyytyväisiä koulun toimintaan sekä kodin ja koulun yhteistyöhön. Tässä muutaman yhteistyötä kuvaavan väittämän keskiarvot ja hajonnat (vastausasteikko 1–4):

- *"Minulle on tarjottu riittävästi mahdollisuuksia osallistua koulun toimintaan"*: ka=3,65; s=0,59
- *"Huoltajille järjestetyt tilaisuudet ovat hyödyllisiä"*: ka=3,41; s=0,65
- *"Koulun arkipäivän tiedotus on toimivaa ja oikea-aikaista"*: ka=3,51; s=0,63
- *"Koen tulevani kuulluksi lastani koskevissa asioissa"*: ka=3,51; s=0,67
- *"Koko koulun henkilökunta kohtelee lastani arvostavasti ja ystävällisesti"*: ka=3,56; s=0,64
- *"Yhteistyö lapseni luokanopettajan/luokanvalvojan kanssa sujuu hyvin"*: ka=3,68; s=0,60
- *"Rehtoriin saa tarvittaessa helposti yhteyden"*: ka=3,59; s=0,72
- *"Saan riittävästi tietoa opetuksen tavoitteista ja arvioinnista"*: ka=3,14; s=0,78
- *"Lapseni voi kaiken kaikkiaan koulussa hyvin"*: ka=3,54; s=0,65

Yhteistyön koetaan siis olevan toimivaa, mutta huoltajakyselyistä käy myös ilmi, että huoltajille ei aina ole selvää, miten oppilaan oppiminen etenee tai miten sitä arvioidaan. Huoltajakysely toteutettiin tammi-helmikuussa ennen poikkeusolojen alkua. Kodin ja koulun yhteistyö sekä riittävä ja oikea-aikainen viestintä korostuivat entisestään kevään poikkeuksellisen etäopetuksen aikana ja myös syksyllä koulujen alkaessa.

Huoltajakyselyn tuloksista lisää luvussa 4.3.5 ja etäopetuskyselyn tuloksista luvussa 4.3.6.

4.1.2 Opiskeluhoiltopalvelujen riittävyys ja tasavertaisuus

Opiskeluhoiltopalvelut ovat lakisääteisiä esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukioissa sekä ammatillisessa koulutuksessa. Lisäksi palveluita tuotetaan myös yksityisille opetuksen järjestäjille. Opiskeluhoiltoa toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että opiskeluhoilosta muodostuu toimiva ja eheä kokonaisuus. Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus saada maksutta opiskeluhoiltoa, jota opetukseen osallistuminen edellyttää.

Yksilökohtaiseen opiskeluhoiltoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Siihen kuuluu myös monialainen asiantuntijaryhmä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi. Koulussa toteutettava yksilökohtainen työ on sekä ehkäisevää että korjaavaa. Yksilökohtaisen opiskeluhoilto tavoitteena on edistää oppilaan kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia ja opintojen etenemistä. Työssä tuetaan myös huoltajia ja ohjataan heidät tarvittaessa koulun ulkopuolisten palvelujen piiriin.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestää sosiaali- ja terveystoimi. Suomenkielinen opetus järjestää psykologi- ja kuraattoripalvelut. Opiskeluhoilto psykologit ja kuraattorit tukevat oppimista ja hyvinvointia sekä tunnistavat, lieventävät ja ehkäisevät mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia. He antavat koulun henkilökunnalle opetuksen ja koulunkäynnin järjestämiseen tukea ja konsultaatiota sekä tarvittavia asiantuntijalausuntoja opetuksen järjestämiseksi. Opiskeluhoiltopalvelut ovat ensisijainen tukitoimi koulun sisällä matalan kynnyksen periaatteella.

Kuraattorien ja psykologien työn mitoituksessa ja määrässä on tärkeää huomioida työn laaja-alaisuus ja monimuotoisuus. Kuraattorien ja psykologien henkilöstömitoituksissa on huomioitu oppilasmäärien lisäksi koulujen määrä, alueen sosioekonominen tilanne, erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osuus sekä kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen oppilaiden palvelun tarve. Työn vaatavuuteen ja resurssien kohdentamiseen vaikuttaa siis myös alue, jolla kuraattori ja psykologi työskentelevät sekä muut saatavilla olevat lasten ja nuorten palvelut. Taulukossa 2 on esitetty kuraattorien ja psykologien keskimääräiset oppilasmäärät perusopetuksessa ja toisella asteella lukuvuosina 2012–2019.

Taulukko 2: Kuraattorin ja psykologin keskimääräinen oppilasmäärä Espoossa perusopetuksessa ja 2. asteella

Lukuvuosi	Kuraattorit		Psykologit	
	Perusopetus	Toinen aste	Perusopetus	Toinen aste
2012-2013	770	2338	770	1558
2013-2014	782	2289	782	1526
2014-2015	870	1492	808	1492
2015-2016	896	900	835	1286
2016-2017	952	975	857	1393
2017-2018	829	1100	863	1100
2018-2019	864	1293	871	1293
2019-2020	863	1213	855	1213

Opiskeluhooltoon saatiin uusia vakansseja. Syksyllä 2019 aloittivat neljä uutta psykologia ja yksi kuraattori. Uudet vakanssit suunnattiin pääasiassa esiopetukseen ja toiselle asteelle. Opiskeluhoollon järjestämisen kannalta merkittävä muutos oli esiopetuksen psykologipalvelujen siirtyminen Lasten kuntoutuspalveluista Suomenkielisen opetuksen alle 1.8.2019.

Psykologin ja kuraattorin läsnäoloon ja saatavuuteen kouluilla vaikuttavat hänelle kuuluvien oppilaitosyksiköiden määrä. Kuraattoreilla on 1–4 perusopetuksen koulua (ml. koulujen esiopetus) ja varhaiskasvatuksen esiopetuskuraattoreilla 18–45 esiopetusyksikköä. Psykologeilla on 1-4 perusopetuksen koulua (ml. koulujen esiopetus) ja useimmilla psykologeilla lisäksi omien koulujen läheisyydessä sijaitsevat varhaiskasvatuksen esiopetusyksiköt. Vastaavasti toisen asteen psykologeilla ja kuraattoreilla on keskimäärin 3–4 oppilaitoksen toimipistettä. Monet toimipisteet työntekijää kohden tuovat osaltaan haasteita lain tuomien määräaikojen noudattamiseen asiakkaiden tapaamisissa. Läsnäoloon ja saatavuuteen vaikuttavat myös useiden kouluyksiköiden huono työhuonetilanne sekä sisäilmaongelmat.

Opiskelijalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetyssä määräajassa. Palvelut on järjestettävä siten, että oppilaalle tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä ja asianollessa kiireellinen, samana tai seuraavana päivänä. Lain mukaisia määräaikoja seurataan lukuvuosittain. Lukuvuonna 2019–2020 määräajat ovat toteutuneet sekä psykologien että kuraattorien osalta 94 %:ssa tapaamisista. Luvuissa ei ole huomioitu oppilaista ja huoltajista johtuvia tekijöitä. Tavoitteena on määräajoissa pysyminen, ja tarvittavia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi on kehitetty ja kehitetään edelleen.

Jotta opiskeluhoollon palvelut voidaan hoitaa lain velvoittamalla tavalla, tarvitaan lisää henkilöresursseja kuraattori- ja psykologipalveluihin vastaamaan noin 700 oppilaan vuotuista oppilasmäärän kasvua. Lisäksi toisen asteen opiskelijoiden määrä kasvaa jatkuvasti vuonna 2018 voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen reformin myötä. Oppilaiden ja perheiden haasteet ovat monimutkaistuneet, ja vieraskielisten oppilaiden kasvu tuo erityisesti haasteita myös opiskeluhoollolle. Resurssien niukkuuden vaarana on, että oppilaat ja opiskelijat eivät saa tarvitsemaansa tukea oikea-aikaisesti eikä opiskeluhoollon mukaista ensisijaista ehkäisevää yhteisöllistä opiskeluhoollotyötä ehditä tehdä.

Taulukossa 3 on esitetty kuraattorin ja psykologin oppilashuollon asiakastyön määrä perusopetuksessa ja toisella asteella viime vuosien ajalta. Lukuvuoden 2019–2020 aikana 49 psykologilla oli kullakin keskimäärin 68 asiakasta, 48 kuraattorilla keskimäärin 79 asiakasta. Psykologien osalta asiakasmäärään vaikuttaa se, että rekrytointihaasteiden vuoksi moni koulu oli pitkään ilman työntekijää.

Taulukko 3: Psykologien ja kuraattorien yksilökohtaisen oppilashuollon asiakasmäärät / ammattiryhmä Espoossa esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella

Ammattiryhmä	Asiakas- määrä 2017	Asiakas- määrä 2018	Asiakas- määrä 2019	Asiakas- määrä 2020	Asiakas-määrä ka / 2020
Psykologi	2846	3010	3239	3344	ka 68 asiakasta / psykologi
Kuraattori	3305	3306	3574	3761	ka 79 asiakasta / kuraattori
Yhteensä	6151	6316	6813	7105	ka 73 asiakasta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti painopistettä pitää siirtää nykyistä enemmän yhteisölliseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Tavoitteena on, että tämä näkyisi jatkossa tilastoissa asiakastyön vähentymisenä ja siten, että psykologien ja kuraattorien työpanoksesta yhä suurempi osa menee yhteisölliseen työhön.

Taulukossa 4 on esitetty psykologien ja kuraattorien työtehtävien jakautuminen eri työn kohteisiin ja tapahtumiin.

Taulukko 4: Psykologien ja kuraattorien työn kohteet ja tapahtumat prosenttiosuuksina lukuvuonna 2019-2020

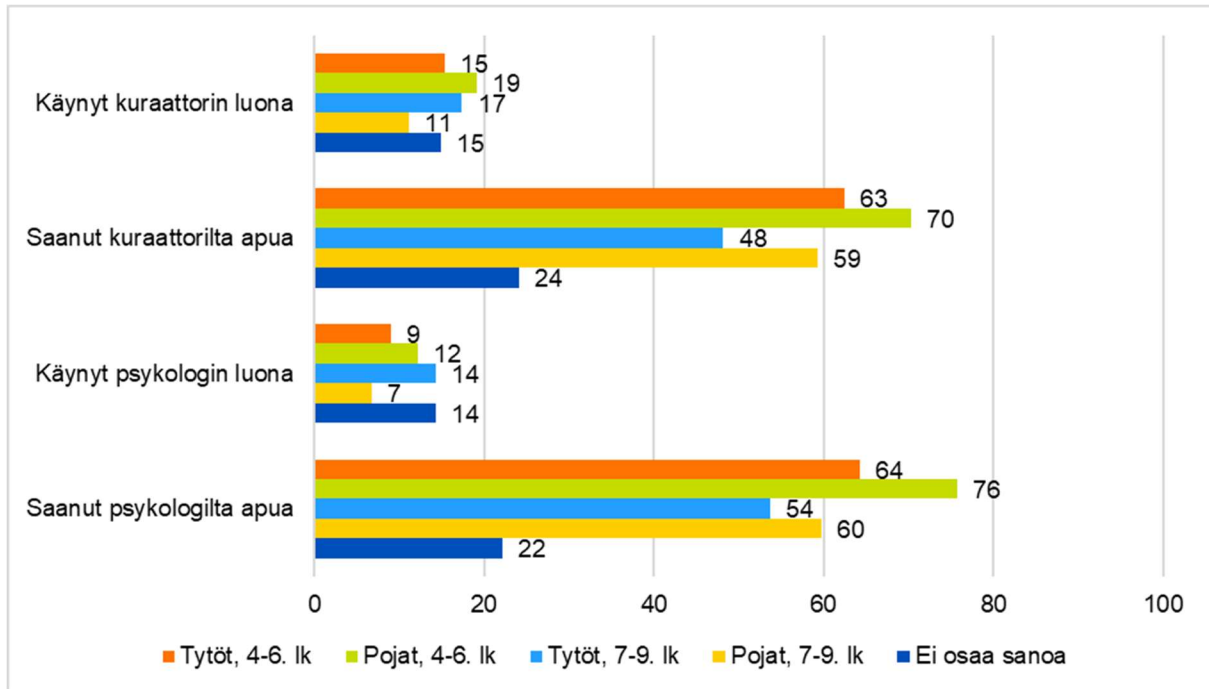
Työn kohteet	Psykologit	Kuraattorit
Oppiminen	17 %	3 %
Käyttäytyminen	21 %	24 %
Tunne-elämä	39 %	24 %
Perhe	5 %	11 %
Sosiaaliset suhteet	7 %	20 %
Koulunkäynti-järjestelyt	10 %	7 %
Elämänhallinta	1 %	11 %
Tapahtumat	Psykologit	Kuraattorit
Oppilaan/opiskelijan tilanteen kartoitus	20 %	4 %
Ohjaus, tuki- ja hoitokontakti	19 %	18 %
Neuvottelu	10 %	23 %
Kirjallinen työ	3 %	1 %
Sähköinen viestintä	32 %	42 %

Kevään etäopiskelun aikana psykologit ja kuraattorit ottivat nopeasti käyttöön etäyhteysmahdollisuuksia tukikeskusteluissa opiskelijoiden kanssa. Opiskelijoille tarjottiin myös mahdollisuus fyysisiin tapaamisiin turvavälit ja hygieniaohteet huomioiden. Psykologien ja kuraattorien keskustelutapaamisia opiskelijoiden kanssa järjestettiin myös ulkona yhdessä kävellen. Toukokuussa perusopetuksen oppilaille ja huoltajille suunnatussa kyselyssä oppilaista 3 % vastasi, ettei ei ollut saanut tukea opiskeluhuollosta (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja). Vastaajista 5 % kertoi saaneensa tukea. Huoltajista 3 % vastasi, ettei oppilas ollut saanut tukea opiskeluhuollosta (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja), vaikka olisi tarvinnut.

Tyytyväisyyttä psykologi- ja kuraattoripalveluihin on selvitetty muun muassa oppilas- ja huoltajakyselyjen yhteydessä. Oppilaskyselyssä (ks. tarkemmin luku 4.3.1) kysyttiin ”Oletko käynyt koulukuraattorin luona?” ja ”Oletko käynyt koulupsykologin luona?”. 14562 vastaajasta 16 % vastasi käyneensä koulukuraattorin ja 11 % koulupsykologin luona. Näistä ”Kyllä”-vastanneista 61 % kertoi saaneensa koulukuraattorilta apua, ja 64 % kertoi saaneensa koulupsykologilta apua. Kuvassa 11

esitetään ala- ja yläkoulun tyttöjen ja poikien vastaukset näihin kysymyksiin. Kuvasta nähdään, että vastaajaryhmien vastauksissa oli merkittäviä eroja. Yläkoulun pojat kävivät kuraattorin ja psykologin luona selvästi harvemmin kuin muut ryhmät. Yläkoulun tytöt taas käyttivät kuraattorin ja psykologin palveluja, mutta kokivat selvästi muita harvemmin saaneensa heiltä apua. Melko suuri oli myös niiden osuus, jotka eivät tienneet, olivatko käyneet kuraattorin tai psykologin luona, tai jos olivat käyneet, eivät osanneet sanoa, saivatko sieltä apua.

Kuva 11: Kuraattorin ja/tai psykologin luona käyneet ja apua saaneet ala- ja yläkoulun tytöt ja pojat (%)

Huoltajilta kysyttiin huoltajakyselyssä vastaavat kysymykset: "Lapseni on käyttänyt koulukuraattorin / koulupsykologin palveluja" ja jos vastaus oli "kyllä": "Lapseni sai kuraattorilta / koulupsykologilta apua tilanteeseensa". 11 % huoltajista vastasi lapsen käyttäneen kuraattorin palveluja ja 10 % psykologin palveluja. Näistä 67 % kertoi lapsen saaneen kuraattorilta apua ja 68 % saaneen psykologilta apua. Huoltajien vastaukset olivat siis hiukan myönteisemmät, mutta samansuuntaiset kuin oppilailla.

4.1.3 Kolmiportainen tuki ja avustajapalvelut

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki, joiden rakenteita ja toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan koulun yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä. Oppilaalla on oikeus saada lähikoulussaan tukea tarvitsemallaan tasolla.

Yleinen tuki

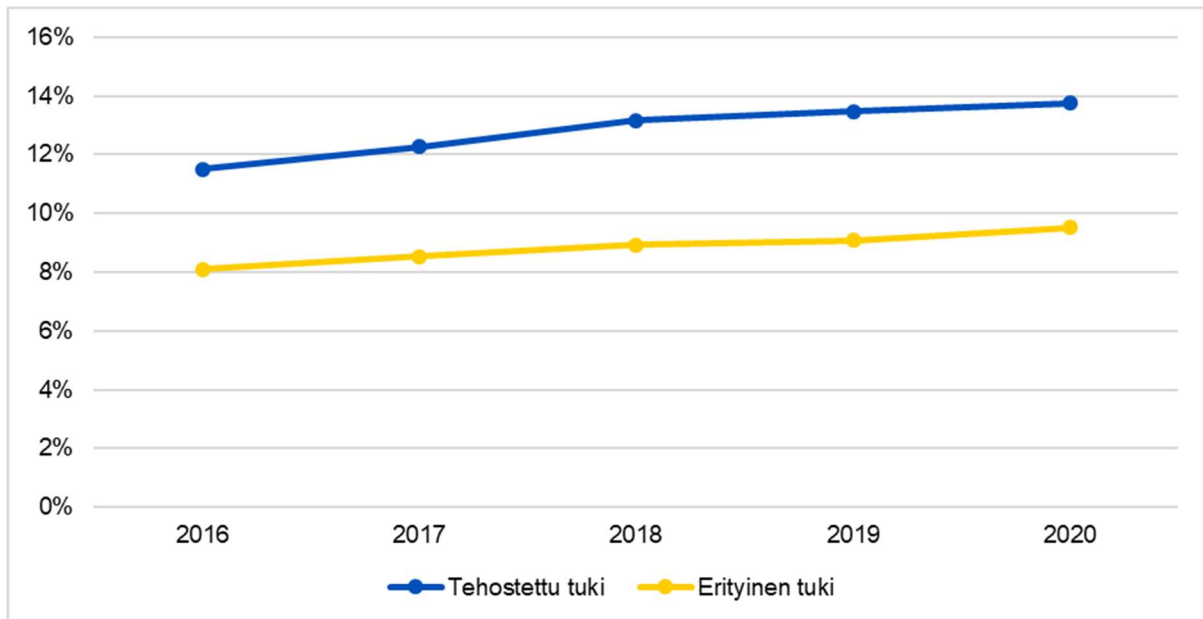
Yleisessä tuessa laadukasta perusopetusta tarjotaan kaikille oppilaille jokaisena koulupäivänä, ja oppilas saa tarvitsemansa väliaikaisen oppimisen lisätuen matalalla kynnyksellä. Laadukas, toimiva yleinen tuki on tehokkaan kolmiportaisen tuen perusta. Pedagoginen ennakointi sekä ennaltaehkäisevät tukitoimet ovat yleisen tuen keskeisiä toimintatapoja. Yleisen tuen portaalla Espoossa oli 76,7 % perusopetuksen oppilaista.

Arvioinnin ohjausryhmä suositti Lukimat-testistön käyttöä alkuopetuksessa lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan tuen tarpeen tunnistamisen tueksi, jotta oppilaiden tuen tarpeen tunnistamisen arviointimenetelmät yhdenmukaistuisivat kaupunkitasoisesti. Lukemisen kehittymistä arvioidaan kaupunkitasoisesti myöhempinä vuosiluokkina ALLU-lukutestillä (ks. luku 4.2.1).

Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan oppilaalle, jos yleinen tuki ei riitä vastaamaan oppilaan tuen tarpeisiin. Tehostetussa tuessa oppilaalle annetaan tukea säännöllisesti, oppilasta tuetaan samanaikaisesti useilla eri tukimuodoilla ja tuki sekä oppimistavoitteet kirjataan oppimissuunnitelmaan. Tehostettua tukea annetaan jokaisessa koulussa yleisopetuksen luokassa. Espoolaisten koulujen tehostetun tuen toimintatavat on kuvattu koulujen opetussuunnitelmiin. Tehostettua tukea annettiin 4011 oppilaalle suomenkielisessä perusopetuksessa (13,8 % perusopetuksen oppilasmäärästä). Edelliseen vuoteen verrattuna tehostetun tuen oppilaiden suhteellinen osuus on hieman noussut.

Kuva 12: Tehostetun ja erityisen tuen prosentuaalinen kehitys vuosina 2016-2020 (20.9. tilanteen mukaan)

Erityinen tuki

Erityinen tuki on luonteeltaan korjaavaa toimintaa, jossa pedagogisina keinoina korostuvat ennakointi, suunnitelmallisuus, ratkaisukeskeisyys ja moniammatillisuus erityispedagogisen osaamisen lisäksi. Erityinen tuki on tehostettua tukea monipuolisempaa, intensiivisempää sekä kohdennetumpaa ja sitä toteutetaan joko lähikoulun yleisopetuksen luokassa tai osittain tai kokonaan erityisluokalla. Muista tuen tasoista poiketen erityisen tuen tukitoimina oppilaalle voidaan antaa kokoaikaista erityisluokkaopetusta ja käyttää oppimäärien yksilöllisiä tavoitteita. Erityisen tuen oppilaiden tukitoimet kirjataan oppilaalle laadittavaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Oppilaalla on lähikouluperiaatteen mukaan oikeus erityiseen tukeen ensisijaisesti omassa lähikoulussaan.

Erityisen tuen oppilaita oli 2782 oppilasta, mikä on 9,5 % perusopetuksen kokonaisoppilasmäärästä (2019 9,1%). Erityisen tuen oppilaiden määrä on kasvanut 107 oppilaalla edelliseen vuoteen verrattuna. Valtaosa erityisen tuen oppilaista opiskelee luokkamuotoisessa erityisopetuksessa (1904 oppilasta). Uusia erityisluokkia on perustettu väestövastuumallin mukaan mahdollisimman lähelle oppilaan kotia. Erityisen tuen oppilaista 876 opiskelee erityisen tuen päätöksellä yleisopetuksen luokassa omassa lähikoulussaan. Pidennetyn oppivelvollisuuden ensimmäistä oppivelvollisuusvuottaan esiopetuksessa opiskelevia oli 51 oppilasta.

Taulukossa 5 on esitetty erityisluokkien määrät opetusmuodoittain. Vammaisopetuksen luokkia on perustettu kevään 2020 oppilaaksioton jälkeen lisää kaksi kappaletta, ja vammaisopetuksen tarve on kasvanut vuosittain. Vaikeimmin kehitysvammaisten opetuksen luokkien vähentyminen vuonna 2020 selittyy Rinnekodin koulun luokkien monimuotoisuudella ja tilastoitumisella tänä vuonna osin lievästi kehitysvammaisten opetukseen ja osin autismikirjon opetukseen.

Taulukko 5: Erityisluokkien ja sairaalaopetuksen luokkien määrät opetusmuodoittain

Opetusmuoto	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Oppimisen erityisvaikeus	129	116	101
Laaja-alaiset oppimisvaikeudet	20	20	19
Sopeutumisen ja tunne-elämän vaikeudet	24	25	26
Autismikirjo	18	21	27
Lievästi kehitysvammaisten opetus	17	17	18
Vaikkeimmin kehitysvammaisten opetus	16	16	12
Kielelliset erityisvaikeudet	18	19	23
Kuntouttava opetus	5	5	5
Ryhmämuotoinen yksityisopetus	1	1	0
Sairaalaopetus	10	10	10
Yhteensä vammaisopetuksen luokat	51	52	57
Yhteensä kaikki luokat	258	250	242

Etappi-toiminta

Etappi-toiminta on siirtynyt lähikouluun jalkautuvaksi toiminnaksi syksystä 2019 alkaen ja lukuvuoden 2019-2020 kokemukset jalkautuvasta toiminnasta ovat myönteisiä. Etappi on matalan kynnyksen tukea kouluille oppilaan tuen suunnittelemiseksi ja järjestämiseksi lähikoululla. Samalla lähikoulun osaaminen tuen järjestämisessä vahvistuu. Etappi-toimintaan kuuluvat konsultaatiot oppilaan tuen järjestämiseksi sekä Etappi-jaksot, joiden aikana etappiopettaja jalkautuu osaviikkoisesti oppilaan lähikouluun tukemaan oppilaan tuen suunnittelua ja järjestämistä. Etappitoiminnan kysyntä on suurta, ja sisäisin järjestelyin on vahvistettu etappiopettajaresurssia vastaamaan paremmin kysyntää.

Kolmiportaisen tuen osaamisen kehittäminen

Pedagogista osaamista ja tietoa kolmiportaisesta tuesta on kehitetty koulutuksen ja konsultaation avulla. Konsultaatiopuheluja ja -sähköposteja käydään päivittäin Tukipalvelujen suunnittelijoiden ja koulujen välillä ja tarve konsultaatioille on suurta. Konsultaatiota kouluille antavat myös etappiopettajat, osa-aikaisen erityisopetuksen kehittäjäopettajat (erityisopettajille) sekä sairaalaopetus psykiatrisessa hoidossa olevien oppilaiden tapauksissa. Opiskelun ja koulunkäynnin tuesta on kehitteillä Espoon sisäverkkoon nettisivusto, joka kokoaa tietoutta kolmiportaisesta tuesta. Sivusto on vielä keskeneräinen, mutta jo avoin henkilökunnalle ja hyödynnettävissä tarpeen mukaan. Opetus- ja opiskeluhuoltohenkilökunnalle sekä rehtoreille on ollut noin viikoittain avoin tukipalvelujen suunnittelijoiden pitämä pedagoginen kyselytunti Teamsin kautta, jossa voi kysyä kolmiportaiseen tukeen liittyviä asioita tai keskustella kolmiportaisen tuen teemoista. Tukipalvelujen vastuualueen suunnittelijat ovat lisäksi kouluttaneet tai kouluttavat opettajia ja opiskeluhuollon henkilöstöä syksyllä 2020 seuraavissa aihealueissa: pedagogisen asiakirjaan laadinta ja huoltajan ja oppilaan kuuleminen (rehtoreille kohdennettu), pedagogisten asiakirjojen laadinta, lukemisen perustaitojen tuki, kolmiportainen tuki (opiskeluhuollolle suunnattu). Yhteistyössä osa-aikaisen erityisopetuksen kehittäjäopettajien kanssa on järjestetty erityisopettajille ajankohtais- ja koulutustilaisuuksia.

Lähikoulupilotti

Elokuussa 2019 aloitettiin kahden lukuvuoden mittainen Lähikoulupilotti, jossa 28 vapaaehtoista koulua järjestää erityisen tuen lähikouluissa myös sellaisille ensimmäisen ja seitsemännen luokan oppilailleen, jotka olisivat muutoin ohjautuneet alueellisille erityisluokille (oppimisen erityisvaikeudet). Jotkut koulut päättivät lisäksi järjestää erityisen tuen lähikouluissa myös sellaisille erityisopetusta tarvitseville oppilailleen, jotka olisivat muutoin ohjautuneet kaupunkitasoisille erityisluokille.

Lähikoulupilotin keskeisenä tavoitteena on kehittää vahvaa kolmiportaista tukea, pilotoida erilaisia lähikoulun toteuttamia tukimuotoja sekä edistää oppilaiden tuen tarpeet vahvasti huomioivaa

toimintakulttuuria ja rakenteita. Koulun yhteisöllinen opiskeluhoitotyö on merkittävässä osassa kehittämistyössä, ja pilotin lähipäiviin on kutsuttu moniammatillisesti koulujen henkilöstöä.

Osallistuville kouluille osoitettiin pilottiluokkiin kohdennettu lisäresurssi erityisoppilasmäärän mukaan. Kouluille on järjestetty lähipäiviä, joissa on tarjottu tietoa, kokemuksia sekä yhteistä keskustelu- ja kehittämisaikaa. Halukkaat koulut ovat myös saaneet kohdennettua verkkosparrausta Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin kautta.

Lähikoulupilotin alkaessa sille laadittiin arviointisuunnitelma. Arvioinnin tarkoituksena oli seurata eri tavoin ja eri näkökulmista pilotin tavoitteiden toteutumista (kuva 13). Ensimmäisen lukuvuoden aikana toteutettiin resurssi- ja rekrytointikysely rehtoreille sekä henkilöstökyselyt lokakuussa 2019 ja toukokuussa 2020. Lisäksi aloitettiin 1.-luokkalaisten Lukimat-arvioinnit ja 7.-luokkalaisten arvosanojen seuranta.

Kuva 13: Lähikoulupilotin arviointisuunnitelman näkökulmat

Rehtorien resurssikyselyssä rehtoreilta kysyttiin, kuinka he ovat käyttäneet pilotin myötä integroitujen oppilaiden oppilaskohtaiset opettaja- ja avustajaresurssit sekä lisämäärärahan. Lisäksi kysyttiin pilotin myötä tehdyistä rekrytoinneista. Kyselyyn vastasi 23/27 rehtoria. Kysely osoittautui melko vaativaksi ja siihen saatiin kirjavia vastauksia. Resursseja oli käytetty eri tavoin, kuitenkin eniten avustajan, erityisluokanopettajan sekä laaja-alaisen erityisopettajan tunteihin. Resursseilla oli järjestetty mm. jakotunteja tai samanaikaisopetusta tai pienennetty ryhmiä. Rehtorit ilmoittivat rekrytoineensa pilotin myötä yhteensä 15 resurssi- tai erityisopettajaa ja 11 avustajaa. Sekä opettajista että avustajista hieman alle puolet oli kelpoisuuden omaavia.

Lokakuun 2019 henkilöstökyselyyn saatiin yhteensä 203 vastausta 27 koulusta. Vastaajat kokivat hyvin vaihtelevasti sen, kuinka paljon pilotin integroidut erityisen tuen oppilaat olivat vaikuttaneet heidän työtehtäviinsä tai työaikaansa. Myös opettajien kokema avun tarve integroidun oppilaan tuen järjestämisessä oli vaihtelevaa: osa koki nykyisen avun riittävänä, toisessa ääripäässä lisäapua kaivattiin monelta eri taholta. Erityisesti laaja-alaisen erityisopettajan tuki koettiin tärkeäksi.

Aluepäälliköt ja erityisen tuen suunnittelijat vierailivat pilottikouluissa syksyn aikana. Kouluilla käytyjen keskustelujen ja vierailuilla tehtyjen havaintojen pohjalta he kokosivat yhteenvedon tekijöistä, jotka yleensä esiintyivät niissä kouluissa, joissa pilotin koettiin käynnistyneen hyvin:

- Koulun johdon näkemys tuen järjestämisestä sekä tuki henkilöstölle
 - Yhteinen ja oikea-aikainen keskustelu henkilöstön kanssa
 - Resurssien jaon toimivuus ja avoimuus
- Oppilassijoittelu
 - Erityisen tuen hakuasiakirjat ovat olleet täsmällisiä oppilaiden tuen tarpeiden kuvauksissa.
 - Oppilaista on saatu ajoissa ja riittävästi tietoa
- Tiimityöskentely
 - Toimiva yhteisopettajuus
 - Laaja-alaisen erityisopettajan työnkuva ja rooli ovat selkeät
- Toimiva opiskeluhuollon tuki
 - Yhdessä sovitut käytänteet
 - Opiskeluhuollon resurssit ja henkilöiden pysyvyys
- Laadukas yleinen tuki
 - Kouluissa kyetään huomioimaan kaikilla tuen tasoilla olevat oppilaat

Henkilöstökysely tuotti samansuuntaisia tuloksia. Se osoitti myös, että monet myönteiset tekijät ovat yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi vastaajat, jotka kokivat pilotin käynnistyneen hyvin, kokivat usein myös, että henkilöstön yhteistyö on toimivaa, resursseja on riittävästi, oman työn sisältöön voi vaikuttaa ja työhyvinvoinnista huolehditaan. Näissä yksiköissä oli myös jo lähtökohtaisesti myönteinen asenne pilottia kohtaan. Vastaavasti kielteiset kokemukset ja asenteet esiintyivät valitettavan usein yhdessä.

Henkilöstökyselyn tuloksista tehtiin seuraavat johtopäätökset:

1. Kokemukset ja näkemykset pilotin alkuvaiheessa vaihtelevat sekä kouluittain että ammattiryhmittäin. Niiden koulujen toimintamalleja, joissa pilotti on käynnistynyt onnistuneesti, on pyrittävä levittämään.
2. Yläkouluissa tarvitaan lisää osaamista tuen järjestämiseen ja toimintamallien kehittämiseen.

Toukokuun 2020 seurantakyselyyn saatiin yhteensä 176 vastausta 26 koulusta. Kokonaiskeskiarvot paranivat lähes kaikissa kyselyn väittämässä lokakuun 2019 tuloksista. Tilastollisesti merkitsevää nousua tapahtui seuraavissa väittämässä (vastausasteikko 1-4):

- Integroiduille oppilaille järjestetyt tukitoimet ovat riittäviä (2,29 -> 2,56)
- Luokan (muiden oppilaiden) huoltajat suhtautuvat lähikoulupilottiin myönteisesti (2,96 -> 3,18)
- Opettajaryhmien keskinäinen työnjako on selkeä (2,73 -> 2,94)
- Henkilökunnan yhteistyötä ja yhteissuunnittelua tuetaan (2,83 -> 3,05)
- Työyhteisön hyvinvoinnista huolehditaan riittävästi (2,61 -> 2,87)

Kyselyssä kysyttiin vastaajan tämänhetkistä näkemystä oppilaan kolmiportaisen tuen järjestämisestä lähikoulussa. 43 % vastaajista suhtautui asiaan myönteisesti/innostuneesti tai varovaisen myönteisesti, 23 % neutraalisti, 32 % hiukan epäilevästi/varauksellisesti ja 2 % kielteisesti. Kielteisesti suhtautuvien osuus oli pudonnut 10 %:sta 2 %:iin.

Suurimmista vastaajaryhmistä (aineenopettajat, luokanopettajat, laaja-alaiset erityisopettajat, rehtorit ja erityisluokanopettajat) luokanopettajat kokivat pilotin myötä integroitujen oppilaiden vaikuttaneen työtehtäviinsä/työaikaansa eniten (7,8/10) ja rehtorit vähiten (3,5/10). Edellä mainituista vastaajaryhmistä korkeimpia keskiarvoja kyselyssä yleisesti ottaen antoivat rehtorit ja laaja-alaiset erityisopettajat, matalimpia taas erityisluokanopettajat ja aineenopettajat. Aineenopettajien keskiarvot olivat kuitenkin syksyn kyselystä hieman nousseet, kun taas erityisluokanopettajilla ne olivat pudonneet. Kaikkien vastaajaryhmien sisällä saattoi kuitenkin olla suurtakin hajontaa kysymyksestä riippuen. Myös koulujen välisissä tuloksissa oli nähtävissä selkeitä eroja.

Kyselyn tuloksista nostettiin seuraavia tavoitteita:

1. kehittää edelleen toimivia toimintamalleja tuen järjestämiseksi ja resurssien suuntaamiseksi kaikilla tuen tasoilla

2. nostaa koulun yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän roolia integroitujen oppilaiden oppimisen edistämässä
3. kehittää henkilöstön yhteissuunnittelua ja työnjakoa

Erityisen tuen oppilaan koulupolku

Yhteistyössä opiskeluhoillon, varhaiskasvatuksen ja opetushenkilöstön kanssa on kehitetty erityisen tuen oppilaan koulupolkuja vahvistamaan erityisoppilaiden tuen suunnittelun monialaista yhteistyötä ja oppilaan koulupolun siirtymävaiheiden ennakoivaa suunnittelua. Pilotointia on laajennettu syksyllä 2019 ja malli on esitelty kaikille rehtoreille ja erityisopettajille suositellen hyödyntämään sitä erityisen tuen oppilaiden tukea suunnitellessa. Pilottikoulujen kokemusten mukaan malli on koettu koululla hyödylliseksi.

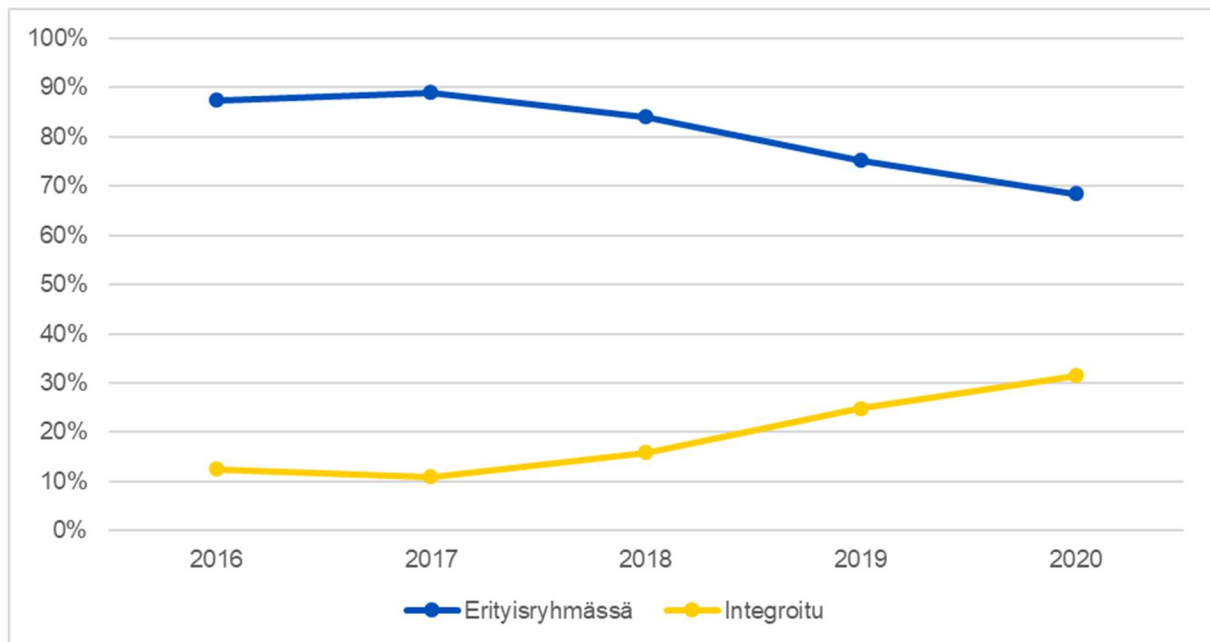
Kolmiportaisen tuen arviointitulokset

Kolmiportaisen tuen tulokset näkyvät oppilaiden oppimisen ja opiskeluhyvinvoinnin tuloksina. Näitä tuloksia esitellään tässä raportissa muun muassa luvuissa 4.2.1 (ALLU-lukutesti) ja 4.3.1 (Oppilaskysely).

Lähikouluperiaatteen toteutumisen arviointi

Oppilaan yleinen ja tehostettu tuki toteutuvat lähikoulussa. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuki järjestetään entistä useammin oppilaan lähikoulussa integroituna lähikouluperiaatteen mukaisesti (kuva 14). Valtaosa erityisen tuen oppilaista kuitenkin edelleen opiskelee erityisluokassa.

Kuva 14: Erityisoppilaat opetuspaikan mukaan vuosina 2016-2020 (%)

Erityisluokan oppilaiden koulumatkan pituus

Perusopetuksen oppilaaksiottoa koskevissa linjauksissa lähikoulun osoittamisen yksi peruste on oppilaan mahdollisimman lyhyt ja turvallinen koulumatka. Erityisluokkapaikka osoitetaan oppilaalle noudattaen soveltuvin osin perusopetuksen oppilaaksiottoa koskevia linjauksia.

48 %:lla erityisluokan oppilaista on tilastoitu koulumatkan pituus. Erityisluokan oppilaiden koulumatkan keskimääräinen pituus on hieman lyhentynyt ja yhä harvemman oppilaan koulumatka on 10km tai yli.

Taulukko 6: Erityisluokan oppilaiden tilastoitujen koulumatkojen tunnusluvut

Lukuvuosi	Mediaani	Keskiarvo	Maksimi	Koulumatka 10-15 km (oppilasta)	Koulumatka yli 15 km (oppilasta)
2019-2020	4,68 km	5,42 km	24,6 km	106	15
2020-2021	4,61 km	5,33 km	24,6 km	83	13

Avustajapalvelut

Kouluille osoitettava avustajapalveluresurssi koostuu koulukohtaisesta ja ryhmäkohtaisesta avustajapalveluresurssista. Koulukohtainen avustajaresurssi määräytyy muun muassa koulun oppilasmäärän ja kouluasteen perusteella. Koulukohtaista avustajaresurssia oli kaikilla ala- ja yläkouluilla, ja koulu kohdistaa resurssin sitä tarvitsevien oppilaiden tueksi. Ryhmäkohtaista avustajapalvelua osoitettiin jokaiseen erityisopetusryhmään ala- ja yläkouluissa. Avustajapalvelujen painopiste on ryhmäkohtaisissa avustajapalveluissa. Vuosina 2019–2021 avustajapalveluresurssia kohdennettiin ja kohdennetaan myös lähikoulupilotin integroiduille erityisoppilaille.

Taulukko 7: Avustajapalveluresurssit lukuvuosina 2018–2021

Lukuvuosi	Koulukohtaiset koulunkäynti-avustajapalvelut (viikoittaiset työtunnit)	Ryhmäkohtaiset koulunkäynti-avustajapalvelut (viikoittaiset työtunnit)	Lähikoulupilotin oppilaille kohdennettu avustajaresurssi	Viikoittaiset työtunnit yhteensä
2018-2019	3600	9400	-	13 000
2019-2020	3727	9314	313	13 354
2020-2021	3532	9819	604	13 955

4.1.4 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus

Espoossa järjestetään perusopetukseen valmistavaa opetusta inklusiivisesti esiluokkien ja alkuopetusluokkien yhteydessä sekä ryhmämuotoisesti juuri maahan muuttaneille oppilaille, erikseen alakouluikäisille ja yläkouluikäisille. Taulukoissa 8 ja 9 on esitetty ryhmämuotoisen ja inklusiivisen valmistavan opetuksen oppilasmäärät 20.9. tilanteen mukaan.

Taulukko 8: Ryhmämuotoisen valmistavan opetuksen oppilasmäärät lukuvuosina 2007–2021

Lukuvuosi	Koulujen ja ryhmien määrä	Oppilaiden määrä
2007–2008	9 koulussa 14 ryhmää	106
2008–2009	9 koulussa 14 ryhmää	69
2009–2010	10 koulussa 15 ryhmää	58
2010–2011	10 koulussa 15 ryhmää	104
2011–2012	13 koulussa 18 ryhmää	126
2012–2013	13 koulussa 21 ryhmää	146
2013–2014	15 koulussa 21 ryhmää	204
2014–2015	15 koulussa 24 ryhmää	205
2015–2016	16 koulussa 26 ryhmää	205
2016–2017	21 koulussa 31 ryhmää	315
2017–2018	18 koulussa 27 ryhmää	250
2018-2019	18 koulussa 25 ryhmää	238
2019-2020	20 koulussa 27 ryhmää	278
2020-2021	22 koulussa 31 ryhmää	301

Taulukko 9: Inklusiivisen valmistavan opetuksen oppilasmäärät esi- ja alkuopetuksessa lukuvuosina 2007–2021

Lukuvuosi	Koulujen ja ryhmien määrä	Oppilaiden määrä
2007–2008	7 koulussa	74
2008–2009	8 koulussa	131
2009–2010	11 koulussa	177
2010–2011	12 koulussa	199
2011–2012	19 koulussa	178
2012–2013	26 koulussa	229
2013–2014	37 koulussa	260
2014–2015	36 koulussa	295
2015–2016	41 koulussa	308
2016–2017	41 koulussa	309
2017–2018	40 koulussa	316
2018-2019	50 koulussa	369
2019-2020	47 koulussa	358
2020-2021	50 koulussa	339

Kaikille valmistavaan opetukseen ilmoittautuneille pystyttiin järjestämään opiskelupaikka kahdessa viikossa ilmoittautumisen vastaanottamisesta.

Espoon perusopetukseen valmistavan opetuksen kuntakohtainen opetussuunnitelma päivitettiin keväällä 2020. Kehittäjäopettajat kehittävät valmistavaa opetusta tarjoamalle opettajille pedagogista neuvontaa ja järjestämällä pedagogisia kahviloita noin kerran kuukaudessa.

Syyslukukaudella 2020 omaa äidinkielen opetusta annetaan 40 eri kielellä. Oman äidinkielen opetuksessa pääpaino on oppilaiden lukutaidon kehittämisessä. Koronatilanteen takia osa opetuksesta järjestetään etäopetuksena. Taulukossa 10 on esitetty oman äidinkielen opetuksen oppilasmäärien sekä keskimääräisten ryhmäkokojen kehitys.

Taulukko 10: Oman äidinkielen opetuksen oppilasmäärät ja ryhmäkoot perusopetuksessa lukuvuosina 2007–2021

Lukuvuosi	Oppilaita	Opetusryhmien keskimääräinen koko
2007–2008	1792	7,2
2008–2009	1958	7,3
2009–2010	2000	7,4
2010–2011	2000	8,4
2011–2012	2100	8,1
2012–2013	2400	8,9
2013–2014	2759	8,7
2014–2015	3001	10,3
2015–2016	3004	9,8
2016–2017	3400	10,9
2017–2018	3820	13,8
2018-2019	4486	15,0
2019-2020	4389	15,0
2020-2021	4733	16,9

Neljä päätoimista ja 3 sivutoimista kulttuurirohjaajaa tukevat kouluja ja päiväkoteja yhteistyössä monikulttuuristen perheiden kanssa. He osallistuvat huoltajapalaveriin ja vanhempainiltoihin. Lisäksi he ovat järjestäneet vuoden 2020 aikana huoltajille Wilman käyttöohjauksia, auttaneet huoltajia ja kouluja keväällä 2020 etäopetukseen siirtymisessä sekä kääntäneet koronatilanteeseen liittyviä ohjeita eri kielille. Kulttuurirohjaajien toiminnasta kerätään säännöllisesti palautetta. 98 % vastaajista ovat olleet erittäin tyytyväisiä palveluun ja tilaisivat kulttuurirohjaajan uudestaan.

Koronatilanteen vuoksi vuonna 2020 Espoossa ei järjestetty alueellisia monitoimijaisia vanhempainiltoja monikulttuurisille huoltajille. Koronatilanteen salliessa perusopetuksen päättövaiheessa oleville nuorille ja heidän huoltajiltaan järjestetään yhteistyössä Omnian ja lukiolinjan kanssa marraskuussa 2020 alueellisia infoiltoja toiselle asteelle siirtymisestä.

Vuonna 2020 maahanmuuttajataustaisille oppilaille on tarjottu samanaikaisopetuksen tukea eri oppiaineissa omalla äidinkielellä. Tukea on annettu noin 100 oppilaalle yhdeksällä eri kielellä yhteensä 1196 tuntia.

Suomi toisena kielenä -oppilaiden oppimistuloksista kerrotaan luvuissa 4.2.1 (ALLU-testi) ja hyvinvointituloksista luvuissa 4.3.2 (Hyvinvointikartta) ja 4.3.3 (Vieraskielisten tulokset kouluterveyskyselyssä). Tammikuun 2020 rehtorikyselyssä rehtorit arvioivat yhteistyön oman äidinkielen opettajien ja vähemmistöuskontojen opettajien kanssa sujuvan kohtuullisesti (keskiarvo 3,1, asteikolla 1-4). Valmistavan opetuksen järjestelyistä annettiin keskiarvo 2,9. Kulttuuritulkkien apu koti-koulu-yhteistyössä koettiin erittäin hyödylliseksi (ka 3,6).

4.1.5 Ryhmäkoko

Yleisopetuksen opetusryhmien kokoa ja määrää on seurattu vuodesta 2001 alkaen tilastointipäivän (20.9.) perusteella. Vertailussa ovat mukana vain yleisopetuksen perusopetusryhmät luokka-asteilla 1–9. Erityisopetus, esiopetus, englanninkielinen, kaksikielinen, valmistava opetus, kielikylpyopetus ja montessoriopetus eivät sisälly vertailulaskelmaan. Vertailulaskelma kattaa 83 % koko oppilasmäärästä. Taulukossa 11 näkyy perusopetusryhmien keskokoon kehitys vuosina 2013–2020. Opetusryhmien koon keskiarvot ovat nousseet yleisopetuksen 1.–2. vuosiluokilla joka vuosi vuodesta 2014 eteenpäin. Myös 3.-4. ja 5.–6. vuosiluokkien ryhmäkoot ovat kasvussa.

Taulukko 11: Yleisopetuksen opetusryhmien keskokoko vuosina 2013–2020 (laskentapäivä 20.9.)

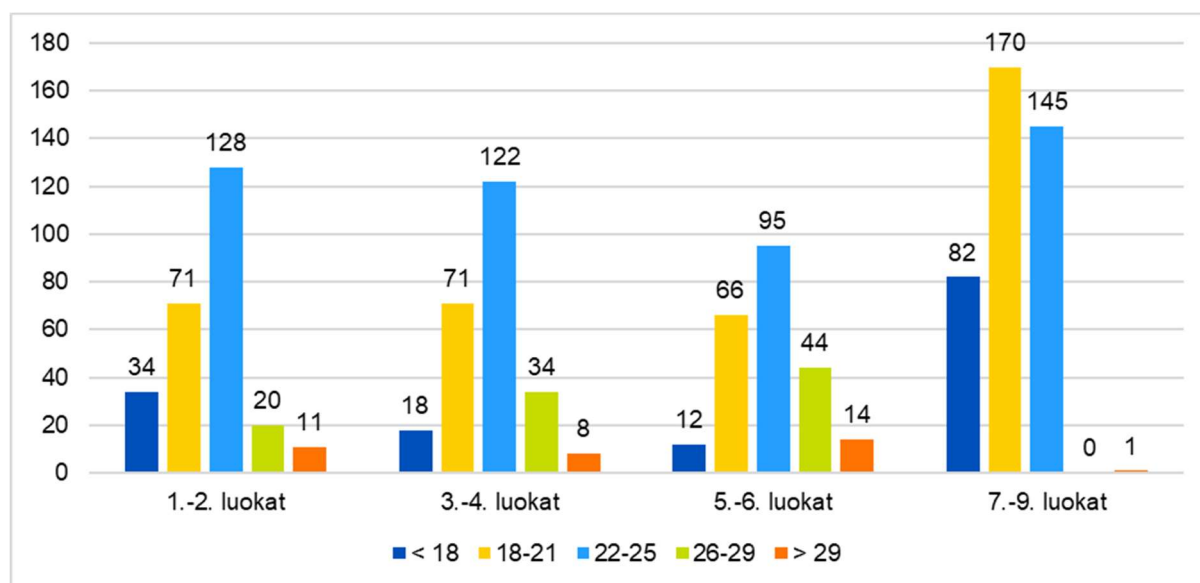
Vuosi	1-2 lk	3-4 lk	5-6 lk	7-9 lk
2013	20,9	21,9	21,4	20,1
2014	19,2	21,9	22,0	19,5
2015	19,9	21,8	22,0	20,0
2016	20,6	22,4	21,0	17,4
2017	20,9	23,0	23,3	19,9
2018	21,5	22,4	23,2	20,1
2019	21,9	22,4	22,7	20,0
2020	22,1	23,0	23,6	20,1

Kuvassa 15 on esitetty oppilaiden jakautuminen erikokoisiin perusopetusryhmiin. Alakouluissa oli eniten 22-25 oppilaan ryhmiä. Viime vuoteen verrattuna pienten (alle 18) ryhmien määrä oli alakouluissa pudonnut selvästi ja suurten (yli 29) ryhmien määrä kasvanut. On syytä huomata, että muutos pienten ryhmien määrässä ei liity erityisopetuksen ryhmiin, koska tässä tarkasteltiin vain yleisopetuksen ryhmäkokoja. Erityisopetuksen ryhmien määrästä kerrotaan luvussa 4.1.3.

Suurten ryhmien määrän lisääntymistä alakouluissa ei voi tulkita kovin suoraviivaisesti. On todennäköistä, että ainakin osassa isoista ryhmistä on kaksi (tai useampia) opettajaa. Joissakin kouluissa saman luokka-asteen ryhmät yhdistetään esimerkiksi kolmannella luokalla, jolloin syntyy hallinnollisesti iso ryhmä, joka saattaa opiskella useamman opettajan kanssa tai erilaisissa vaihtelevissa pienryhmissä. Näiden merkintätavat oppilashallintojärjestelmään eivät ole yhteneviä, mikä vaikeuttaa tilastointia.

Yläkouluissa tilanne on selkeämpi. Siellä yleisin ryhmäkoko oli 18-21 oppilasta. Pieniä (alle 18) oppilaan ryhmiä oli hieman edemmän kuin viime vuonna, suuria (yli 26) taas vähemmän.

Kuva 15: Yleisopetuksen perusopetusryhmien määrä koon mukaan 20.9.2020

4.1.6 Sähköinen toimintaympäristö

4.1.6.1 Opetushenkilöstön digiosaamisen kehittäminen

Tavoitteena oli:

- vahvistaa koulu yhteisöissä tapahtuvaa osaamisen kehittämistä
- tukea opettajia etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa
- espoolaisten opettajien osaaminen on kansallista keskiarvoa kehittyneempää OPEKA-itsearviointivälineellä arvioituna
- Digimessuilla osaamista ajankohtaisiin osaamistarpeisiin.

Toimintakaudella 2019–2020 vahvistettiin edelleen koulu yhteisössä tapahtuvaa osaamisen kehittämistä, selkeytettiin neljän alueellisen tieto- ja viestintäteknologian kehittäjäkouluttajan tehtävää sekä tuotettiin neljä uutta osaamisen kehittämisen konseptia, joita koulut voivat hyödyntää digipedagogisen osaamisen kehittämisessä. Osaamisen kehittämisen konseptit tuotettiin yhteistyössä Helsingin yliopiston tutkijaedustajien kanssa. Yhteistyöllä varmistetaan viimeisimmän tutkimustiedon hyödyntäminen espoolaisten opettajien digipedagogisen osaamisen kehittämisessä.

Kullekin neljälle alueelliselle kehittäjäkouluttajalle on varattu yhden työpäivän resurssi tukea alueensa koulujen digipedagogista osaamista ja sen kehittämistä. Resurssin tuntimäärää on koulujen lukumäärään – noin 20 koulua kullakin alueellisella tieto- ja viestintäteknologian kehittäjäkouluttajalla – ja tehtävän vaativuuteen nähden arvioitava lukuvuoden 2020–2021 päättyessä. Alueelliset kehittäjäkouluttajat vastasivat koulukohtaisten koulutusten koordinoinnista. Kaikista osaamisen kehittämisen tilaisuuksista noin kaksi kolmasosaa oli koulukohtaisia koulutuksia.

Keväällä 2020 ennen poikkeusjärjestelyihin siirtymistä järjestettiin 33 koulutusta, joissa oli yhteensä 580 osallistujaa. Kevään 2019 vastaavat luvut olivat 38 ja 558. Siten määrät vastaavat kevään 2019 tasoa.

Maaliskuussa 2020 koulujen siirryttyä COVID-19-poikkeustilan vuoksi pääosin etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen, opettajien osaamista tuettiin 51 webinaarikoulutustilaisuudella. Tilaisuudet toteutettiin omien tieto- ja viestintäteknologiakouluttajien lisäksi pääosin palveluntoimittajien tai yhteistyökumppaneiden voimin.

Kahden vuoden välein tehtävän opettajien tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön tasoa mittaavan OPEKA-itsearviointin (2019) tulokset koottiin alkuvuodesta. Arvioinnin perusteella opettajien osaamistaso on 6 % aiempaa ylempänä ja edelleen kansallista keskiarvoa parempi.

Espoon Digimessut – seuraavalle rastille!

Koulujen opetushenkilöstön osaamisen kehittämisen tueksi järjestetään kaksi kertaa vuodessa Espoon Digimessut -tapahtuma. Syksyn 2019 ja kevään 2020 digimessujen teemaksi nostettiin edelleen kiusaamis-, väkivalta- ja some-turvallisuusosaamista lisäävät "*Espoon digimessut – seuraavalle rastille! – Someajan suunnistusopas medialukutaitoon*". Digimessut on kohdennettu vuoroittain alakoulujen, yläkoulujen ja lukioiden opettajille. Messuille osallistuu noin 300 opettajaa. Digimessujen palautekoonnin perusteella opettajat arvostavat messujen sisältöjä ja toteutustapaa, ja kokonaisuutena messut saavat kiittävän arvosanan.

Kevään 2020 poikkeusolojen seurauksena siirryttiin pääosin etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen. Eri organisaatioiden kokoaman palautteen perusteella siirtyminen onnistui kokonaisuutena hyvin, mutta oppilaiden huomioiduksi, kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen sekä osallisuus eivät kuitenkaan toteutuneet riittävästi. Tämän vuoksi syksyn 2020 digimessut toteutetaan teemalla "*Espoon digimessut – seuraavalle rastille! – Digillä vahvempaan osallisuuteen*". Messut toteutetaan yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa. Messujen työpajoissa perehdytään erityisesti oppilaita osallistavaan opetukseen niin lähi- kuin etäopetuksessakin. COVID-19-tilanteen vuoksi digimessut toteutetaan täysin virtuaalisesti.

Digiosaamisen kehittäminen

Kevään 2020 aikana täydennettiin tieto- ja viestintäteknologiakouluttajien ryhmää uusilla kouluttajilla. Heille, sekä jo ennestään mukana olleille kouluttajille järjestettiin yhteistyössä HY+:n kanssa kouluttajavalmennus. Valmennuksen laajuus oli 2,5 päivää sekä kaksi webinaaria.

Kieli- ja kulttuuriryhmien opettajien digiosaamisen kehittämistä vastasivat ryhmän omat digikouluttajat. Digikouluttajien osaamista tuettiin HY+:n kouluttajavalmennuksella. Tavoitteena on, että digipedagogisen osaamisen kehittäminen vahvistaa kieli- ja kulttuuriryhmän oppilaiden oppimista. Vuoden 2020 aikana yhtenäistettiin eri tieto- ja viestintäteknologiakouluttajaryhmien toimintatapoja ja kehitettiin yhteistä osaamista.

Lukiot hyödynsivät keskitettyä täydennyskoulutustarjontaa osaamisen kehittämisen suunnitelmiansa ja tarpeidensa mukaisesti. Tämän lisäksi lukiolla oli mahdollisuus tilata sellaisia digikoulutuksia, joita ei keskitetyssä täydennyskoulutuskalenterissa ollut saatavana.

Toimintakauden 2019–2020 aikana yhdessä toimialan henkilöstöyksikön ja perusopetuksen aluepäälliköiden kanssa hahmoteltiin ja määriteltiin espoolaisen rehtorin osaamisen profiili. Osana tätä rehtoreiden laajaa osaamisprofiilia oppimisteknologian pedagogisen käytön palveluyksikkö kehittää HY+:n kanssa modulaarista koulutuskokonaisuutta, joka tukee rehtoreiden digitalisaatio-osaamista kattavasti niin aloittelevan rehtorin, kuin myös jo pidempään toimineen rehtorin digitalisaatio-osaamisen kehittämiseksi.

Monitori - monien tapahtumien tori

Monitori on Kirstin koulun yhteydessä toimiva opetushenkilöstön osaamisen kehittämisen uusi kohtaamispaikka. Monitori otettiin käyttöön koulun peruskorjauksen valmistuttua syksyllä 2019.

Monitorissa toimii esitystekniikan uudistamista tukeva Atean Showroom, jossa opettajat voivat tutustua uusiin esitystekniikkaratkaisuihin ja testata niiden käyttöä eri päätelaitteilla. Monitorin toimintaa kehitetään jatkuvasti. Rakenteilla on mediapaja, jota voi varata erityislaitteita vaativaan äänen, kuvan ja videon editointiin. Monitorissa on myös alueen Maker-paja, jossa espoolaiset opettajat ja oppilaat saavat tukea mm. teknologiakasvatukseen ja STEAM-aihepiireihin (science, technology, engineering, arts, mathematics).

4.1.6.2 Päätelaitteet

Tavoitteena oli:

- perusopetuksessa oppilaiden käytössä on päätelaitteita suhdeluvulla 1,5 oppilasta / päätelaite
- käytössä on useiden eri ekosysteemien päätelaitteita – Windows, iOS, Android
- opettajilla ja koulun henkilökunnalla on toimivat henkilökohtaiset päätelaitteet
- lukiokoulutuksessa opiskelijat käyttävät omia päätelaitteitaan.

Perusopetuksen osalta päätelaitteiden määrällinen tavoite pääosin saavutetaan, kuitenkin osa kouluista, erityisesti alueilla, joissa oppilasmäärä on kasvanut, on suhdelukutavoitetta merkittävästi heikommassa tilanteessa päätelaitteiden kokonaismäärän suhteen. Kaikkien koulujen osalta tilanne päätelaitteiden elinkaaren osalta on, että 4/5 päätelaitteista on käyttöikänsä elinkaarensa loppuvaiheessa, eli laitteet ovat olleet käytössä vähintään neljä vuotta. Laitteiden uusimiselle on suuri tarve ja toimintakauden aikana on valmisteltu toimintamallia uusia laitteita neljän vuoden uusintasyklillä. Ensimmäinen noin 6 000 päätelaitteen uusimisen suunnittelu on meneillään ja tavoitteena on syksyn 2020 aikana testata uusimiseen liittyvää toimintamallia muutamassa koulussa.

Lukiokoulutuksessa opiskelijat käyttävät omia päätelaitteitaan. Sähköisten YO-kirjoitusten ja kurssikokeiden järjestämiseksi on kullekin lukiolle varattu 10–15 päätelaitetta varalaitteiksi.

Opetushenkilöstölle vuosina 2014–2015 hankitut päätelaitteet ovat käyttöikänsä päässä. Vuoden 2020 aikana neljä peruskoulua ja yksi lukio testasi opettajien Windows 10 -kannettavia ja testauksen positiivisen tuloksen perusteella kaikille noin 3 600 opettajalle hankitaan vuoden 2020 loppuun mennessä henkilökohtainen Windows 10 -kannettava.

COVID-19-poikkeusolojen vuoksi koulut ovat kartoittaneet kotien mahdollisuuksia tarjota etäopetukseen mahdollisesti siirtyvien oppilaiden käyttöön tietokone tai muu päätelaite. Merkittävänä riskinä on, että mikäli etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen joudutaan laajamittaisesti siirtymään, koululta oppilaiden käyttöön osoitettava päätelaite ei toimintakunnonaltaan ole enää varmatoiminen tai kaikille oppilaille ei riitä laitetta koululta lainattavaksi.

4.1.6.3 Oppimistilojen esitysteknologian uusiminen

Tavoitteena oli:

- oppimistilojen esitystekniikka ja muu teknologia on toimintavarmaa ja nykyaikaista, koulunkäyntiin ja opiskeluun innostavaa
- oppimistilojen esitystekniikan uusiminen etenee systemaattisesti elinkaariuusimisina
- esitystekniikan käyttö eri päätelaitteilla on sujuvaa, vaivatonta.

Espoon suomenkielisissä kouluissa on yhteensä noin 2 200 oppimisen tilaa. Tilojen esitystekniikka uudistetaan seuraavien neljän vuoden aikana. Uusimisen periaate on uusia koulun kaikkien opetustilojen esitystekniikka kerralla. Näin päästään yhdenmukaiseen laitekantaan samanaikaisesti, mikä helpottaa laitteiden pedagogista käyttöä ja käytön kehittämistä koko työyhteisön voimin.

Uusiminen etenee vuoden 2020 aikana 28 koulussa ja kattaa kaikkiaan noin 700 oppimistilan uudistamisen. Kouluista kuusi toteutettiin investointiohjelman mukaisesti ja 22 koulua elinkaarivaihtona niille kouluille, joilla esitystekniikan tilanne oli heikoin eli aikaisemmat laitteet olivat saavuttaneet käyttöikänsä. Vanhentuneiden laitteiden riskinä ovat vikaantumiset ja toimivuuden epävakaumus.

Opetushenkilöstölle on tarjolla tukea uuden esitystekniikan käyttöönotolle ja niiden pedagogiseen hyödyntämiseen.

4.1.6.4 Muu oppimistilojen teknologia

Otaniemen lukion tilojen yhteyteen rakennetussa Maker-pajassa on järjestetty koulutuksia ja kokeiluja ohjelmoinnin, robotiikan ja maker-tekemisen edistämiseksi ja opettajien osaamisen kehittämiseksi. Yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa on koulutettu kymmeniä esiopettajia. Tavoitteena on tukea teknologiaosaamista varhaiskasvatuksesta lukioon. Tavoitteen saavuttaminen on hyvässä vauhdissa ja sen saavuttamista jatketaan edelleen. COVID-19-poikkeustilanne on heikentänyt mahdollisuuksia järjestää tapahtumia ja koulutuksia fyysisissä tapaamisissa. Koulutuksia on ohjattu verkkopohjaisiin etäkoulutuksiin esimerkiksi arjen teknologiassa ja maker-tekemisessä. Tämä on lisännyt osaamista poikkeustilanteessa.

Monitori-koulutustilaan on tilattu oppimisteknologiaa ja varusteita ohjelmointi-robotiikka -Makerpajan ja oppimisympäristön toteuttamista varten tukemaan osaamisen kehittämistä. Makerpajan varustaminen Monitoriin jatkuu edelleen. Innokas-verkoston alueellinen koordinointi ja verkostoyhteistyö tukevat osaamisen kehittämistä ja vahvistavat sitä tutkimusperustaisesti.

4.1.6.5 Oppimisen pilvipalvelut

Tavoitteena oli:

- oppilaiden opiskelun tukena on monimuotoinen oppimisympäristö
- oppilaat saavat kokemuksia ja kartuttavat osaamistaan erilaisista pilvipalveluista jatko-opintoja, työelämää ja arjen mediatodellisuuttaan vastaavasti.

Espoon opetuksen keskeisinä pilvipalveluina ovat Microsoftin Office 365 -pilvipalvelu sekä Googlen Google Suite for Education (G Suite) -pilvipalvelu. Applen laiteympäristö on kouluilla laajassa käytössä. Laitteiden sovelluskokonaisuutta hallitaan laitehallintajärjestelmän avulla ja keskeisiin pilvipalveluihin päästään ko. palveluiden aplikaatioilla. Wilma toimii Espoossa kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen välineenä. Varsinaista opetuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tarkoitettua oppimisympäristöpalvelua Espoon koulujen käytössä ei ole.

Espoon kaikkien käyttäjien – henkilökunnan, opettajien ja oppilaiden – Office 365 -pilvipalvelun jakamista erillisiksi hallinnon Office 365 - ja opetuksen Office 365 -pilvipalveluksi valmistellaan. Muutos on aikataulutettu kesään 2021. Muutos lisää tietoturvaa ja tukee palveluiden kehittämistä toimialan erityispiirteitä paremmin huomioiden.

Pilvipalveluiden käyttö opetuksessa on kasvanut tasaisesti. Kevään 2020 COVID-19-poikkeustilanteessa molempien käytössä olevien pilvipalveluiden käyttömahdollisuus tuki ratkaisevasti etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen siirtymistä ja siinä onnistumista.

Pilvipalveluiden käyttäjämäärien perusteella karkeasti n. 2/3 käyttäjistä käyttää ensisijaisesti Googlen G Suite -pilvipalvelua ja 1/3 Microsoftin Office 365 -pilvipalvelua. Kevään poikkeustilanteen aikana Googlen toimintojen käyttäjiä oli sivistystoimessa lähes 30 000 ja Office 365:n käyttäjiä n. 15 000 eri käyttäjää. Pilvipalveluiden käyttöastetta ja kuormaa seurattiin säännöllisesti tietohallinnon ja palveluntarjoajan kanssa. Järjestelmät kestivät nopeasti kasvavan käyttäjäkuorman hyvin. Visma teki nopeasti tarvittavat korjaukset liittyen Wilma-palvelun kuormittumiseen. Palvelutoimittajat kehittivät palveluitaan poikkeuskevään aikana käyttäjien palautteen perusteella.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen ja pilvipalveluiden käytön keskeisenä kehittämiskohteena on nostaa esille ja kehittää niitä toimintoja ja pedagogisia ratkaisuja, joilla oppilaiden ja opiskelijoiden aktiivisuutta, vuorovaikutusta ja osallistumista voidaan tukea. Aihe näkyy mm. syksyn 2020 Digimessujen teemassa "Espoon digimessut - seuraavalle rastille! - digillä vahvempaan osallisuuteen".

4.1.6.6 Muu kehittämistyö

Tavoitteena oli:

- kokeilla opettamisen, opiskelun ja koulujen johtamisen tueksi tarkoitettuja uusimpia teknologioita sekä kartoittaa ja arvioida niiden käytöstä mahdollisesti saavutettava lisäarvo palveluiden hankkimista koskevan päätöksenteon perusteeksi
- kokeilla ja kehittää uudenlaisia toimintakonsepteja yhteistyössä eri palveluntarjoajien kanssa

Kahdella koululla on kokeiluluonteisessa käytössä Suuntia-niminen strategisen kehittämisen verkkopalvelu. Kokeilun pohjatyö tehtiin toimittajan ja koulujen yhteistyönä keväällä 2020. Kokeilu kestää lukuvuoden 2020–2021. Kokeilussa halutaan ensisijaisesti selvittää, olisiko tämäntyyppisestä palvelusta niin merkittävää lisäarvoa kouluyksikön johtamiselle ja kehittämislle, että palvelun kilpailuttamista olisi syytä lähteä valmistelemaan. Kokeilussa palvelua kokeileva yksikkö määrittelee palveluun syötettävät ja mitattavat tavoitteet.

Yeti-tablet-taululaitteiden kokeiluluontoista käyttöä kolmella toiminta-alueittaisen opetuksen erityiskoululla jatketaan vuoden 2020 loppuun asti, koska kevään poikkeustilanne siirsi läsnäoloa vaativia toimintoja eteenpäin. Kokemukset Yeti-tableteista ovat myönteisiä, taulu tuo lisäarvoa opetukseen ja tukee erityisopetuksen oppilaita oppimisessa.

Ohjelmointiosaamisen kehittämiseksi tehty kokeilu, Luova ohjelmointi ja siihen yhdistetty opintopiiri kokosi noin 25 opettajaa perusopetuksesta lukioon pitkäkestoiselle kurssille. Kokeilu jatkuu Espoon Digiagendan kokeiluna ja toteutuu käytännön tekemisenä kahdeksassa koulussa kevät- ja syyslukukaudella 2020. Opettajien osaaminen on vahvistunut ja opittu on viety käytäntöön oppilaiden hyödyksi. Kokeilusta saadaan toteutusmalli levitettäväksi muihin kouluihin.

Innovatiivinen koulu -hankkeessa on mukana Martinkallion koulu, jossa kehitetään koulun digitalisaatiota kokonaisvaltaisesti. Kehittämistyön keskeisinä toimijoina ja innovaattoreina ovat oppilaat, opettajat, koulun johto, vanhemmat, Innokas-verkosto ja Helsingin yliopisto. Hankkeesta saadaan tutkimusperustainen toteutusmalli levitettäväksi muihin kouluihin.

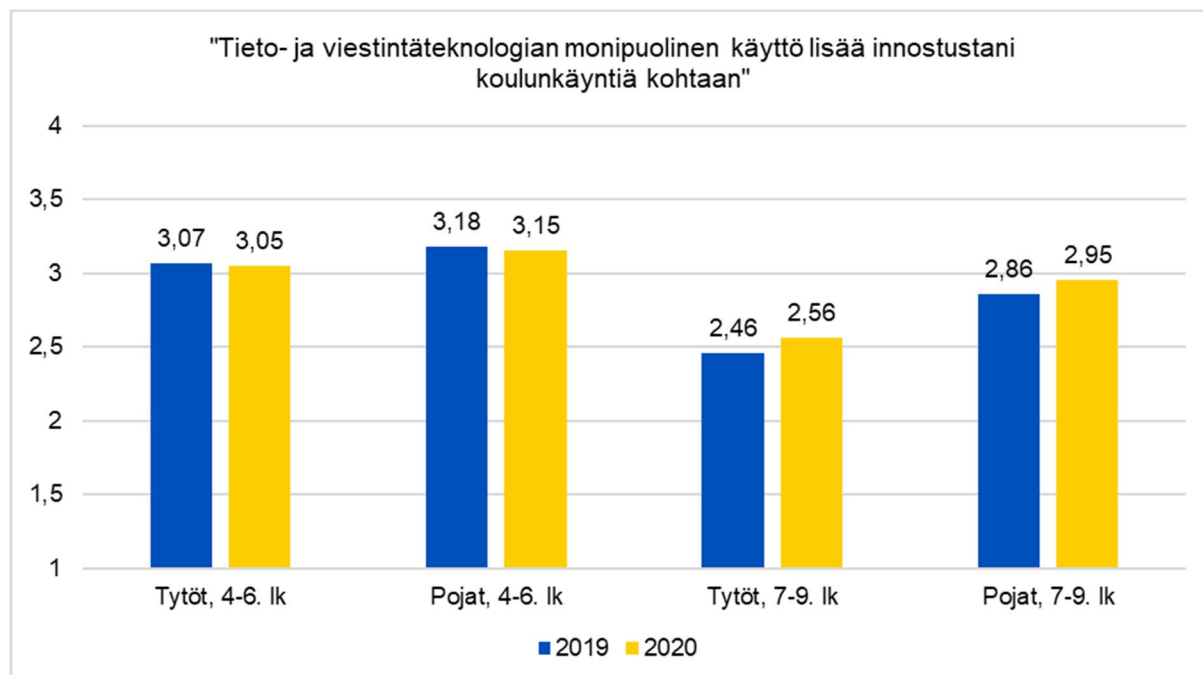
Matematiikan kaksi kehittäjäopettajaa, joiden kehittämisen kohteena on ohjelmointiosaaminen opetussuunnitelman matematiikan tavoitteiden osalta, aloittivat kehittämistyönsä syksyllä 2020. Heidän tavoitteenaan on avata ohjelmoinnin tavoitteita ja edistää osaamisen kehittämistä perusopetuksessa. Ohjelmoinnin polku luodaan alkuopetuksesta yläkouluun ja jaetaan kaikille kouluille käytännön esimerkkeineen. Ohjelmoinnin kehittäjäopettajat tekevät yhteistyötä tieto- ja viestintäteknologian kehittäjäopettajien kanssa. Kouluissa vierailua ja kouluttamista varjostaa COVID-19-tilanne.

Opetushallituksen rahoittama *Kehittyvä KYKY* - ja Euroopan aluekehittämisrahaston rahoittama *Tulevaisuuden älykkäät oppimisympäristöt* -hankkeet ovat edistäneet oppimisympäristöjen ja yritysten välistä yhteiskehittämistä. Hankkeissa toteutetut valmennusmateriaalit ja uusi digitaalinen alusta ovat valmistumassa ja niitä viedään käytäntöön. COVID-19-poikkeustilanne on heikentänyt hankkeiden käytännön toteutustyötä ja vaikuttanut yritysten mahdollisuuteen vieraillla kouluilla ja toteuttaa yhteiskehittämistä aidoissa oppimisympäristöissä.

4.1.6.7 Itsearviointikyselyjen ja rehtorikyselyn tuloksia

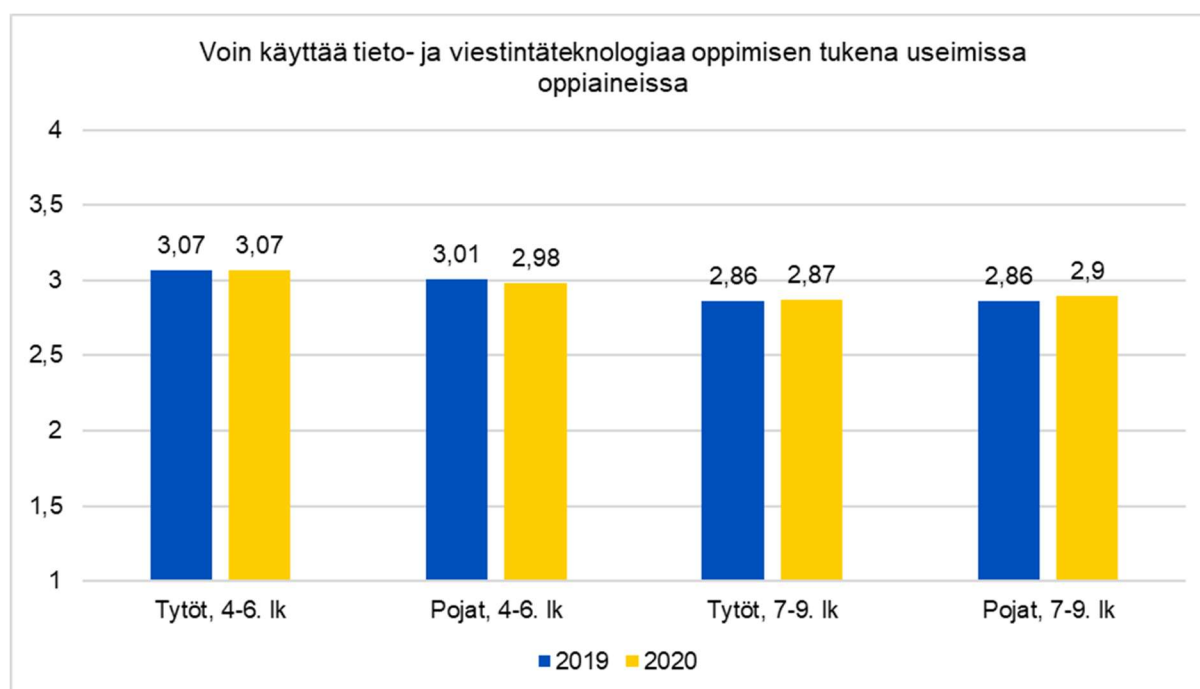
Lukuvuoden 2018–2019 kehittämisteemana perusopetuksessa oli parantaa erityisesti yläkouluikäisten oppilaiden kokemusta tieto- ja viestintäteknologian käytön innostavuudessa koulunkäyntiä kohtaan. Yläkoulujen toteuttama kehitystyö näyttää jonkin verran parantaneen tilannetta, kuitenkin kehittämistyötä on syytä edelleen jatkaa mm. lisäämällä oppilaiden osallisuutta omien opiskelumenetelmien suunnittelussa sekä oppimisympäristöä kehittämällä (kuva 16).

Kuva 16: TVT:n lisäämä innostus koulunkäyntiä kohtaan ala- ja yläkoulun tytöillä ja pojilla

Myös tieto- ja viestintäteknologian käyttö eri oppiaineiden opiskelun tukena näyttäisi oppilaille suunnatun itsearviointikyselyn perusteella edelleen kehittyneen (kuva 17).

Kuva 17: TVT:n käyttö oppimisen tukena ala- ja yläkoulun tytöillä ja pojilla

Henkilöstölle osoitetun itsearviointikyselyn tuloksen perusteella tieto- ja viestintäteknologian opetuskäyttö kuormittaa edelleen merkittävää osaa opetushenkilöstöstä (taulukko 12). Opetushallituksen rahoittaman *Oppimisen digitaalinen ekosysteemi eheäksi ja oppimiseen innostavaksi!* -hankkeen kautta on kartoitettu merkittävimmät opetushenkilöstöä kuormittavat tekijät ja niitä koskeva kehitystyö yhdessä Tietohallinnon kanssa on aloitettu. Merkittävimmiksi kuormittaviksi tekijöiksi on tunnistettu käyttäjätunnuksiin liittyvät haasteet (useita eri tunnuksia eri järjestelmien vuoksi, useita eri salasanojen resetoitimenettelyjä), oppimistilojen vanhentuva esitystekniikka, tulostamisen haasteet eri ekosysteemien osalta sekä päätelaitekannan ikääntyminen.

Taulukko 12: perusopetuksen opetushenkilöstön vastaukset TVT:n kuormittavuuteen

Henkilöstökysely: "Missä määrin seuraavat asiat kuormittavat sinua työssäsi?"	1=Erittäin paljon	2=Melko paljon	3=Melko vähän	4=Erittäin paljon	Keskiarvo	Mediaani
d) Tieto- ja viestintäteknologia (opetuskäyttö ja/tai muu työhön liittyvä, esim. järjestelmien ja sähköisten ympäristöjen käyttäminen)	6,08 %	27,02 %	55,53 %	11,37 %	2,72	3

Myös rehtorikyselystä saatiin palveluysikköä koskevaa arviointitietoa. Rehtorit pitivät TVT-osaamisen kehittämiseen tärkeitä koulutuksia ajantasaisina ja pääosin riittävinä. Enemmän tukea toivottiin kuitenkin muun muassa oppimisympäristöjen pedagogiseen hyödyntämiseen. Palveluysikön tiedottamista koskeva keskiarvo oli pudonnut jonkun verran edellisestä rehtorikyselystä. Palveluysikön saamista palautteista heijastuu helposti myös Tietohallinnolle kuuluva palaute ja se, minkälainen on koulun laitetilanne vastaushetkellä.

Rehtorit arvioivat myös oman koulunsa Oppiminen ja digitalisaatio -kehittämisen tilannettaan asteikolla 0-10. Yleisin vastaus oli 9, mutta keskiarvo vain 6,9.

4.1.7 Perusopetuksen iltapäivätoiminta ja koululaisten hoito

Espoon kaupunki järjestää perusopetuslain mukaista iltapäivätoimintaa avustettuna, omana ja kilpailutettuna toimintana. Perusopetuksen iltapäivätoimintaa tarjotaan Espoossa ensimmäisen ja

toisen luokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien oppilaille, joilla on erityisen tuen päätös. Lukuvuonna 2019–2020 iltapäivätoimintaan osallistui 2723 1. vuosiluokan oppilasta, 1915 2. vuosiluokan oppilasta ja 57 ylempien vuosiluokkien erityisen tuen oppilasta.

Lisäksi sivistystoimi toteuttaa vammaispalvelu- ja kehitysvammalain perusteella aamu- ja iltapäivähoitoon sekä loma-ajan hoitoon oikeutettujen kehitysvammaisten ja autististen oppilaiden hoidon. Aamu- ja iltapäivähoitoon osallistui lukuvuonna 2019–2020 oppilaita 258. Hoitoa toteutettiin niillä kouluilla, joilla oppilaiden opetuskin järjestetään.

Iltapäivätoiminnasta perittiin lukuvuonna 2019–2020 asiakasmaksuna 140 euroa kuukaudessa kokoaikaisesta iltapäivätoiminnasta ja 80 euroa kuukaudessa osa-aikaisesta iltapäivätoiminnasta. Kokoaikaista iltapäivätoimintaa järjestettiin kello 17 asti ja osa-aikaista kello 15 saakka.

Asiakasmaksuista oli mahdollista hakea huojennusta. Iltapäivätoiminnan asiakasmaksun puolittamista tai perimättä jättämistä koskeva päätös tehdään perhekoon ja perheen hakemuksessaan ilmoittamien tulojen perusteella. Asiakasmaksuhuojennuksia myönnettiin lukuvuonna 2019–2020 yhteensä noin 546525 euroa, 655 perheelle.

Perusopetuksen iltapäivätoiminnan laadullisen arvioinnin perustana toimivat lainsäädännön, valtakunnallisten perusteiden ja sopimuksien seuranta sekä toiminnan ohjaus ja yhteiset toimintamallit. Iltapäivätoiminnan toimintayksikkökohtainen vuosittain tehtävä toimintasuunnitelma ja toimintakertomus luovat yksikkötason kehittämisen ja toteuttamisen perustan. Toimintakertomuksen tulee sisältää iltapäivätoimintayksikön vahvuudet toteutuksessa sekä todetut kehittämishaasteet ja -tarpeet. Toimintasuunnitelman tulee perustua edellisen vuoden toimintakertomukseen ja sisältää mahdollisimman konkreettiset, toimintaa laadullisesti kehittävät toiminta- ja toteutusmallit.

Suomenkielisen opetuksen tulosityksikössä pidetään joka vuosi myös arviointi- ja kehittämiskeskustelut perusopetuksen iltapäivätoimintaa toteuttavien palveluntuottajien kanssa. Toiminnan kehittämistyölle luovat perustaa myös asiakastytyväisyyskyselyt, jotka toteutetaan vuosittain. Lukuvuonna 2019–2020 tehtiin iltapäivätoiminnan asiakastytyväisyyskysely Webropol-ohjelmaa hyödyntäen. Iltapäivätoiminnan asiakkaat antoivat iltapäivätoiminnalle kouluarvosanaksi 8,08 (1068 vastausta). Edellisenä lukuvuonna kouluarvosanojen keskiarvo oli 8,17 (911 vastausta).

Lukuvuoden aikana järjestettiin myös infotilaisuuksia, joihin osallistui perusopetuksen iltapäivätoiminnan palveluntuottajia ja ohjaajia.

4.1.8 KULPS

KULPS-kulttuuri- ja liikuntapolku on Espoon kulttuurin, liikunnan ja kirjaston palvelukokonaisuus perus- ja lisäopetuksen oppilaille. Se tukee opetussuunnitelman toteutumista ja edistää yhteistyötä koulujen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimijoiden välillä. KULPS:iin osallistuminen on peruskoululuokille 1–9, sekä lisäopetusryhmille maksutonta. KULPSin tarkoituksena on tarjota kaikille oppilaille yhtäläinen mahdollisuus kokea ja tehdä taidetta, oppia käyttämään kirjastojen monipuolisia palveluita sekä tutustua monipuolisesti erilaisiin liikuntalajeihin ja -paikkoihin.

Espoon perusopetuksen opetussuunnitelmaan (LUKU 4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat) on kirjattu tavoitteeksi, että jokainen oppilas pääsee lukuvuoden aikana vähintään kerran kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopoluille. Tavoitteen toteutumista seurataan keräämällä kunkin polun oppilaskäyntimäärät lukuvuoden aikana ja suhteuttamalla ne lukuvuoden oppilasmäärään.

Keväällä 2020 koulujen siirtyminen etäopetukseen vaikutti KULPSin käyttöön merkittävästi. Käyntejä tehtiin lukuvuoden aikana 73864, mikä on 20426 käyntiä vähemmän kuin edellisinä lukuvuotena. Eniten poikkeuksellinen kevät verotti liikuntapolun käyttöä.

Koronakeväästä huolimatta kulttuuri- ja kirjastopolun kohdalla käyntejä oli laskennallisesti keskimäärin vähintään yksi per oppilas. Espoon opetussuunnitelmaan kirjattu kuvaus tavoite ei kuitenkaan vielä toteudu jokaisen oppilaan kohdalla, sillä koulu- ja luokkakohtaiset käyntimäärät vaihtelevat suuresti. Oppilaskohtainen tavoitteen seuraaminen tapahtuukin koulutasolla. Koulun lukuvuosisuunnitelmaan sisältyy koulun oma KULPS-toiminnan suunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan koulukohtaisen

lukuvuoden arvioinnin yhteydessä. Tavoitteeseen päästään, jos jokaisen koulu huolehtii siitä, että tavoite oman koulun oppilaiden osalta toteutuu.

Taulukko 13: KULPS-käynnit lukuvuonna 2019-2020 sekä vertailu edelliseen lukuvuoteen

	Syksy 2019	Kevät 2020	Käyntejä yhteensä lukuvuonna 2019-20	Käyntejä lukuvuoden aikana keskimäärin per oppilas 2018-19	Käyntejä lukuvuoden aikana keskimäärin per oppilas 2019-20
Kulttuuripolku	25222	8875	34097	1,21	1,57
Liikuntapolku	8891	484	9375	0,75	0,32
Kirjastopolku	22064	8328	30392	1,31	1

4.2 Oppimistulokset

Oppimistulosten raportointi vaihtelee vuosittain sen mukaan, mitä tuloksia kyseisenä vuonna on saatu. ALLU-testi on ainoa, opetustoimen toteuttama ja vuosittain toistuva oppimistulosten arviointi. Siten siitä saadaan seurantatietoa vuosittain. Tänä vuonna saatiin lisäksi Espoon PISA 2018 -tulokset. Keväältä 2020 peruttiin Karvin 9. luokan matematiikan ja ruotsin arvioinnit etäopetukseen siirtymisen vuoksi. Kuluva lukuvuoden aikana toteutetaan suunnitelman mukaan kuitenkin peräti kolme Karvin järjestämää oppimistulosten arviointia, joten ensi vuonna tuloksia on jälleen luvassa enemmän.

4.2.1 ALLU-lukutesti

Yleistä testauksesta

ALLU-lukutesti on Turun oppimiskeskuksen kehittämä ala-asteen lukutesti, joka on normitettu vuonna 1995 laajan valtakunnallisen aineiston pohjalta. ALLU-testiin osallistuvat Espoossa perusopetuksen 2.- ja 4.-luokkalaiset. Testi tehdään vuosittain maaliskuun aikana. Espoossa tavoitteena on, että kaikki 2.- ja 4.-luokkalaiset oppilaat toiminta-alueittain opiskelevia ja valmistavan opetuksen oppilaita lukuun ottamatta tekevät ALLU-testin. ALLU-tulokset merkitään oppilashallintojärjestelmä Primukseen, josta ne ovat hyödynnettävissä kunta- ja koulukohtaisia yhteenvetoja varten. Huoltaja puolestaan näkee lapsensa tuloksen Wilmassa.

Espoo on hyödyntänyt ALLU-testiä jo vuosien ajan oppilaan lukutaidon arvioinnissa sekä yhtenä kuntakohtaisten oppimistulosten arvioinnin keinona. Oppilastasolla ALLU-testiä voidaan käyttää eri tavoin: Sillä selvitetään oppilaan lukemisvalmiudet, lukutaidon sujuvuus ja luetun ymmärtäminen. Kuntatasolla ALLU-testien tuloksia hyödynnetään lukutaidon kehittymisen seuraamisessa, opetuksen pitkäaikaisvaikutusten seuraamisessa sekä eri ikäryhmien vertailussa.

ALLU-testissä testataan erikseen luetun ymmärtämistä ja teknistä lukutaitoa. Kummastakin saadaan tulokseksi tasoryhmä (1-8/9), jossa

- Tasoryhmät 1-3 = vaikeuksia luetun ymmärtämisessä tai vaikeuksia teknisessä lukutaidossa
- Tasoryhmät 4-6 = luetun ymmärtäminen tai tekninen lukutaito vastaa ikäryhmän keskitasoa
- Tasoryhmät 7-9 = luetun ymmärtäminen tai tekninen lukutaito on yli ikäryhmän keskitason

Kahden tasoryhmän perusteella määritellään testituloksella alaryhmä (1-4), jossa

- 1 = puutteita teknisessä lukutaidossa ja luetun ymmärtämisessä
- 2 = riittävä luetun ymmärtäminen, puutteita teknisessä lukutaidossa
- 3 = riittävä tekninen lukutaito, puutteita luetun ymmärtämisessä
- 4 = riittävä tekninen lukutaito sekä luetun ymmärtäminen

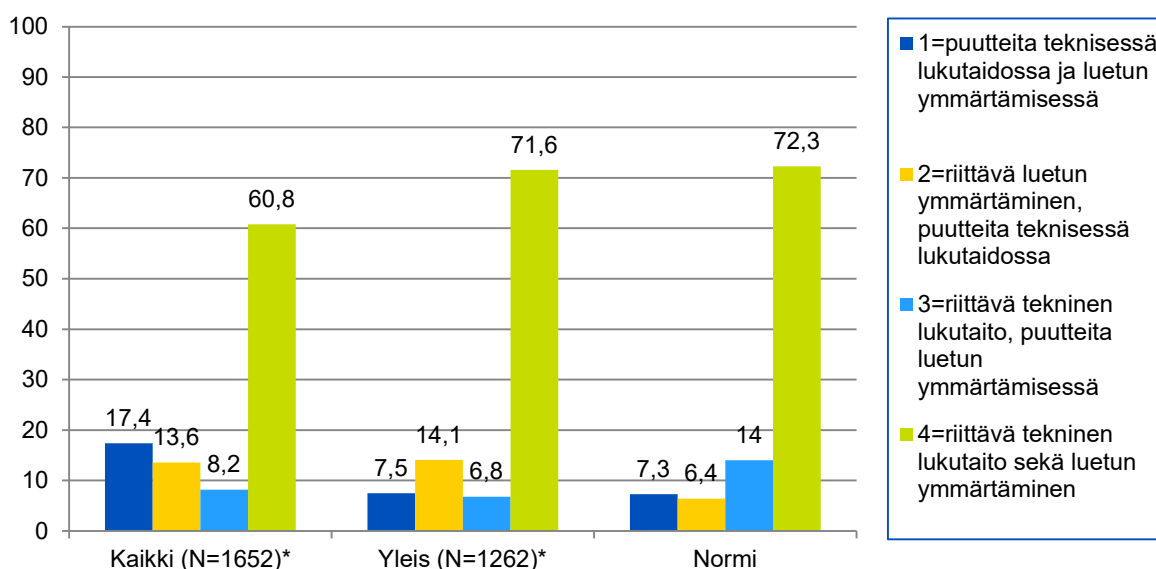
Yleisenä tavoitteena siis sekä luetun ymmärtämisessä että teknisessä lukutaidossa on vähintään tasoryhmä 4 (osaaminen ikäryhmän tasoista) ja testituloksena niin ikään 4 (riittävä lukutaito).

Keväällä 2020 koulut siirtyivät koronatilanteen vuoksi etäopetukseen maaliskuun puolivälissä, jolloin ALLU-testaukset keskeytyivät. Joissakin kouluissa testausta jatkettiin vielä toukokuun lopussa lähiopetukseen paluun jälkeen, mutta kaiken kaikkiaan testausmäärät jäivät huomattavasti edellisvuosia pienemmiksi, mikä on huomioitava tulosten tulkinnassa. Kaikista 2.- ja 4.-luokkalaista koko testin ehtivät tehdä 52-56 % oppilaista. Pelkät luetun ymmärtämisen osiot teki 65-69 %. S2-oppilaista 64 % ehti tehdä koko testin, mutta erityisen tuen oppilaista vain noin 30 %. Kouluittain testausten määrät vaihtelivat 0-100 %:n välillä. Yli 30 % kouluista ehdittiin testata lähes kaikki oppilaat, 25 %:ssa ei ketään.

2. luokan tulokset

Kuvassa 18 on esitetty 2.-luokkalaisten ALLU-tulos keväältä 2020. Ryhmä "Kaikki" tarkoittaa kaikkia testin tehneitä 2.-luokkalaista. Ryhmä "Yleis" tarkoittaa oppilaita, jotka eivät ole erityisen tuen piirissä eivätkä suomi toisena kielenä (S2)-opetuksessa. Normi taas on testin alkuperäinen standardoitu tulos. Kuvasta nähdään, että "yleis"-ryhmän tulos on melko lähellä normia, joskin niiden oppilaiden määrä, joilla on puutteita teknisessä lukutaidossa, on normia suurempi. "Kaikki"-ryhmän tulos taas jää normista selvemmin.

Kuva 18: 2.-luokkalaisten ALLU-tulos vuonna 2020 (%)

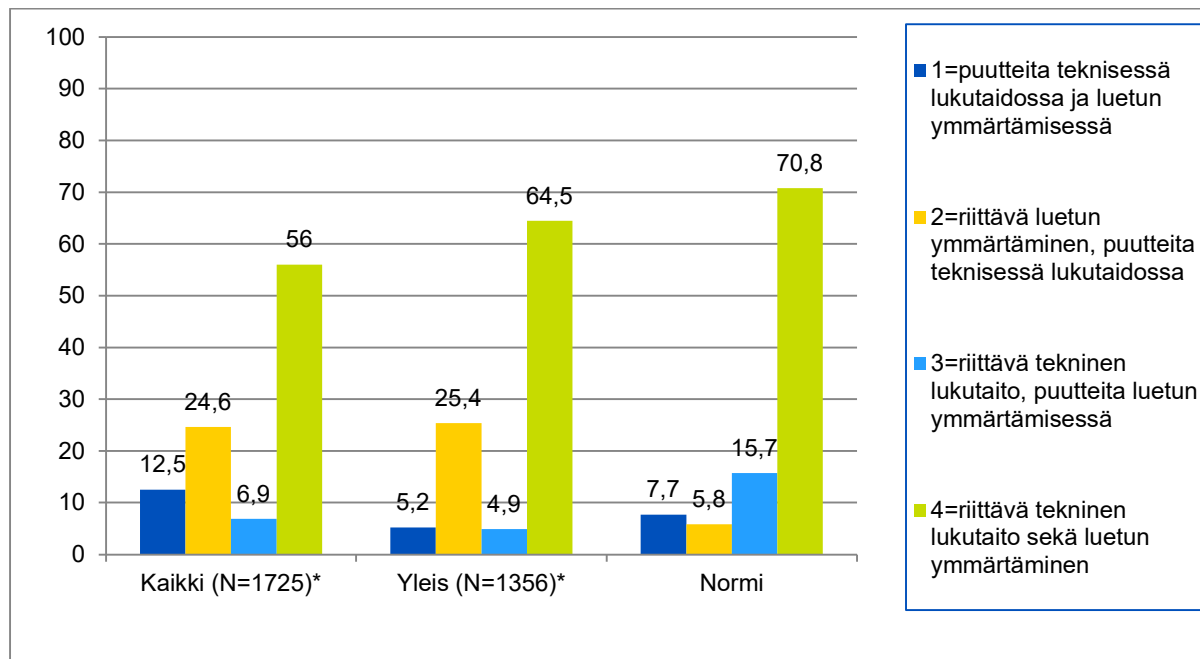
2.-luokkalaisten kokonaistulos oli hieman parempi kuin vuonna 2019 ja samaa luokkaa kuin vuonna 2018. Tyttöjen ja poikien tuloksissa ei ollut suuria eroja. Tyttöillä luetun ymmärtäminen oli hieman vahvempaa kuin pojilla ja pojilla taas tekninen lukutaito oli vahvempi kuin tytöillä. "Yleis"-ryhmässä tytöillä ja pojilla oli selvempi ero: pojista yli 73 % saavutti riittävän lukutaidon tason, kun tyttöillä vastaava osuus oli 70 %. 2. luokan poikien tulos olikin tänä vuonna hieman aiempia vuosia parempi, kun taas tyttöillä kehitys oli päinvastaista.

4. luokan tulokset

4. luokan ALLU-tulokset on esitetty kuvassa 19 samaan tapaan kuin 2. luokan tulokset edellisessä kuvassa. 4. luokan tuloksissa nyt myös "yleis"-ryhmä jää alkuperäisen normin prosentiosuuksista selvästi. Tämä johtuu siitä, että oppilaiden tekninen lukutaito – lukemisen nopeus ja sujuvuus – heikkenee selvästi suhteessa normiin. Monella oppilaalla, etenkin pojalla, tekninen lukutaito on vielä 2. luokalla riittävää suhteessa normiin, mutta 4. luokalla putoaa juuri sen raja-arvon alapuolelle, jonka on normituksessa määritelty olevan riittävän osaamisen raja. Kuvan 20 palkeissa tämä näkyy keltaisen palkin nousuna ja vihreän laskuna.

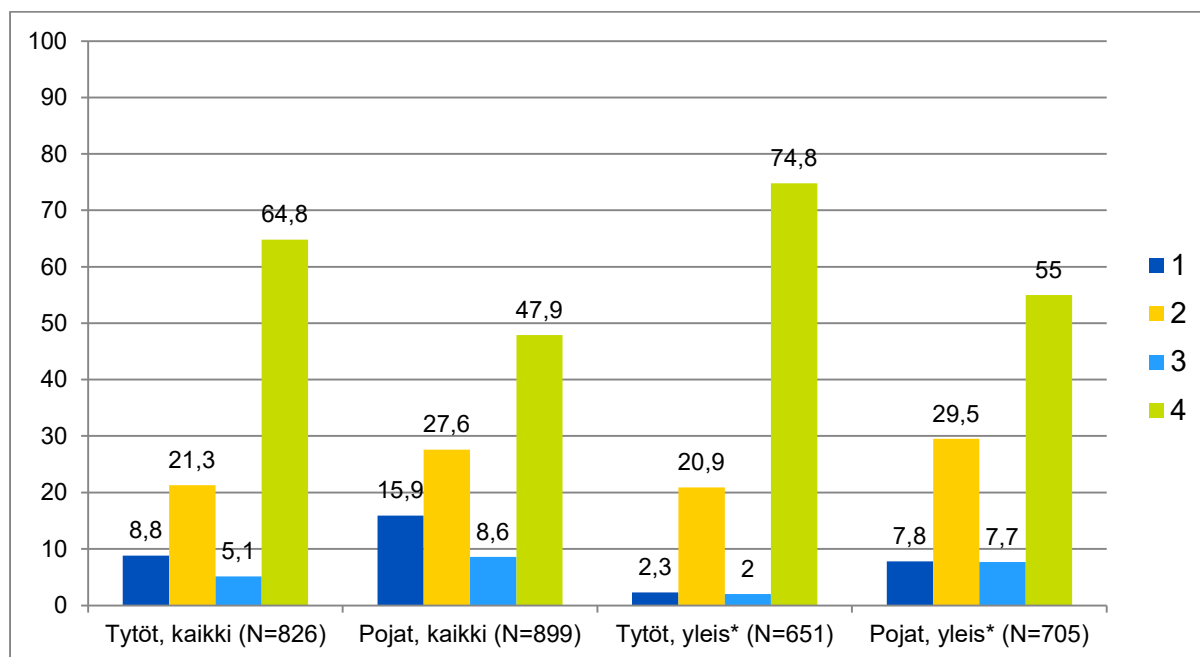
Se, että tekninen lukutaito jää hieman normista, ei välttämättä ole kovin kriittistä. Tärkeintähän on, että oppilas osaa kuitenkin lukea ja ymmärtää lukemansa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että niiden oppilaiden osuus 4.-luokkalaaisista, joilla tekninen lukutaito on normin mukaan riittävää, näyttää vuosi vuodelta pienenevän. Tämä trendi on nähtävissä Espoossa vuosittain kerätyistä laajoista aineistoista.

Kuva 19 4.-luokkalaisten ALLU-tulos vuonna 2020 (%)

4.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien välillä oli huomattavat erot (kuva 20). Kaikista tytöistä 64,8 % saavutti riittävän lukutaidon tason, pojista vain 47,9 %. Tyttöjen tulos oli hieman parempi kuin viime vuonna: heikkoja lukijoita oli vähemmän ja riittävän lukutaidon lukijoita enemmän kuin vuonna 2019. Myös pojilla oli heikkoja lukijoita (alaryhmä 1: puutteita teknisessä lukutaidossa ja luetun ymmärtämisessä) suhteellisesti vähemmän kuin vuonna 2019, mutta riittävien lukijoiden osuus ei silti noussut. ”Yleis”-pojilla se itse asiassa putosi 57,5 %:sta 55 %:iin.

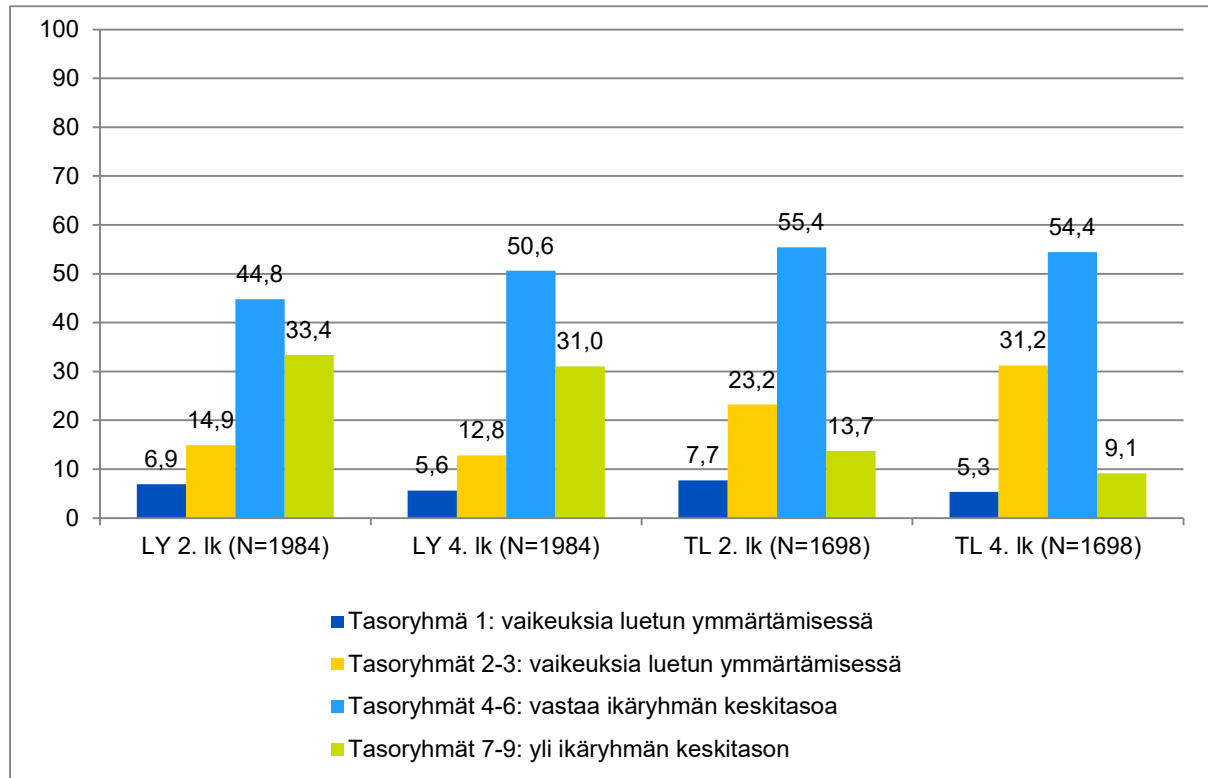
Kuva 20 4.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ALLU-testitulokset 2020 ryhmissä ”kaikki” ja ”yleis” (%)

Muutos saman oppilasjoukon ALLU-tuloksissa 2. ja 4. luokan välillä

Kuvassa 21 on esitetty saman oppilasjoukon luetun ymmärtämisen ja teknisen lukutaidon tasoryhmäjakauma 2. ja 4. luokalla. Tällä tarkastelulla nähdään, miten lukutaito samoilla oppilailla muuttuu 2. ja 4. luokan välillä suhteessa normiin. Kyse on siis pitkälti opetuksen aikaansaamasta vaikutuksesta.

Kuva 21 Saman oppilasjoukon tasoryhmäjakauma luetun ymmärtämisessä (LY) ja teknisessä lukutaidossa (TL) 2. ja 4. luokalla (2020 ja 2018) (%)

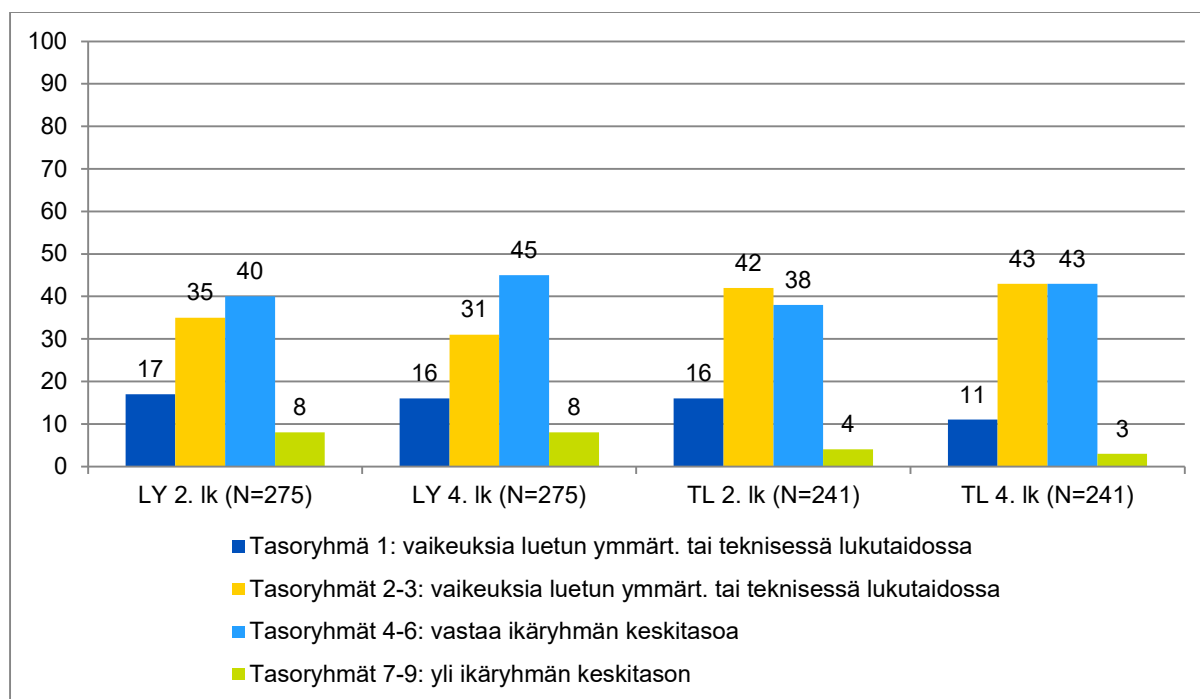

Koska molemmilla luokka-asteilla on omat testinsä ja kummallakin luokka-asteella normitus on tehty kyseisen ikäluokan tason perusteella, voisi perusoletuksena pitää sitä, että testitulos pysyy luokka-asteelta toiseen samana. Kuvasta kuitenkin nähdään, että heikoimpien lukijoiden (tasoryhmä 1) osuus pienenee sekä luetun ymmärtämisessä että teknisessä lukutaidossa. Luetun ymmärtämisessä tulos paranee muutenkin, sillä ikätasoisesti tai paremmin lukevia on 4. luokalla enemmän kuin 2. luokalla. Teknisessä lukutaidossa taas ikätasoisesti tai sitä paremmin lukevien osuus hieman putoaa ja tasoryhmien 2 ja 3 osuus kasvaa selvästi.

Jos luetun ymmärtämisen ja teknisen lukutaidon muutosta tarkastellaan vielä erikseen tyttöjen ja poikien kohdalla, niin selviää, että tytöillä keskimäärin paranee sekä luetun ymmärtämisen että teknisen lukutaidon tulos. Pojillakin paranee luetun ymmärtämisen tulos, ja teknisessä lukutaidossa heikkojen lukijoiden määrä hiukan vähenee. Samalla kuitenkin teknisen lukutaidon ylemmissä tasoryhmissä tapahtuu pudotusta. Haasteena on siis erityisesti säilyttää 2. luokalla hyvin lukevien poikien lukutaito hyvänä niin, että se kehittyy ylemmilläkin luokilla ikätason mukana.

Luetun ymmärtämisen ja teknisen lukutaidon muutosta on syytä tarkastella myös pelkästään S2-oppilaiden kohdalla. Keväällä 2020 301 koko testin tehneestä 2. luokan S2-oppilaasta 27 % saavutti riittävän lukutaidon tason. 4. luokalla vastaava osuus oli 29,5 % (N=284). Suurin osa 4.-luokkalaisista osallistui ALLU-testiin myös 2. luokalla, ja tuloksissa tapahtunut muutos esitetään kuvassa 22. S2-oppilaiden kokonaistulos parani sekä luetun ymmärtämisessä että teknisessä lukutaidossa, joskaan muutos ei ollut järin suurta.

Kuva 22 Samojen S2-oppilaiden luetun ymmärtämisen (LY) ja teknisen lukutaidon (TL) tasoryhmät 2. ja 4. luokalla (2020 ja 2018) (%)

Syksyn 2020 aikana laadittiin myös koulukohtaiset ALLU-raportit kaikkiin kouluihin, joissa ALLU-testit tehtiin. Näissä raporteissa verrataan koulun 2. ja 4. luokan ALLU-tuloksia kuntakohtaisiin tuloksiin. Lisäksi niissä esitetään saman oppilasjoukon tulosten muuttuminen 2. luokalta 4. luokalle. Vuoden 2019 tuloksissa 41 %:ssa kouluista samojen oppilaiden kokonaistulos pysyi samana tai parani 2. ja 4. luokan välillä. 64 %:ssa kouluista luetun ymmärtäminen parani, ja 31 %:ssa tekninen lukutaito parani. Muutos samojen oppilaiden tuloksessa voi olla pitkälti seurausta niistä opetukseen liittyvistä ratkaisuista, joita kouluissa on tehty.

Vuoden 2020 ALLU-tulokset eivät ole täysin verrattavissa aiempiin vuosiin koronasta johtuneen testauksen keskeytymisen vuoksi. Selvää kuitenkin on, että lukutaidon kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi on jatkuvasti tehtävä työtä.

4.2.2 PISA 2018

PISA (Programme for International Student Assessment) on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma, joka tuottaa tietoa koulutuksen tilasta ja tuloksista kansainvälisessä vertailukehyksessä, mutta myös tietoa koulun ulkopuolella tapahtuvaan oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. Keväällä 2018 toteutettiin 7. PISA-arviointi, johon osallistui 79 maata tai aluetta. Arvioinnin pääalue oli lukutaito. Muut sisältöalueet olivat matematiikka, luonnontieteet ja talousosaaminen.

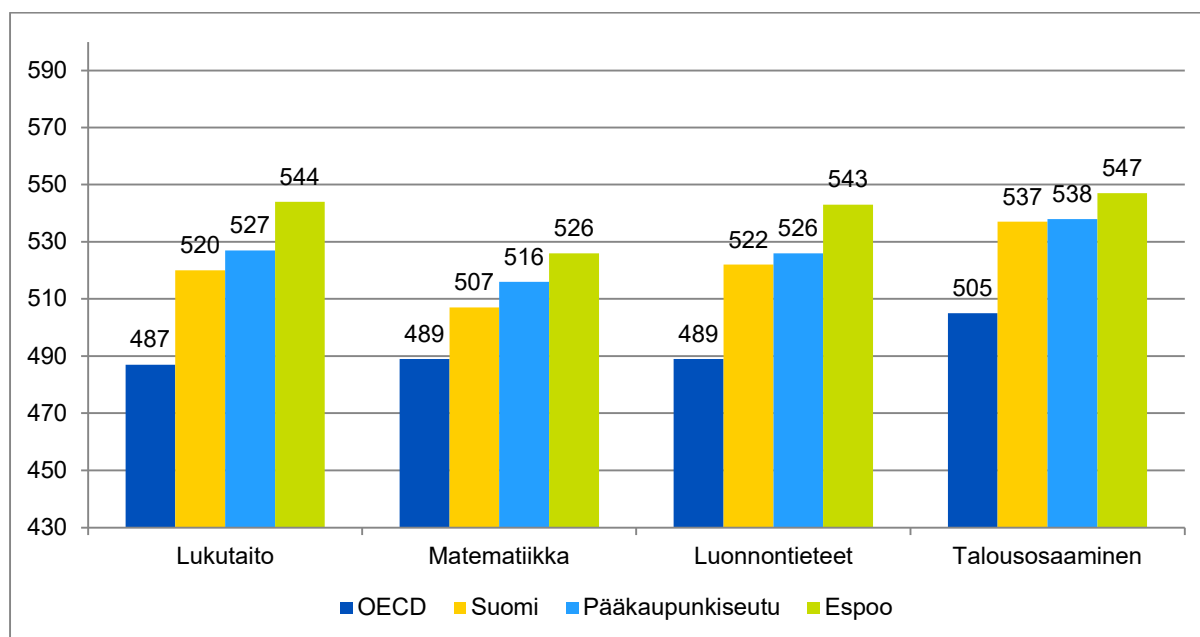
Suomi sijoittui lukutaidossa OECD-maiden joukossa jaetulle kärkisijalle. Kansallisissa tuloksissa tämä tarkoitti sitä, että erinomaisten lukijoiden määrä oli säilynyt hyvänä, mutta samalla heikkojen lukijoiden määrässä tapahtui selvää kasvua. Kansallisen raportin mukaan peräti 14 %:lla suomalaisista lukutaito on peruskoulun päättövaiheessa niin heikko, että se ei riitä opiskeluun ja yhteiskunnassa toimimiseen. Lukutaito siis eriytyy voimakkaasti.

Sosioekonomisen taustan yhteys oppilaiden osaamiseen näyttää Suomessa kasvaneen vuodesta 2009. Tämä kehitys johtuu alimman neljänneksen heikentyneistä tuloksista. Sosioekonomisen taustan mukaisen ylimmän ja alimman neljänneksen keskimääräinen lukutaitoero oli Suomessa 79 pistettä, mikä vastaa noin kahden kouluvuoden opintoja. Koulujen väliset erot olivat Suomessa kuitenkin kansainvälisesti verrattuna pienet. Suomalaisissa kouluissa on tyypillisesti kaiken tasoisia oppilaita.

PISA-arvioinneissa koulut ja oppilaat valitaan satunnaisotannalla, jossa on tiukka kansainvälinen kontrolli. Espoosta PISA 2018 -arviointiin osallistui 10 koulua, joista yhteensä 279 15-vuotiasta oppilasta. Talousosaamisen tulos laskettiin lisäksi 128 oppilaalle.

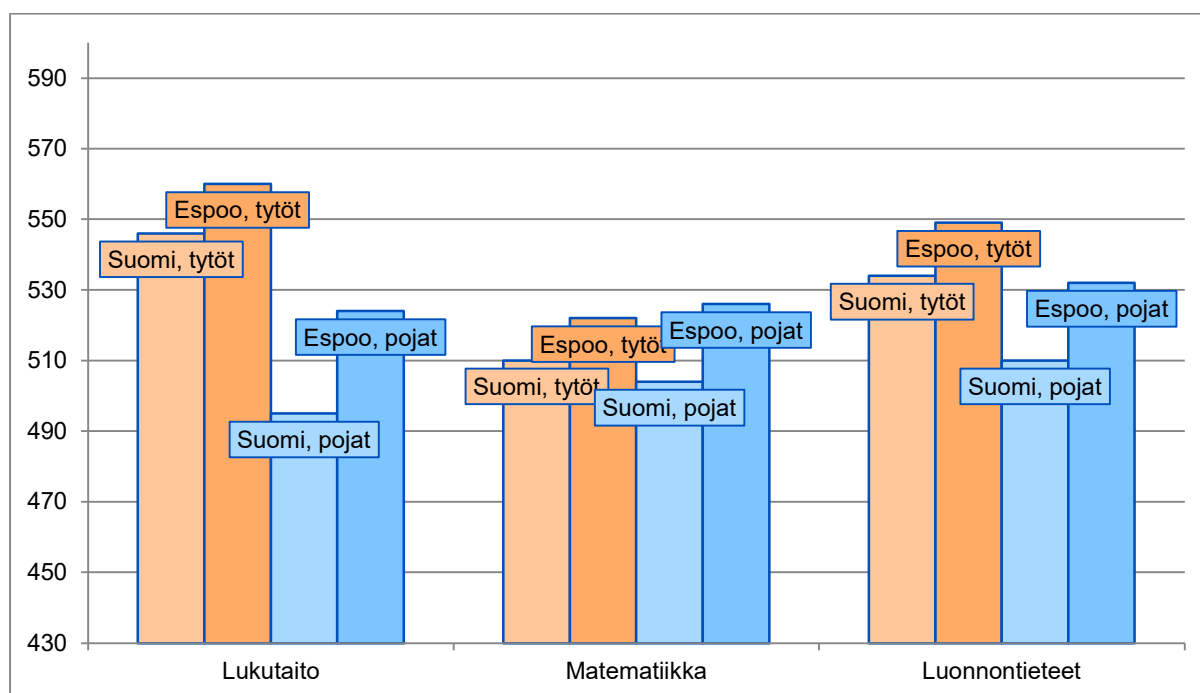
Eri sisältöalueiden pistekeskisarvot on esitetty kuvassa 23. Suomen kansallinen keskiarvo on kaikilla sisältöalueilla selvästi OECD-maiden keskiarvoa ylempänä. Espoon pistemäärä taas on kaikilla sisältöalueilla korkeampi kuin kansallinen ja pääkaupunkiseudun keskiarvo. Näin siitä huolimatta, että Espoon tulokset sisältyvät molempiin edellisiin. Kunta- ja koulukohtaiset tulokset eivät ole julkisia, minkä vuoksi suoraa vertailua johonkin toiseen kuntaan ei voida tehdä.

Kuva 23: PISA 2018 -arvioinnin pistekeskisarvot eri sisältöalueilla Espoossa ja vertailuryhmissä

Tyttöjen ja poikien välillä oli merkittäviä eroja eri sisältöalueilla (kuva 24).

Kuva 24: Tyttöjen ja poikien pistekeskisarvot PISA 2018 -arvioinnissa

Lukutaidossa erot olivat kansallisissa tuloksissa suurimmat ja talousosaamisessa pienimmät. Myös matematiikassa erot olivat pienet, etenkin Espoossa. Talousosaamisesta ei saatu Espoon osalta erikseen tyttöjen ja poikien tuloksia. Todettakoon, että 40 pisteen ero PISA-tuloksissa vastaa noin yhden kouluvuoden opiskelua.

Myös Espoon koulukohtaisissa tuloksissa koulujen väliset erot olivat suurimmat lukutaidossa ja pienimmät matematiikassa. Suurimmassa osassa 10 otoskoulusta oppilaiden tulokset sijoittuivat valtakunnallisen mediaanin yläpuolelle, monessa koulussa jopa ylimpään kvartaaliin. Poikien tulokset heilahtelivat koulukohtaisissa tuloksissa enemmän kuin tyttöjen – ja selittivät olennaisesti koulujen välisiä eroja. Koulukohtaiset otokset olivat melko pieniä, jolloin koulun tulos riippui olennaisesti siitä, minkälainen otos koulusta osui arviointiin. Ei ole esimerkiksi tiedossa, paljonko S2-oppilaita oli arvioinnissa mukana.

PISA-arvioinnissa selvitettiin myös oppilaiden asenteita lukemista kohtaan ja kokemuksia koulunkäynnistä. Espoolaisten kiinnostus lukemista kohtaan ja koettu lukutaito olivat jonkin verran suurempia kuin Suomessa keskimäärin. Myös minäpystyvyyden tunne ja yhteenkuuluvuus kouluyhteisössä olivat parempia. Lukukiinnostuksen ja koetun lukutaidon koulukohtaisissa keskiarvoissa oli kuitenkin huomattavia eroja eikä koulun asennekeskiarvo näyttänyt aina olevan yhteydessä siihen, mikä lukutaidon taso koulussa oli.

4.2.3 Peruskoululaisten hylätyt arvosanat

Taulukoissa 14 ja 15 on nähtävissä 5.–9.-luokkalaisten luokalle jääneiden sekä ehdot saaneiden, mutta suorittaneiden, oppilaiden määrä kesäkuussa 2018–2020. Tiedot on esitetty erikseen yleisopetuksen oppilaiden sekä erityisen tuen oppilaiden osalta.

Taulukko 14: Luokalle jääneiden ja ehdot saaneiden määrä yleisopetuksen 5.–9. luokilla vuosina 2018–2020

Lk.	YLEISOPETUS 2018					YLEISOPETUS 2019					YLEISOPETUS 2020				
	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä
	N	%	N	%	N	N	%	N	%	N	N	%	N	%	N
5.Ik	4	0,1	0	0	2906	3	0,1	0	0	2896	1	0,03	0	0	2943
6.Ik	0	0	0	0	2798	1	0	0	0	2883	2	0,1	0	0	2974
7.Ik	5	0,2	1	0	2636	8	0,3	3	0,1	2649	7	0,2	0	0	2896
8.Ik	5	0,2	3	0,1	2588	10	0,4	4	0,2	2575	7	0,3	1	0,04	2670
9.Ik	10	0,4	0	0	2384	4	0,2	2	0,1	2524	8	0,3	0	0	2572
Yht.	24	0,2	4	0,03	13312	26	0,2	9	0,01	13527	25	0,2	1	0,01	14055

Taulukko 15: Luokalle jääneiden ja ehdot saaneiden määrä erityisopetuksen 5.–9. luokilla vuosina 2018–2020

Lk.	ERITYISOPETUS 2018					ERITYISOPETUS 2019					ERITYISOPETUS 2020				
	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä	Jätetään luokalle		Ehdot		Oppilas- määrä
	N	%	N	%	N	N	%	N	%	N	N	%	N	%	N
5.Ik	1	0,4	0	0	274	1	0,4	0	0	283	1	0,3	0	0	347
6.Ik	1	0,4	0	0	258	4	1,6	0	0	258	0	0	0	0	265
7.Ik	1	0,4	1	0,4	232	2	0,7	0	0	267	1	0,4	1	0,4	257
8.Ik	2	0,8	1	0,4	250	3	1,3	1	0,4	229	1	0,4	1	0,4	270
9.Ik	9	3,9	0	0	231	4	1,6	0	0	243	6	2,5	0	0	241
Yht.	14	1,1	2	0,2	1245	14	1,1	1	0,1	1280	9	0,7	2	0,1	1380

4.3 Hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvät tulokset

Kaupunkitasoisia tuloksia hyvinvoinnista on tänä vuonna saatu vuosittaisista oppilaskyselyistä, Hyvinvointikartasta, MOVE!-mittauksesta sekä huoltajakyselyistä. Näiden lisäksi tänä vuonna saatiin tuloksia kevään 2019 kouluterveyskyselyn vieraskielisten oppilaiden vastauksista sekä keväällä oppilaille ja huoltajille tehdystä etäopetuskyselystä.

4.3.1 Oppilaskysely

Perusopetuksen itsearviointimallin mukaisesti oppilaskysely toteutettiin lukuvuonna 2019–2020 marras- ja helmikuun välillä kaikissa kouluissa luokka-asteilla 4–9. Kyselyyn saatiin 14 562 vastausta 73 koulusta.

Oppilaskyselyssä esitettiin väittämiä ja avoimia kysymyksiä seuraavilta osa-alueilta:

- Viihtyvyys ja turvallisuus
- Opettajat ja muu henkilökunta
- Koulukaverit
- Oppiminen, opetus ja arviointi
- Oma toiminta
- Osallisuus ja vaikuttaminen
- Kodin ja koulun yhteistyö
- Hyvinvointi
- Oppimisympäristö
- Koulun omat kysymykset

Oppilaskyselyyn vastattiin 4-portaisella vastausasteikolla (1=ei juuri koskaan, 2=joskus, 3=usein, 4=lähes aina), jossa vastaaja otti kantaa siihen, kuinka usein tai hyvin väittämässä esitetty asia toteutuu. Yleisesti ottaen parasta oppilaskyselyn tuloksissa olivat vastaukset seuraaviin väittämiin:

- ”Minulla on kavereita koulussa” (ka 3,71)
- ”Koen oloni turvalliseksi koulussa” (ka 3,61)
- ”Minua ei kiusata koulussa” (ka 3,70)
- ”Minä en kiusaa koulussa” (ka 3,85)
- ”Opettajat ja muut koulun aikuiset kohtelevat minua ystävällisesti” (ka 3,48)
- ”Saan tarvittaessa apua oppimiseen” (ka 3,44)
- ”Käyttäydyn koulussa hyvin” (ka 3,49, oppilaan itsearvio)
- ”Huoltajani ovat kiinnostuneita oppimisestani” (ka 3,66)

Eniten kehitettävää taas oli seuraavissa:

- ”Minulla on mahdollisuus osallistua kouluni kehittämiseen” (ka 2,57)
- ”Retkiä ja opintokäyntejä tehdään sopivasti” (ka 2,61)
- ”Oppitunteja pidetään usein muualla kuin luokassa” (ka 2,31)
- ”Opettajani ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu” (ka 2,75)
- ”Saan vaikuttaa opiskelutapojeni valintaan” (ka 2,74)
- ”Opettaja antaa minulle usein tietoa siitä, miten hyvin osaan suhteessa tavoitteisiin” (ka 2,78)

Ala-, ylä- ja yhtenäiskoulujen tuloksissa oli merkittäviä eroja: alakouluissa tulokset olivat keskimäärin parhaat ja yläkouluissa heikoimmat. Tämä vastauksien trendi johtunee lähinnä vastaajien iästä, ei niinkään kouluasteesta tai koulusta. Kiusaamisväittämässä (”Minä en kiusaa” ja ”Minua ei kiusata”) ei kuitenkaan ollut eroa kouluasteiden välillä, vaan kaikilla asteilla tulokset olivat hyvät. Myöskään koulukavereita ja työrauhaa koskevilla väittämillä (”Minulla on kavereita koulussa” ja ”Oppitunneilla on hyvä työrauha”) ei ollut eroa ala-, ylä- ja yhtenäiskoulujen tuloksissa.

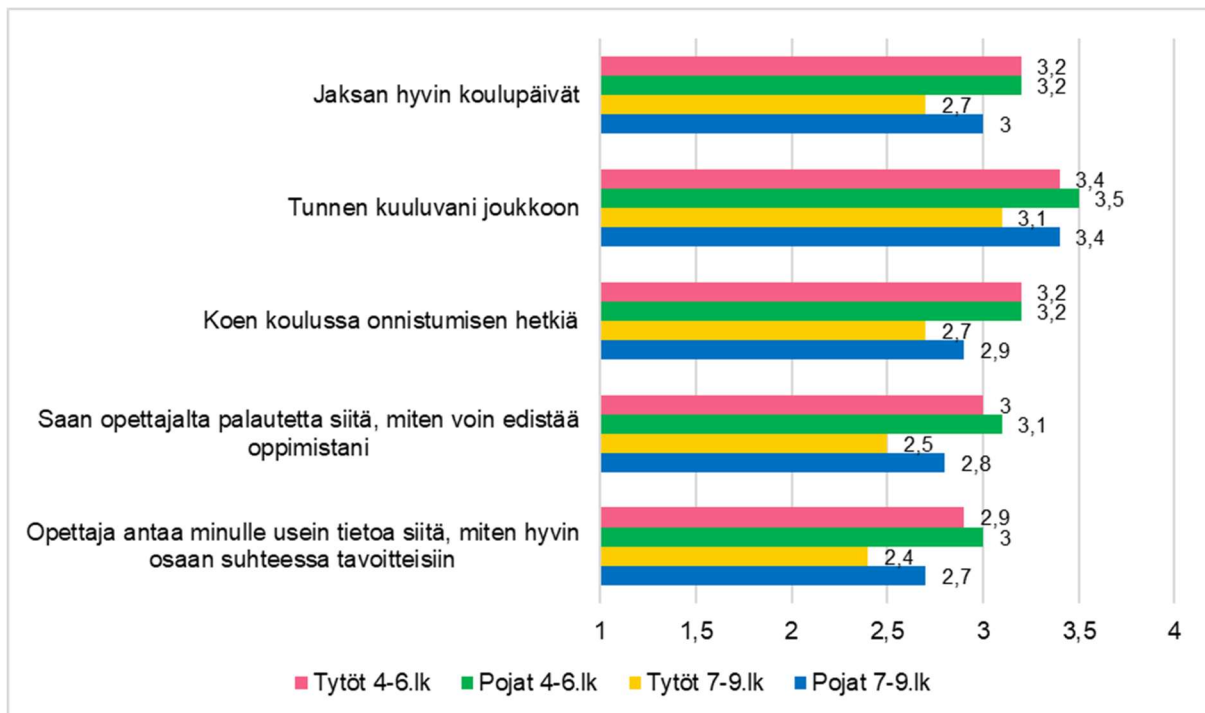
Oppilasalueiden vertailussa oli nähtävissä pieniä, mutta systemaattisia eroja. Matinkylä-Olarin alueella keskiarvot olivat yleisesti ottaen korkeimmat, Pohjois-Espoon alueella taas lähes kaikissa väittämässä

matalammat kuin muilla alueilla. Selvimpiä erot olivat tieto- ja viestintätekniiikan opetus käytössä sekä väittämässä, joissa kysyttiin oppilaiden osallisuudesta koulun kehittämiseen.

Tyttöjen ja poikien vastauksissa ei useimmissa väittämässä ollut eroja, mutta joistakin sitä löytyi: Tytöt olivat vahvemmin sitä mieltä, että tyttöjä ja poikia kohdellaan samalla tavalla. Tytöt myös arvioivat oman toimintansa (muun muassa ystävällinen käytös ja kotitehtävien tekeminen) huomattavasti paremmaksi kuin pojat. Pojilla oli vahvempi tunne joukkoon kuulumisesta. He olivat myös tyytyväisempiä oppimisesta saamansa palautteeseen. Lisäksi tieto- ja viestintäteknologia lisäsi pojilla innostusta koulunkäyntiä kohtaan enemmän kuin tytöillä. Ero oli havaittavissa etenkin yläkoulussa. Tytöt ja pojat olivat kuitenkin kokonaisuutena yhtä tyytyväisiä opetukseen ja ohjaukseen (ka 3,21).

Huolestuttavaa tuloksissa oli, että yläkoulun tytöt erottuivat negatiivisesti kaikissa hyvinvointia ja oppimista koskevissa väittämässä verrattuna yläkoulun poikiin ja alakoulun tyttöihin ja poikiin. He asettavat kyllä itselleen ja oppimiselleen tavoitteita, mutta kokevat silti muita vähemmän onnistumisia. He kokivat myös saavansa muita vähemmän apua opiskeluhollosta. Saman suuntaisia tuloksia saatiin myös edellisestä oppilaskyselystä ja kouluterveyskyselystä. Kuvassa 25 on esimerkkejä väittämistä, joissa yläkoulun tytöt erottuvat muista vertailuryhmistä.

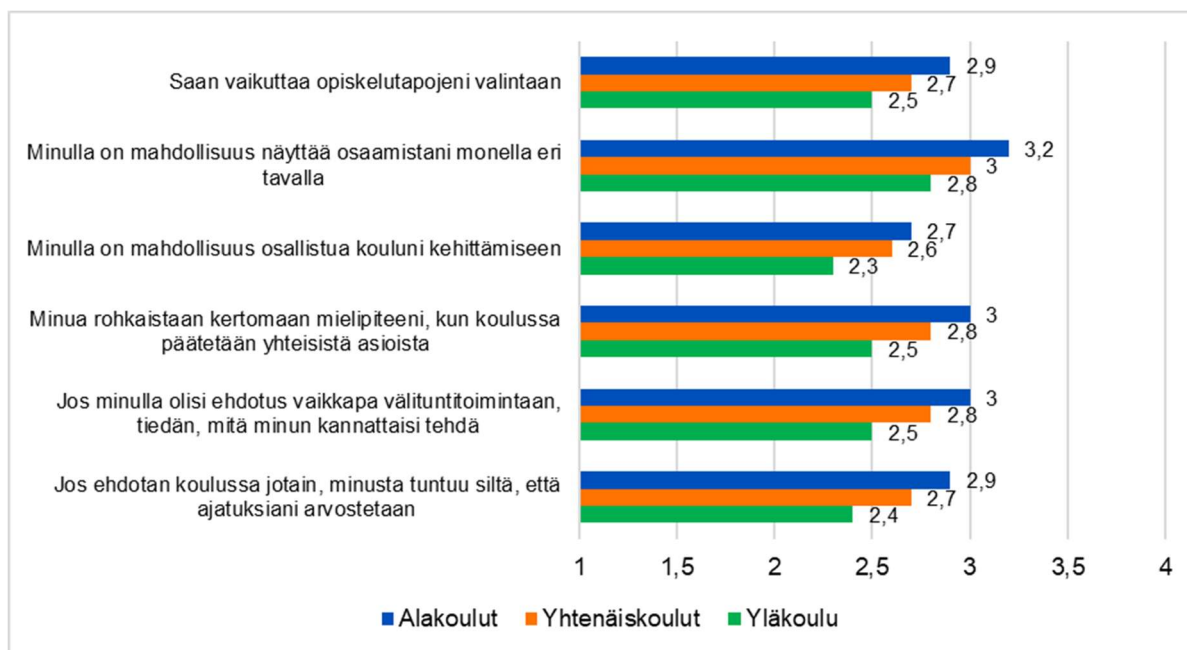
Kuva 25: Ala- ja yläkoulun tyttöjen ja poikien tuloksia muuttamissa oppilaskyselyn väittämässä

Osallisuus omaan oppimiseen ja oppimista koskeviin valintoihin sekä osallisuus koulun toimintaan ja oppilaita koskevaan päätöksentekoon on yksi oppilaskyselyn tärkeimmistä teemoista. Oikeastaan koko kysely on yksi tapa toteuttaa oppilaiden osallisuutta ja äänen kuulumista. Osallisuus on myös yksi perusopetuksen tämän lukuvuoden tavoitteista.

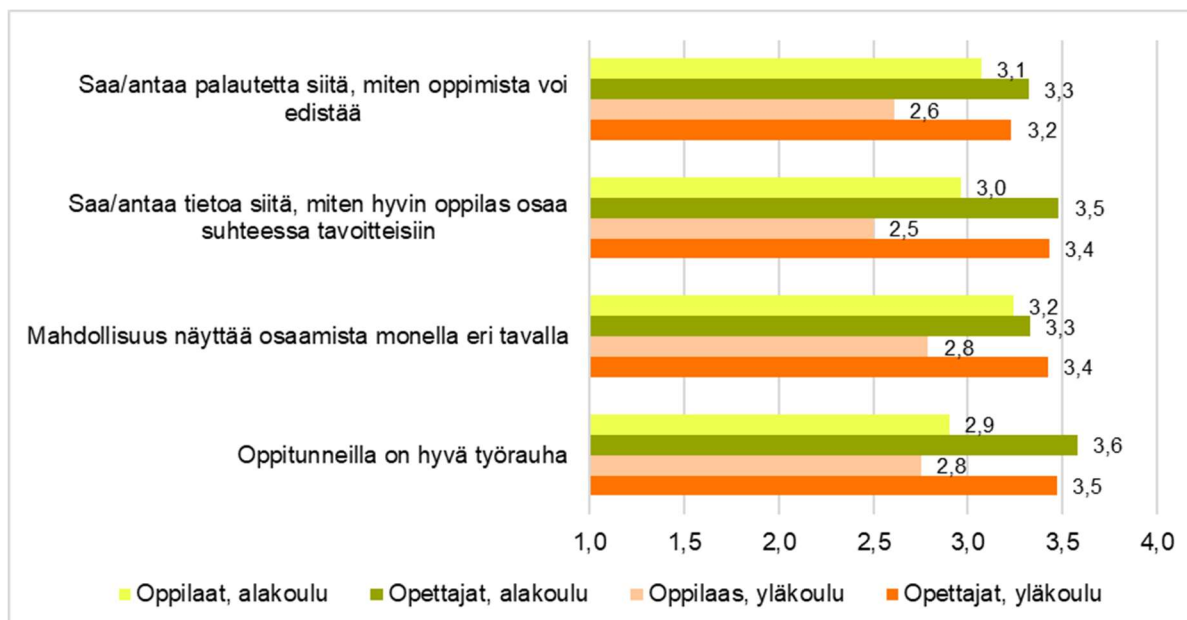
Oppilaskyselyn osallisuutta koskevat tulokset eivät edellisessä lukuvuonna olleet kovin hyvät. Viime lukuvuoden kyselyyn osallisuusväittämiä muotoiltiin uudestaan, jotta ne olisivat konkreettisempia ja selkeämpiä. Tulokset eivät silti juuri muuttuneet, vaan osallisuus oli kokonaisuutena yksi oppilaskyselyn heikoimmista osa-alueista. Tosin hajontaakin näissä tuloksissa oli paljon. Osallisuutta koskevien väittämien tuloksia on esitetty kuvassa 26.

Kuva 26: Ala-, yhtenäis- ja yläkoululaisten keskiarvot oppilaskyselyn osallisuusväittämissä

Oppilailta ja opettajilta kysyttiin joitakin opetukseen ja oppimiseen liittyviä väittämiä lähes samalla tavalla. Kuvassa 27 on vertailtu oppilaiden ja opettajien vastauksia samoista ala- ja yläkouluista. Tuloksissa on havaittavissa suuria eroja etenkin yläkoulun oppilaiden ja opettajien vastauksissa. Opettajat esimerkiksi kertoivat huomattavasti useammin antavansa palautetta oppimisesta kuin oppilaat kokivat saavansa. Myös oppituntien työrauhaan liittyvä tulos on yllättävä. Sekä ala- että yläkoulun opettajat olivat paljon oppilaita vahvemmin sitä mieltä, että heidän oppitunneillaan on hyvä työrauha.

Kuva 27: Oppilaiden ja opettajien vastausten erot muutamissa oppilas- ja henkilöstökyselyn väittämissä

Oppilaskyselyn kaupunkitasoisissa tuloksissa ei ollut juurikaan eroja lukuvuoden 2018–2019 tuloksiin. Erot olivat mitattavissa korkeintaan kymmenyksissä tai sadasosissa, jotka nekin tosin saattavat olla jo tilastollisesti merkittäviä muutoksia näin suuressa aineistossa. Kokonaisuutena muutosta ei kuitenkaan ollut. Myöskään koulukohtaisissa kokonaistuloksissa ei ollut suuria heilahteluja. Tämän – ja koulujen

kyselymäärän vähentämisen – vuoksi päätettiin, että oppilaskyselyä ei ole tarpeen toteuttaa kaikissa kouluissa joka vuosi, vaan jatkossa se toteutetaan alueittain samana vuonna henkilöstökyselyn kanssa.

Oppilaskyselyn opiskeluhuoltoa koskevat tulokset on esitetty luvussa 4.1.2.

4.3.2 Hyvinvointikartta

Hyvinvointikartta on 5. ja 8. luokan oppilaille sekä lukion 1. vuosikurssin opiskelijoille suunnattu hyvinvointiin ja terveyteen liittyvä tiedonkeruujärjestelmä. 5.-luokkalaisten Hyvinvointikartta sisältää välttämisiä seuraavista aihepiireistä: oppiminen ja koulunkäynti, ihmissuhteet, fyysinen hyvinvointi ja tunne-elämä. 8.-luokkalaisten ja lukiolaisten Hyvinvointikartta sisältää näiden lisäksi vielä seuraavat aihepiirit: masennus, ahdistuneisuus, ravitsemus, uni, päihteet ja seksuaaliterveys. Kysely tehdään 8. luokalla syyslukukauden aikana ja 5. luokalla syksyn tai kevään aikana, ennen maaliskuun loppua. 5. luokan kysely toteutettiin viime lukuvuonna ensimmäistä kertaa.

Hyvinvointikartan tavoitteena on tuottaa tietoa suuren huolen oppilaista sekä täsmennystä muiden oppilaiden huolenaiheista. Tulokset mahdollistavat nopeamman ohjauksen muun tuen piiriin. Kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri näkevät oppilaiden henkilökohtaiset vastaukset ja hyödyntävät niitä 5. ja 8. luokan laajoissa terveystarkastuksissa. Luokka- ja koulutason tuloksia hyödynnetään kouluyhteisön hyvinvoinnin parantamisessa.

Lukuvuonna 2019–2020 Hyvinvointikartta-kyselyyn vastasi 2952 5.-luokkalaista (81 % ikäluokasta), 2916 8.-luokkalaista (88 % ikäluokasta) ja 1907 lukion 1. vuosikurssin opiskelijaa (95 % opiskelijoista). Taulukossa 16 on esitetty 5. luokan kokonaistulokset kyselyn eri osa-alueilla. Kullakin osa-alueella vastaajat on ennalta määriteltyjen pisterajojen mukaan ryhmitelty punaisiin, keltaisiin ja vihreisiin. Punainen tulos tarkoittaa, että osa-alueeseen liittyy merkittävää huolenaihetta. Yksilötasolla tällaisiin tapauksiin pyritään puuttumaan heti. Keltainen tulos tarkoittaa, että asiaan liittyy huolenaihetta ja siihen on syytä puuttua, mutta ei välttämättä akuutisti. Vihreä tulos tarkoittaa, että osa-alueella ei ole huolenaihetta.

Taulukko 16: 5.-luokkalaisten Hyvinvointikartan tulokset

Hyvinvointikartan osa-alue	%	%	%
Tunne-elämä	2 %	5 %	93 %
Fyysinen hyvinvointi	1 %	2 %	97 %
Ihmissuhteet	4 %	6 %	90 %
Oppiminen ja koulunkäynti	5 %	7 %	88 %

Vihreässä sarakkeessa olevat prosentit ovat suuria ja punaisessa pieniä, eli kokonaistuloksen mukaan 5.-luokkalaisten Hyvinvointikartta ei osoita merkittäviä huolenaiheita. Tyttöjen ja poikien tuloksissa ei ollut juurikaan eroja, ei myöskään suomenkielisten ja muunkielisten tuloksissa. Sen sijaan alueellisissa tuloksissa (5 alueen vertailu) Espoon keskus poikkesi muista alueista tunne-elämän osa-alueella. Espoon keskuksen 5.-luokkalaisista peräti 18 % oli tunne-elämän osa-alueella ”punaisella”, kun muilla alueilla vastaa osuus oli 2-5 %.

8.-luokkalaisten kokonaistulos ja muutos edelliseen vuoteen on esitetty taulukossa 17. Oppimisen ja koulunkäynnin osalta tulos on sama kuin 5.-luokkalaisilla, muilta osin selvästi huonompi. Eniten merkittävää huolenaihetta (punaiset %:t) 8.-luokkalaisilla ilmeni tunne-elämän ja ihmissuhteiden osa-alueilla. Jakaumat olivat näissä kuitenkin kahtiajakoiset; joko asiat olivat oppilailla hyvin tai huonosti. Välimuotoja oli vähän. Kokonaisuutena huolenaihetta (punaiset ja keltaiset %:t) aiheuttivat eniten fyysinen aktiivisuus, seksuaaliterveys, ahdistuneisuus ja uni. Myönteistä oli, että ravitsemusasioissa oli tapahtunut myönteistä kehitystä edellisestä vuodesta. Myös päihteiden käyttö näytti tulosten perusteella olevan edelleen melko vähäistä.

Taulukko 17: 8.-luokkalaisten Hyvinvointikartan tulokset

Hyvinvointikartan osa-alue	%	%	%	Muutos edelliseen vuoteen (yli +/-3 %)
Seksuaaliterveys	13 %	25 %	62 %	Ei muutosta
Ahdistuneisuus	9 %	24 %	67 %	Ei muutosta
Masennus	13 %	11 %	76 %	Ei muutosta
Päihteet	4 %	5 %	91 %	Ei muutosta
Ihmissuhteet	17 %	3 %	80 %	Ei muutosta
Oppiminen ja koulunkäynti	4 %	8 %	88 %	Ei muutosta
Tunne-elämä	19 %	3 %	78 %	Ei muutosta
Ravitsemus	7 %	15 %	78 %	Vihreä +4 %
Uni	11 %	20 %	69 %	Ei muutosta
Fyysinen aktiivisuus	11 %	24 %	65 %	Ei muutosta

Myös 8.-luokkalaisten tuloksia on vertailtu alueellisesti sekä sukupuolen ja äidinkielen mukaan. Viiden alueen vertailussa nähtiin, että Tapiolan alueella oli kokonaisuutena selvästi vähemmän merkittävää huolta ("punaisten" prosenttien keskiarvo 8,4 %) kuin muilla alueilla. Leppävaarassa merkittävää huolta oli toiseksi vähiten (ka 10 %) ja Espoonlahden, Matinkylä-Olarin ja Espoon keskuksen alueilla eniten (ka 11,1-11,6 %).

Tyttöjen ja poikien tulokset poikkesivat toisistaan siten, että tytöillä oli merkittäviä huolenaiheita lähes kaikilla osa-alueilla enemmän kuin pojilla. Erityisesti tunne-elämän haasteissa, masennuksessa, ahdistuneisuudessa ja uneen liittyvissä tekijöissä ero poikiin oli suuri. Esimerkiksi ahdistuneisuudessa 50 %:lla tytöistä oli vähintään jonkinlaista huolenaihetta (punainen tai keltainen), pojista vain 16 %:lla. Ainoastaan ihmissuhteissa ja päihteiden käytössä tyttöjen ja poikien välillä eri ollut eroja.

Myös äidinkieleltään suomenkielisten ja muunkielisten (muu kuin suomi, ruotsi tai englanti) tuloksissa oli joillakin osa-alueilla selviä eroja. Muunkielisten tulokset olivat heikommat erityisesti ravitsemusasioissa, seksuaaliterveydessä, fyysisessä aktiivisuudessa ja masentuneisuuteen liittyvissä asioissa. Sen sijaan esimerkiksi oppimisessa ja koulunkäynnissä, päihteiden käytössä ja ahdistuneisuudessa ei ollut eroja. Muunkielisiä vastaajia oli yhteensä 339 (8. luokka).

4.3.3 Vieraskielisten tulokset kouluterveyskyselyssä

Kevään 2019 kouluterveyskyselyn päätuloksia on käsitelty jo edellisessä arviointiraportissa. Niiden jälkeen tilattiin THL:stä vielä Espoon vieraskielisiä koskevat tulokset, jotka saatiin kesäkuussa 2020. Vieraskielisiä vastaajia oli Espoossa 4. ja 5. luokilla yhteensä 675, 8. ja 9. luokilla yhteensä 445 ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 184.

Vieraskielisten tulokset poikkesivat kokonaistuloksista joillakin osa-alueilla, mutta selvästi enemmän tuloksissa oli kuitenkin yhteneväisyyttä kuin poikkeamaa. Valtaosa ulkomaalaistaustaisista nuorista oli suomalaista syntyperää olevien tavoin tyytyväisiä elämäänsä ja piti koulunkäynnistä. 8.- ja 9.-luokkalaisten vieraskielisistä valtaosalla oli jokin harrastus; noin 88 % ulkomailla syntyneistäkin ulkomaalaistaustaisista nuorista harrasti jotakin viikoittain.

Yläkoulun vieraskielisistä tytöistä noin 24 % koki koulu-uupumusta ja opintojen merkityksen vähenemistä, mutta tulos ei poikennut suomenkielisten tyttöjen tuloksesta. Myös masennuksen ja ahdistuksen kokemukset olivat yläkoulun tytöillä yleisiä, mutta tässäkin vieraskielisten ja suomenkielisten osuudet olivat hyvin samansuuntaisia. Myöskään liikunnassa, nukkumisessa ja päihteiden käytössä ei ollut eroja.

Ulkomaalaistaustaiset kokivat kyselyn tulosten mukaan kuitenkin kiusaamista enemmän kuin valtaväestö. Kiusaamisen kokemukset olivat alakoulussa hienoisessa laskussa, mutta siitä huolimatta ulkomaalaistaustaiset pojat tulivat kiusatuksi lähes kaksi kertaa ja tytöt neljä kertaa useammin kuin

suomalaiset pojat ja tytöt. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaiset pojat tulivat kiusatuksi lähes viisi kertaa ja tytöt kaksi kertaa useammin kuin suomalaiset pojat ja tytöt. Pojat joutuivat siis useammin kiusaamisen kohteeksi yläkoulussa ja tytöt alakoulussa.

Ulkomaalaistaustaiset olivat myös suomalaista syntyperää olevia hieman useammin ilman ystävää sekä ala- että yläkoulussa. Esimerkiksi 25 %:lla yläkoulun ulkomaalaistaustaisista pojista (ulkomailla syntyneistä) ei ollut kyselyn mukaan yhtään ystävää. Suomalaista syntyperää olevilla vastaava osuus oli 11 %.

4.3.4 Move!-mittaus

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen tiedonkeruu- ja palautejärjestelmä, joka tuottaa muun muassa tietoa yhdistettäväksi 5. ja 8. vuosiluokilla koululaisille tehtäviin laajoihin terveystarkastuksiin. Järjestelmän keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Lisäksi tavoitteena on auttaa oppilasta ja hänen perhettään ymmärtämään fyysisen toimintakyvyn yhteydet oppilaan terveyteen, päivittäiseen hyvinvointiin, jaksamiseen ja opiskeluun. Move!-mittausten tuloksia ei käytetä oppilaan arvioinnin perusteina.

Move!-fyysisen toimintakyvyn seurantarjestelmän on kehittänyt Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n kanssa. Move!-järjestelmä otettiin käyttöön syksyllä 2016, jolloin myös Espoosta kerättiin ensimmäiset tulokset. Elokuusta 2016 alkaen mittaukset tuli toteuttaa koko 5. vuosiluokalle ja elokuusta 2018 alkaen myös 8. vuosiluokalle.

Move!-järjestelmässä oppilaan fyysisistä toimintakykyä mitataan seuraavissa lajeissa:

- 20 metrin viivajuoksu
- Vauhditon 5-loikka
- Ylävartalon kohotus (vatsalihakset)
- Etunojapunnerrus
- Kehon liikkuvuus:
 - Kyykistys
 - Alaselän ojennus täysistunnassa
 - Oikean ja vasemman olkapään liikkuvuus
- Heitto-kiinniottoyhdistelmä

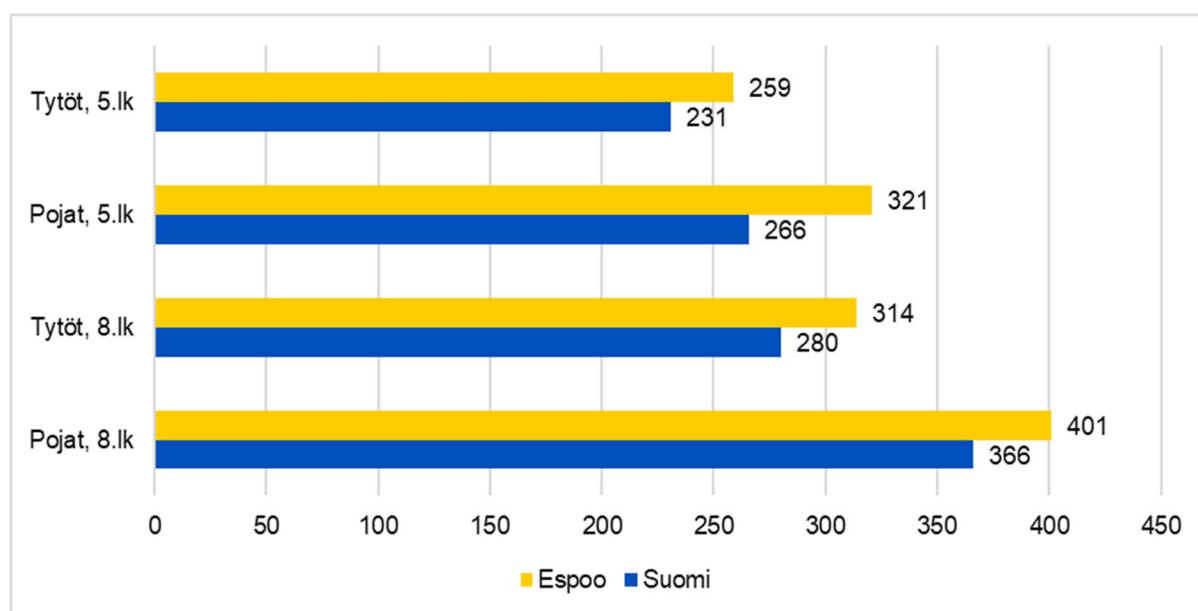
Syksyllä 2019 Espoossa tehtiin yhteensä 2990 5.-luokkalaisten mittausta ja 2443 8.-luokkalaisten mittausta. Espoolaiset pärjäsivät Move!-mittauksessa jälleen oikein hyvin verrattuna kansalliseen tasoon. Espoon tulokset olivat kaikissa lajeissa sekä tytöillä että pojilla, molemmilla luokka-asteilla, samaa tasoa tai paremmat kuin koko maan tulokset.

Edelliseen vuoteen verrattuna 5.-luokkalaisten vatsalihasten mediaanitulos oli hieman pudonnut, mutta oli edelleen parempi kuin kansallinen tulos. Etunojapunnerrukset taas olivat 5.-luokkalaisilla parantuneet. 8.-luokkalaisilla oli sen sijaan tapahtunut vatsalihaksissa kehitystä sekä tytöillä että pojilla, ja ero kansalliseen tasoon oli entisestään kasvanut. Tyttöjen mediaanitulos oli 42 ylävartalonkohotusta (vrt. kansallinen 34) ja poikien 50 (vrt. kansallinen 41).

Pojat olivat kummallakin luokka-asteella tyttöjä parempia kaikissa lajeissa paitsi kehon liikkuvuusmittauksissa, joissa tytöt olivat huomattavasti parempia sekä 5. että 8. luokalla.

Eriyisen hyvin espoolaiset suoriutuivat kestävyyskuntoa mittaavassa 20 metrin viivajuoksussa, jossa ero kansalliseen tasoon oli merkittävä (kuva 28). 20 metrin viivajuoksun tulos kuvaa kestävyyttä ja liikkumistaitoja. Mittauksen aikana juostaan 20 metrin matkaa edestakaisin ja mitataan aika, jonka juoksija pystyy suorittamaan ääninauhalta toistetussa kiihtyvässä vauhdissa. Mitä kauemmin henkilö pystyy mittaauksessa juoksemaan (aika, s), sitä parempi on tulos. Espoolaisten mediaanitulos on parantunut vuosi vuodelta ja ero kansalliseen tasoon kasvanut.

Kuva 28: Move!-mittauksen 20 metrin viivajuoksun tulokset (aika, s, mediaani) tytöillä ja pojilla, 5. ja 8. luokalla

Move!-mittauksen tulokset on vuodesta 2019 alkaen dokumentoitu OKM:n ylläpitämään Lasten ja nuorten liikuntaindikaattorit -tietokantaan, josta tiedot ovat tarkasteltavissa kuntakohtaisesti, maakuntakohtaisesti ja valtakunnallisesti. Tämän vuoksi opetuksen järjestäjä ei saanut Move!-tuloksista enää samanlaista yksityiskohtaista koontia kuin aiempina vuosina. Emme esimerkiksi enää näe espoolaisten hajontaa eri mittauksissa. Tämä on vahinko, sillä aiempien vuosien tulokset osoittivat, että hyvästä mediaanituloksesta huolimatta hajonta oli monessa lajissa suurta. Siinä missä urheilutaustaiset oppilaat tekivät huippusuorituksia, löytyi aina myös joukko, jolla fyysinen toimintakyky oli hyvin heikkoa.

Syksyn 2020 mittauksen tulokset tallentuvat Lasten ja nuorten liikuntaindikaattorit -tietokantaan joulukuussa 2020.

4.3.5 Huoltajakysely

Perusopetuksen koulujen itsearviointiin kuuluvalla huoltajakyselyllä saadaan tietoa huoltajien näkemyksistä siitä, miten koulu ja koulun henkilöstö toimivat. Painopiste on kodin ja koulun yhteistyössä sekä oppilaan hyvinvoinnissa ja oppimisessa. Huoltajakyselyllä arvioidaan osaltaan perusopetuksen tavoitteiden toteutumista.

Lukuvuonna 2019–2020 huoltajakysely toteutettiin kaikissa Leppävaaran, Tapiolan ja Matinkylä-Olarin kouluissa, yhteensä 36 koulussa. Vastaajia oli yhteensä 5379 ja keskimääräinen vastausprosentti 48 %. Koulukohtainen ”korjattu” vastausprosentti laskettiin suhteuttamalla huoltajakyselyn vastaajamäärä koulun oppilasmäärään sekä huoltajien vastaukseen kysymyksessä ”*montako lasta sinulla on tässä koulussa?*” Näin laskettuna pienin koulukohtainen vastausprosentti oli 25 % ja suurin 85 %.

Huoltajakyselyyn oli mahdollista vastata suomen, englannin, venäjän, somalin, arabian ja farsin kielellä, ja myös saate löytyi näillä kielillä. Vastaajien kielijakauma kuitenkin osoitti, että muiden kuin suomenkielisten vastaajien määrä oli kovin vähäinen verrattuna siihen, kuinka paljon muunkielisiä huoltajia todellisuudessa on. Tulevina vuosina myös muunkielisiä huoltajia tulisi aktiivisemmin kannustaa vastaamiseen. Kyselystä oli lisäksi mahdollista saada esimerkiksi näkövammaiselle saavutettava versio.

Huoltajakyselyn tulokset olivat tänäkin vuonna kokonaisuutena erittäin hyvät. Ne eivät juurikaan poikenneet edellisen vuoden tuloksista, vaikka kysely toteutettiin silloin eri alueilla. Taulukkoihin 18 ja 19 on koottu väittämät, joista saatiin kyselyn korkeimmat ja matalimmat keskiarvot. Vastausasteikko oli 1-4, jossa 1 = Täysin eri mieltä ja 4 = Täysin samaa mieltä. Keskiarvoista nähdään, että ne ovat

taulukossa 18 hyvin korkeita, mutta eivät huonoja myöskään taulukossa 19. Ainoastaan kiinnostus osallistua vanhempainyhdistyksen toimintaan tuotti selvästi matalan keskiarvon.

Ala-, yhtenäis- ja yläkoulujen tuloksissa ei useimmissa väittämässä ollut merkittäviä eroja. Alakouluissa tulokset olivat keskimäärin hieman paremmat kuin yläkouluissa. Opetusryhmien kokoa sen sijaan pidettiin yläkouluissa sopivampana kuin ala- ja yhtenäiskouluissa.

Taulukko 18: Huoltajakyselyn väittämät, joissa korkeimmat keskiarvot

Väittämät, joissa korkeimmat keskiarvot	Keskiarvo	Hajonta
Lapseni saa kotona tarvittaessa apua koulutehtäviin	3,84	0,43
Luokanopettaja/luokanvalvoja vastaa yhteydenottoihin kohtuullisen ajan kuluessa	3,80	0,50
Yhteistyö lapseni luokanopettajan/luokanvalvojan kanssa sujuu hyvin	3,68	0,60
Minulle on tarjottu riittävästi mahdollisuuksia osallistua koulun toimintaan	3,65	0,59
Lapseni opettajat ovat ammattitaitoisia	3,62	0,58
Rehtoriin saa tarvittaessa helposti yhteyden	3,59	0,72
Koulun säännöt ja käytänteet ovat asianmukaiset	3,57	0,62
Lapseni menee mielellään kouluun	3,55	0,65

Taulukko 19: Huoltajakyselyn väittämät, joissa matalimmat keskiarvot

Väittämät, joissa matalimmat keskiarvot	Keskiarvo	Hajonta
Olen kiinnostunut osallistumaan vanhempainyhdistyksen toimintaan	2,20	0,96
Opetusryhmien koko on sopiva	3,10	0,84
Saan riittävästi tietoa opetuksen tavoitteista ja arvioinnista	3,14	0,78
Lapseni kokee, että oppitunneilla on oppimista edistävä ilmapiiri	3,15	0,76
Lapseni yksilölliset tarpeet huomioidaan riittävästi opetuksessa	3,19	0,78
Koulun tilat ovat viihtyisät ja toimivat	3,22	0,78

Kyselyssä pyydettiin huoltajia antamaan koululle kouluarvosana (4-10). Kouluarvosana osoittautui tietyllä tavalla luotettavaksi mittariksi, sillä koulukohtaisen kouluarvosanan ja kaikkien kyselyn väittämien keskiarvon välinen korrelaatio oli erittäin korkea (0,89). Näiden voi siis todeta mittaavan samaa asiaa, ja kouluarvosana on jo yksistään pätevä mittari kuvaamaan huoltajien tyytyväisyyttä.

Kaikkien koulujen keskimääräinen kouluarvosana oli 8,53 (lv 2018-2019: 8,56). Alakouluissa kouluarvosanojen keskiarvo oli 8,70 (8,67), yhtenäiskouluissa 8,31 (8,54) ja yläkouluissa 8,37 (8,20). Koulukohtaisten kouluarvosanojen vaihteluväli oli 7,86–9,16 (7,75-9,40). Keskiarvojen vertailussa on muistettava, että kysely tehtiin eri alueilla kuin edellisenä lukuvuonna.

Huoltajakyselyn tuloksia on käsitelty myös luvussa 4.1.1, jossa kuvataan kodin ja koulun yhteistyötä sekä luvussa 4.1.2, jossa kerrotaan huoltajakyselyn opiskeluhoitoa koskevista tuloksista.

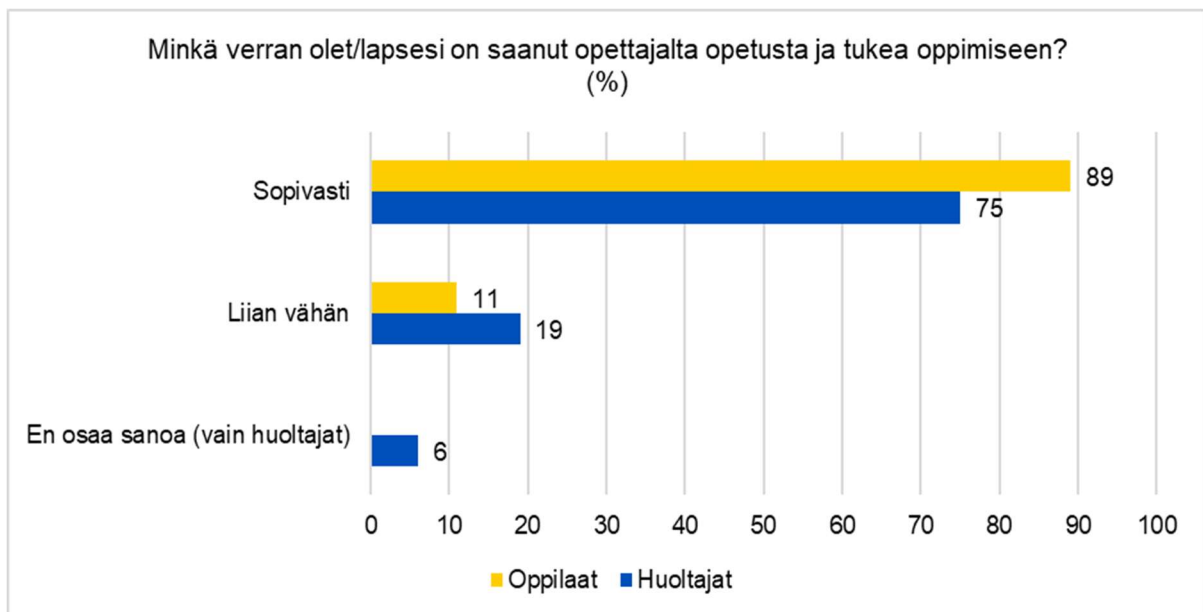
4.3.6 Etäopetuskysely oppilaille ja huoltajille

Peruskoulujen oppilaat opiskelivat 18.3.-13.5. poikkeuksellisesti etäopetuksessa. Etäopetuksen sujumista kartoitettiin kyselyssä, johon vastasi 7554 huoltajaa ja 7491 oppilasta suomenkielisistä peruskouluista. Kyselyssä selvitettiin etäopetuksen sujumista ja yhteydenpitoa opettajien kanssa, oppilaan saamaa tukea sekä hyviä käytänteitä ja kehittämisen paikkoja poikkeusajan opetusjärjestelyissä. Oppilaiden ja heidän huoltajiensa vastaukset olivat pääosin yhteneviä, joskin huoltajat vastasivat oppilaita useammin ”*en osaa sanoa*”.

Oppilaat ja huoltajat arvioivat opiskelun sujumista etäopetuksessa asteikolla 0-10 (erittäin huonosti – erittäin hyvin). Oppilaiden vastausten keskiarvo oli 7.9 ja huoltajien 8.1 eli etäopetuksen arvioitiin sujuneen hyvin. Valtaosa oppilaista (72 %) ja huoltajista (74 %) vastasi 8-10. Tämä tarkoittaa, että valtaosan mielestä opiskelu etäopetuksessa sujui hyvin tai erittäin hyvin. Oppilaskyselyssä alakoululaiset arvioivat opiskelun sujuneen hiukan paremmin kuin yläkoululaiset (8,2 / 7,8), mutta huoltajakyselyssä oli päinvastoin (alakoululaisten huoltajat: 8,1 / yläkoululaisten huoltajat: 8,3). Pieni joukko oppilaista ja huoltajista vastasi opiskelun sujuneen hyvin huonosti tai erittäin huonosti. Avointen vastausten perusteella opetuksen koettiin parantuneen kevään edetessä, kun oppilaille ja opettajille muodostui uusia rutiineja ja yhteydenpito tiheni.

Oppilaista 89 % ilmoitti saaneensa opettajalta sopivasti opetusta ja tukea etäopetuksen aikana. Tämä oli selvästi enemmän kuin mitä huoltajat arvioivat. Heistä vain 75 % katsoi oppilaan saaneen sopivasti opetusta ja tukea, ja 19 % oli sitä mieltä, että opetusta ja tukea oli liian vähän (katso kuva 29). Alakoulujen oppilaista useampi (94 %) kertoi saaneensa sopivasti tukea kuin yläkouluissa tai yhtenäisissä peruskouluissa. Kyselyssä oppilaat, jotka kertoivat saaneensa opettajilta sopivasti tukea, vastasivat myös opiskelunsa sujuneen paremmin.

Kuva 29: Oppilaiden ja huoltajien vastaukset opettajalta saadun opetuksen ja tuen määrään etäopetuksen aikana

Etäopetusjakson loppupuolella päivittäin yhteydessä opettajan kanssa oli ollut 87 % kaikista peruskoulujen oppilaista. Alakouluissa hieman useampi (89 %) ilmoitti olleensa yhteydessä opettajaan päivittäin kuin yläkouluissa tai yhtenäisissä peruskouluissa. Huoltajien vastaukset olivat melko yhtenevät oppilaiden vastausten kanssa.

Etäopetuksen käytänteet jakoivat sekä oppilaiden että huoltajien mielipiteitä avoimissa kysymyksissä. Osa piti etäopetuksesta lähiopetusta enemmän. Hyviksi puoliksi mainittiin esimerkiksi oppilaan mahdollisuus edetä omaan tahtiin ja itselle sopivalla tavalla. Kotona oli osan mielestä helpompi keskittyä tehtäviin. Etenkin huoltajat toivoivat lisää opetusta videoyhteyden avulla, kun taas oppilaista osa halusi vähemmän videopuheluita ja enemmän aikaa omaan työskentelyyn.

Huoltajat kokivat raskaaksi opetuksessa käytettyjen erilaisten välineiden ja alustojen määrän. Useamman koululaisen perheessä eri opettajat saattoivat käyttää eri alustoja, jolloin seurattavaa oli oppilaalla ja vanhemmalla paljon.

Oppilaat antoivat palautetta tehtävien määrästä ja palautusajoista. Osan mielestä tehtäviä oli liikaa ja annetuissa ajoissa pysyminen oli itsenäisesti vaikeaa. Osa oppilaista ja huoltajista toivoi myös enemmän tehtäviä.

Avoimissa vastauksissa mainittiin useita kertoja etäopetuksen sujuneen olosuhteisiin nähden hyvin. Huoltajat kertoivat etäopetusjakson aikana oppineensa uutta lapsistaan ja nykykoulusta. Kiitosta opettajat saivat oppilaiden tukemisesta erikoisessa tilanteessa sekä monipuolisista ja luovista tehtävistä. Joissakin kodeissa yhteydenpito lapsen opettajaan ja yhteistyö olivat etäopetuksen myötä tiivistyneet.

Koulut saivat kesäkuussa omien oppilaiden ja huoltajien nimettömät tulokset käyttöönsä. Kyselyiden tuloksia hyödynnetään etäopetuksen kehittämiseen Espoossa.

Tampereen ja Helsingin yliopistot tekivät keväällä 2020 valtakunnallisen kyselytutkimuksen poikkeusolojen vaikutuksesta koulunkäyntiin, opetukseen ja hyvinvointiin. Tutkimuksen mukaan oppilaiden kokemukset etäopiskelusta olivat vaihtelevia. Osa koululaisista arvioi, että etäopetus sopii heille hyvin ja he kokivat oppivansa kotona tehokkaammin kuin koulussa. Kuitenkin lähes puolet yläkoululaisista ja kolmannes alakoululaisista arvioi oppineensa etäopetuksen aikana vähemmän kuin tavallisesti.

Suurimmassa osassa kouluja opetus pyrittiin järjestämään edes osittain lukujärjestyksen mukaisesti niin, että opettaja oli säännöllisesti oppilaiden tavoitettavissa, mutta viidennes yläkoululaisista kertoi, ettei videovälitteistä opetusta järjestetty äidinkielessä, matematiikassa ja A1-kielessä lainkaan. Myös oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutui rehtoreiden, opettajien ja vanhempien mukaan normaalitilannetta heikommin.

Suurin osa opettajista koki etäopetuksen toteuttamisessa pedagogisia haasteita ja poikkeusolojen työmäärän suurempana kuin normaalitilanteessa. Opettajien välinen yhteistyö ja digitaalinen osaaminen kuitenkin kehittyivät etäopetuksen aikana. Tekniset haasteet liittyivät useammin oppilaan kuin opettajan laitteisiin.

Noin 50 % huoltajista koki lapsen poikkeusolojen koulunkäynnin lisänneen heidän stressiään. Huoltajan velvollisuuksien ja koulunkäynnin yhteensovittaminen koettiin haastavaksi. Lähes 80 % alakoululaisten ja noin 50 % yläkoululaisten huoltajista oli käyttänyt päivittäin enemmän aikaa lapsen koulunkäynnin tukemiseen kuin normaalitilanteessa.

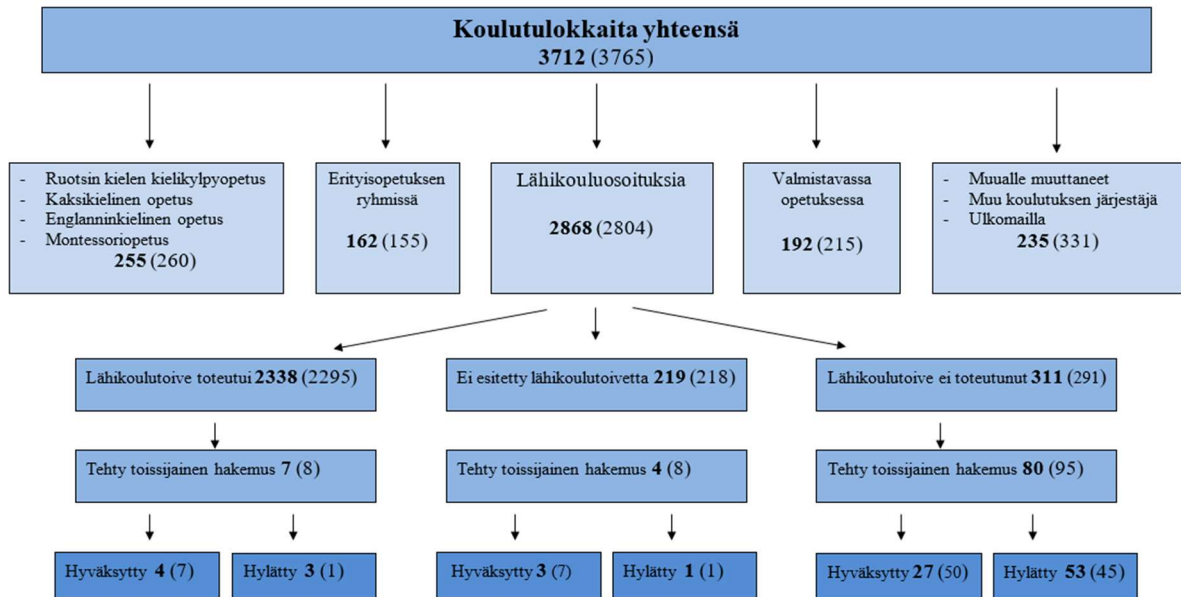
Espoon tuloksia ei voi suoraan verrata tämän valtakunnallisen kyselyn tuloksiin, sillä kysymyksenasettelu oli erilainen eikä valtakunnallisesta kyselystä saatu erikseen Espoon tuloksia. Espoossa ei myöskään tehty kyselyä opettajille. Päällisin puolin tulosten voi kuitenkin tulkita olevan samansuuntaiset, joskin tyytyväisyys etäopetuksen sujumiseen ja saadun tuen määrään näyttää Espoossa olevan hieman korkeampi.

5 Siirtymät

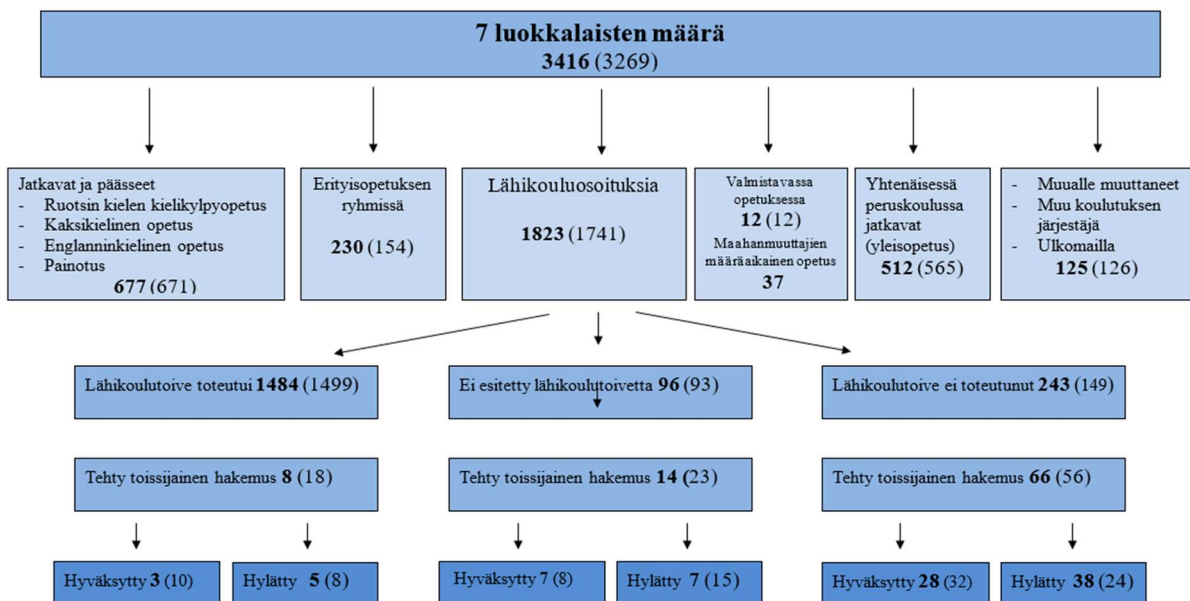
5.1 Oppilaaksioton toimivuus

Koulutulokkaiden ja yläkouluun siirtyvien oppilaaksiottoprosessin keskeiset luvut vuodelta 2020 on esitetty kuvissa 30 ja 31. Suluissa esitetään vuoden 2019 luvut.

Kuva 30: Koulutulokkaiden oppilaaksiotto vuonna 2020

Kuva 31: 7.-luokkalaisten oppilaaksiotto vuonna 2020

Lähikoulu osoitettiin lukuvuodelle 2020–2021 2868 koulutulokkaalle. Noin 11 % näistä koululaisista ei päässyt huoltajien toiveen mukaiseen lähikouluun. Vastaava osuus vuonna 2019 oli noin 10 %. Toissijaisen haun jälkeen alle 60 perheen toive jäi toteutumatta. Tämä on alle 2 % oppilaista, joille osoitettiin lähikoulu. Oppilaaksiottoa arvioidaan vuosittain. Vuoden 2020 koulutulokkaiden oppilaaksioton voidaan katsoa onnistuneen hyvin.

Lähikoulu osoitettiin myös 1823 yläkouluun siirtyvälle oppilaalle. Noin 13 % näistä oppilaista ei päässyt huoltajien toiveen mukaiseen kouluun. Vastaava osuus edellisenä vuonna oli noin 8,5 %. Toteutumattomista toiveista yli kolmannes kohdistui toisen oppilasalueen kouluun, tai kouluun, jossa ei ollut mahdollista opiskella oppilaan aloittamia A-kieliä. Toissijaisessa haussa voitiin vielä toteuttaa monta toivetta niin, että vain 50 perheen toive jäi toteutumatta.

Lähikoulutoiveita ei aina voida toteuttaa, koska ikäluokkien koko eri alueilla vaihtelee, minkä lisäksi opetusryhmien koot pyritään tekemään tarkoituksenmukaisiksi. Lähikoulu osoitetaan aina oppilaan asuinpaikan mukaiselta oppilasalueelta, joten eri oppilasalueelle kohdistuneita toiveita ei toteuteta.

Oppilaaksiottoa koskevat oikaisuvaatimukset ja kantelut

Lukuvuoden 2020–2021 oppilaaksiottoa koskevista päätöksistä tehtiin 130 oikaisuvaatimusta ja yksi hallintokantelu Etelä-Suomen aluehallintovirastoon sekä kuusi oikaisuvaatimusta Opetus- ja varhaiskasvatustalokunnalle. Oikaisuvaatimuksista kaksi hyväksyttiin ja yhdessä tapauksessa tehtiin itseoikaisu, 108 hylättiin, yksi jätettiin tutkimatta, 7 raukesi huoltajan peruuttettua oikaisuvaatimuksensa ja 18 on vielä ratkaisematta. Taulukossa 20 esitetään käsitellyt oikaisuvaatimukset aiheittain. Oikaisuvaatimusten määrä oli hieman pienempi kuin kahtena edeltävänä vuonna, mutta oikaisuvaatimusten aiheissa ja perusteluissa tapahtui jonkin verran muutosta.

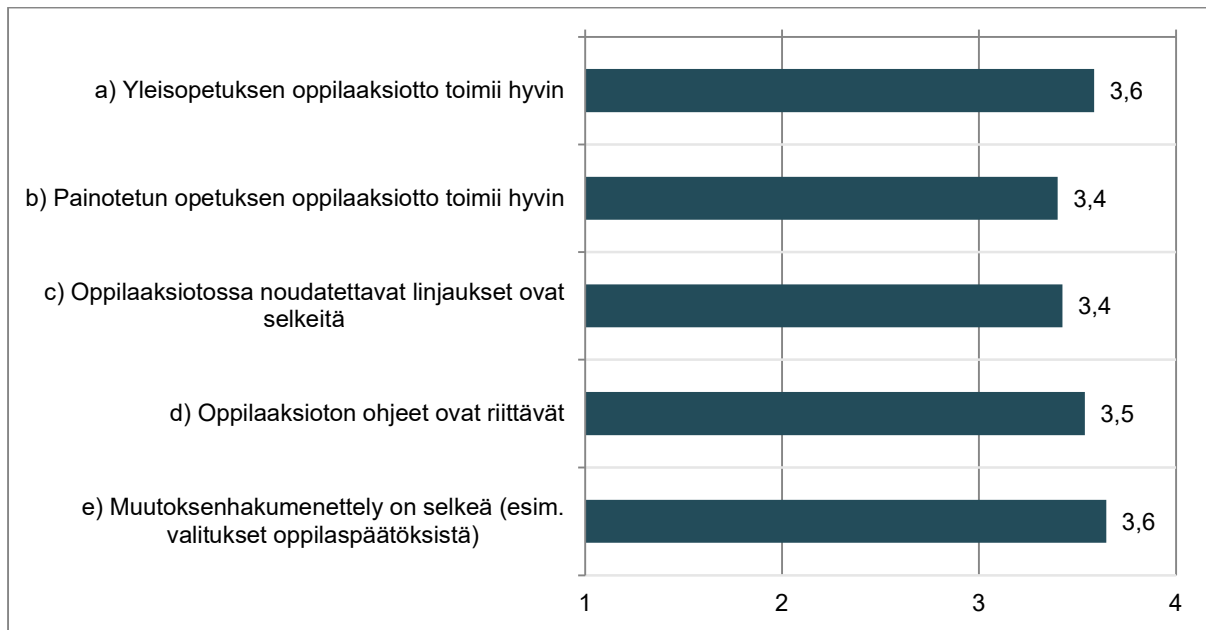
Taulukko 20: Oppilaaksiottoa koskevat oikaisuvaatimukset aiheittain

Oikaisuvaatimus (AVI)	Alakoulu	Yläkoulu	Yhteensä
Lähikoulu	56	22	78
Toissijainen koulu	4	5	9
Erityinen tuki	16	3	19
Kaksikielinen opetus	3	0	3
Englanninkielinen opetus	7	1	8
Ruotsin kielikylpy	5	0	5
Painotettu opetus	1	2	3
Valmistava	1	0	1
Aikaistus	2	0	2
Hakemuksen hylkäys	1	1	2
Enimmäisoppilasmäärä (kielikylpy)	6	0	6
Oppilaaksiottoa koskeva menettely	0	1	1
YHTEENSÄ	102	35	137

Oppilaaksiotto ja muutoksenhakumenettely rehtorikyselyssä

Oppilaaksioton ja muutoksenhakumenettelyn toimivuutta arvioitiin myös tammikuussa 2020 toteutetussa rehtorikyselyssä. Rehtorien vastausten mukaan oppilaaksiotto toimii oikein hyvin sekä yleisopetuksessa että painotetussa opetuksessa. Myös oppilaaksioton linjauksia pidettiin selkeinä ja ohjeita riittävinä. Kuvassa 32 on esitetty perusopetuksen rehtorien (N=68) antamat keskiarvot oppilaaksiottoa koskeviin väittämiin. Vastausasteikko oli 1–4 (1=Täysin eri mieltä, 2=Melko eri mieltä, 3=Melko samaa mieltä, 4=Täysin samaa mieltä).

Kuva 32: Oppilaaksioton toimivuus rehtorikyselyn tulosten mukaan

5.2 Perusopetuksen oppilaiden sijoittuminen 2. asteen opintoihin

Keväällä 2020 Espoon kaupungin suomenkielisestä perusopetuksesta päättötodistuksen sai 2783 oppilasta. Tämä oli 98,9 % kaikista 9.-luokkalaisista. Lisäksi 82 espoolaista sai todistuksen lisäopetuksesta. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteishaun tulosten julkistamisen aikaan 2620 espoolaista sai opiskelupaikan. Heistä 1907 (73 %) valittiin lukioon ja 713 (27 %) ammatilliseen koulutukseen. Peruskoulun oppilaanohjaajilta kerättyjen tietojen mukaan 169 peruskoulun päättänyttä jäi tulosten julkistamisen aikaan ilman opiskelupaikkaa. Kesän aikana moni ilman paikkaa jäänyt sai paikan tutkintoon johtavasta koulutuksesta varasijalta tai lisähaun kautta.

Kaikilla ilman toisen asteen opiskelupaikkaa jääneillä on mahdollisuus päästä perusopetuksen jälkeiseen valmentavaan tai valmistavaan koulutukseen. Valmistavien koulutusten haussa Espoon kymppiluokille, lukioon valmistavaan koulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen valittiin yhteensä 281 nuorta. Etsivä nuorisotyö ottaa yhteyttä kaikkiin ilman opiskelupaikkaa jääneisiin nuoriin.

6 Lukiokoulutus

6.1 Lukiokoulutuksen arviointi

6.1.1 Opiskelijoiden näkemyksiä lukiokoulutuksesta

Marraskuussa 2020 järjestettiin Espoon, Vantaan ja Kauniaisten lukioiden 2. vuoden opiskelijoille yhteinen opiskelijakysely. Kyselyssä esitettiin väittämiä liittyen opiskeluun ja oppimiseen, koulun sosiaalisiin suhteisiin ja olosuhteisiin sekä arviointiin. Väittämiin vastattiin seuraavilla vaihtoehdoilla: 4=täysin samaa mieltä, 3=osittain samaa mieltä, 2=osittain eri mieltä, 1=täysin eri mieltä. Kaikkien väittämien keskiarvojen keskiarvo oli 3,15.

Annettujen vastausten perusteella lukiolaiset ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä lukioihin (taulukko 21). Kauniaisten kaupungin lukioiden tulokset ovat jokaisella osa-alueella korkeimmat. Erot kaupunkien välillä eivät kuitenkaan ole suuria. Espoossa korkeimmat tulokset liittyivät seuraaviin kysymyksiin: *En ole yksinäinen lukiossani* (3,55), *Muut opiskelijat kohtelevat minua yhdenvertaisesti* (3,49) ja *Opettajat ja henkilökunta kohtelevat minua yhdenvertaisesti muiden opiskelijoiden kanssa* (3,46). Espoossa heikoimmat tulokset liittyivät seuraaviin kysymyksiin: *Pystyn aikatauluttamaan omaa kouluarkeani sujuvasti* (2,68), *Pystyn vaikuttamaan koulun yhteisiin asioihin* (2,91), *Pystyn vaikuttamaan asioihin opiskelijakunnan kautta* (2,9) ja *Opetus lukiossani on innostavaa* (2,87).

Taulukko 21: Espoon yhteenveto PKS-opiskelijakyselyn tuloksista

	Oma oppiminen	Koulu yhteisö	Oppimisympäristö	Arviointi ja ohjaus	Kaikki
Naiset	3,06	3,14	3,13	3	3,1
Miehet	3,13	3,24	3,12	3,14	3,16

6.1.2 Lukiolaisten Hyvinvointikartta

Hyvinvointikartta on 5. ja 8. luokan oppilaille sekä lukion 1. vuosikurssin opiskelijoille tehtävä hyvinvointikysely, jonka tuloksia hyödynnetään muun muassa terveystarkastuksissa, yksilökohtaisessa tuen tarpeen määrittelyssä ja ryhmä- ja koulukohtaisessa hyvinvointityössä. Hyvinvointikarttaa on esitelty tarkemmin luvussa 4.3.2.

Lukuvuonna 2019–2020 Hyvinvointikartta-kyselyyn vastasi 1907 lukion 1. vuosikurssin opiskelijaa (95 % opiskelijoista). Taulukossa 22 on esitetty lukiolaisten kokonaistulokset kyselyn eri osa-alueilla.

Taulukko 22: Lukiolaisten Hyvinvointikartan tulokset 2019

Hyvinvointikartan osa-alue	%	%	%	Muutos edelliseen vuoteen (yli +/-3 %)
Seksuaaliterveys	12 %	24 %	64 %	Ei muutosta
Ahdistuneisuus	11 %	28 %	61 %	Ei muutosta
Masennus	14 %	11 %	75 %	Punainen +3 %, vihreä -4 %
Päihteet	18 %	14 %	68 %	Punainen -3 %, keltainen -4 %, vihreä +7 %
Ihmissuhteet	11 %	1 %	88 %	Ei muutosta
Oppiminen ja koulunkäynti	3 %	7 %	90 %	Ei muutosta
Tunne-elämä	17 %	2 %	81 %	Ei muutosta
Ravitsemus	7 %	15 %	78 %	Ei muutosta
Uni	18 %	27 %	55 %	Punainen +3 %, vihreä -3 %
Fyysinen aktiivisuus	14 %	31 %	55 %	Ei muutosta

Punaiset prosentit tarkoittavat, että osa-alueeseen liittyy merkittävää huolenaihetta. Yksilötasolla tällaisiin tapauksiin pyritään puuttumaan heti. Keltaiset prosentit tarkoittavat, että asiaan liittyy huolenaihetta ja siihen on syytä puuttua, mutta ei välttämättä akuutisti. Vihreät prosentit tarkoittavat, että osa-alueella ei ole huolenaihetta.

Tulokset osoittavat, että melko suurella osalla lukiolaisista oli merkittäviä muun muassa päihteisiin, tunne-elämään ja uneen liittyviä huolenaihetta. Masennukseen ja uneen liittyvät huolenaiheet olivat lisääntyneet edellisvuodesta. Monella osa-alueella myös keltaiset prosentit olivat suuria, ja punaisten ja keltaisten kokonaismäärä kattoi jopa kolmasosan opiskelijoista tai enemmänkin. Myönteistä on, että oppimiseen liittyvät huolenaiheet olivat melko vähäisiä, ja päihteiden käyttö oli edellisvuodesta vähentynyt, joskin on edelleen melko yleistä.

Tytöillä oli merkittävästi poikia enemmän uneen (punaiset prosentit tytöillä 24 %, pojilla 11 %), tunne-elämään (tytöt 22 %, pojat 11 %), masennukseen (tytöt 20 %, pojat 6 %) ja ahdistuneisuuteen (tytöt 17 %, pojat 4 %) liittyvää huolenaihetta. Pojilla taas huolena olivat päihteiden käyttö (punaiset prosentit tytöillä 14 %, pojilla 22 %).

Muun kuin suomen-, ruotsin- tai englanninkielisiä vastaajia oli lukiolaisten Hyvinvointikartassa yhteensä 153. Heidän tuloksensa poikkesivat suomenkielisistä muun muassa siten, että muunkielisillä oli enemmän merkittävää huolta ravitsemukseen, masennukseen ja seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa. Suomenkielisillä taas oli enemmän uneen ja päihteiden käyttöön liittyvää huolta.

6.1.3 Huoltajien näkemyksiä lukiokoulutuksesta

Keväällä 2019 järjestettyyn huoltajakyselyyn vastasi ainoastaan 55 toisen vuosikurssin opiskelijan huoltajaa (vuonna 2018: 196). Pienen vastaajamäärän takia kyselyvastauksista ei voida tehdä yleistettävää johtopäätöksiä. Lukiolinjalla pyritäänkin jatkossa keräämään huoltajien näkemyksiä lukiokoulutuksesta uudella tavalla. Kyselyn avovastaukset kuitenkin antavat jonkinlaista tietoa siitä, minkälaisia näkemyksiä opiskelijoiden huoltajilla on lukiokoulutuksesta.

Monet huoltajat kehuivat hyvää yhteis- ja ryhmähenkeä sekä opinto-ohjausta lukioissa. Lisäksi useissa vastauksissa nostettiin esille lukion hyvä sijainti ja toimivat liikenneyhteydet.

Monet huoltajat kuitenkin näkivät, että opiskelijoiden välillä on liikaa kilpailua. He olivat huolissaan lapsiensa uupumisesta. Opiskelijoiden hyvinvoinnista oltiin laajemminkin huolissaan ja opiskeluhoitoa pidettiin osin riittämättömänä. Myös lukiorakennusten sisäilmaongelmat nousivat useissa vastauksissa esille.

Useat huoltajat suhtautuivat lisäksi kriittisesti siihen, että oppilaita ei arvioida lukiossa tasavertaisesti. Myös tiedottaminen keräsi jonkin verran risuja. Monet huoltajista halusivat olla paremmin kartalla siitä, mitä lukioden arjessa tapahtuu.

Vuonna 2020 huoltajakyselyä ei järjestetty.

6.2 Lukiokoulutuksen tilastot ja tunnusluvut

6.2.1 Lukioon hakeminen

Espoon lukiot ovat vetovoimaisia, mikä näkyy erityisesti siinä, että ensisijaisia hakijoita on aloituspaikkoja enemmän. Suomenkielisiin lukioihin oli keväällä 2020 ensisijaisia hakijoita 2170. Edellisvuonna hakijoita oli 2001. Keväällä 2019 aloituspaikkoja kohden ensisijaisia hakijoita oli 1,19 (2019: 1,12).

Lukuvuodelle 2020-2021 Espoon suomenkielisiin lukioihin varattiin 1819 aloituspaikkaa ja Kauniaisiiin 134 aloituspaikkaa. Lukion aloituspaikkoja varattiin 64 %:lle ikäluokasta, kun vuotta aiemmin aloituspaikkoja oli niin ikään 64 %:lle. Määrällisesti aloituspaikkoja oli Espoossa 37 enemmän kuin edellisvuonna.

Ensisijaiset hakijat ja aloituspaikat on esitetty taulukossa 23.

Taulukko 23: Espoon suomenkielisten lukioiden ensisijaiset hakijat ja aloituspaikat vuosina 2017–2020

	2017	2018	2019	2020
Ensisijaiset hakijat	1834	1877	2001	2170
Aloituspaiikat	1567	1621	1782	1819
Ensisijaiset hakijat / aloituspaikat	1,17	1,16	1,12	1,19

6.2.2 Lukioon valitut uudet opiskelijat

Suomenkielisiin lukioihin valittiin kevään 2020 yhteishaun tulosten julkistamisen aikaan 1819 opiskelijaa. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan päätöksen mukaisesti lukioon pääsyn edellytyksenä Espoossa on lukuaineiden keskiarvo vähintään 7,00. Yhteishaussa toteutunut alin keskiarvo (kesäkuun tilanne) oli 7,83. Kaikki aloituspaikat täytettiin. (taulukko 24)

Taulukko 24: Espoon suomenkielisten lukioiden yhteishaun aloituspaikat, valitut sekä alimmat keskiarvot ja pistemäärät 2019 ja 2020

Lukio / linja	Aloituspaiikat 2020	Valitut 2020	Alin keskiarvo 2020	Alin keskiarvo 2019	Alin pistemäärä 2020	Alin pistemäärä 2019
Espoon yhteislyseon lukio	164	164	7,83	7,77		
Espoonlahden lukio	180	180	8,67	8,42		
Etelä-Tapiolan lukio, yleislinja	150	150	8,83	7		
Etelä-Tapiolan lukio, IB-linja*	50	50			8,42	13,44
Haukilahden lukio, yleislinja	135	135	8,92	8,58		
Haukilahden lukio, urheilulinja	34	34			15,94	16,17
Kaitaan lukio, yleislinja	110	110	8,08	7,75		
Kaitaan lukio, kuvataidelinja	20	20			9,83	9
Kauniaisten lukio, yleislinja	109	109	8,67	8,62		
Kauniaisten lukio, lukiolaisen bisneslinja	25	25	8,58**			12,56
Kuninkaantien lukio	184	184	9,08	9,15		
Leppävaaran lukio, yleislinja	90	90	8	7,75		
Leppävaaran lukio, urheilulinja	33	33			12,88	12,24
Otaniemen lukio, yleislinja	232	232	9,31	8,83		
Otaniemen lukio, luonnontiedelukio	72	72	9,58**			15,52
Otaniemen lukio, teatterin ja median linja	25	25			17,86	16,92
Tapiolan lukio, yleislinja	130	130	8,17	8,92		
Tapiolan musiikkilukio	30	30			16,67	16,83
Viherlaakson lukio, yleislinja	155	155	8	8		
Viherlaakson lukio, taidelinja	25	25			13,04	15,12
Yhteensä (Espoo)	1819	1819				

- Huom! Vain osa niistä hakijoista, joilla on taulukossa mainittu alin keskiarvo, on päässeet kyseiseen lukioon.
- Linjojen pistemäärät eivät ole toisiinsa nähden suoraan vertailukelpoisia.
- *Sisäänpääsyn edellytyksenä on, että lukiokohtaisen kokeen minimipistemäärä on 5.
- **Kevään 2020 pääsykoe peruttiin, jonka vuoksi hakijat valittiin hakukohteeseen keskiarvon perusteella

6.2.3 Lukioiden opiskelijamäärät

Espoon kaupungin suomenkielisissä lukioissa oli 20.9.2020 yhteensä 5596 lukiokoulutuksen koko oppimäärää suorittavaa opiskelijaa. Ruotsinkielisessä Mattlidens gymnasiumissa oli 600 opiskelijaa.

Opiskelijamäärä nousi 385:lla edellisvuoden 5211 opiskelijasta. Maahanmuuttajille suunnatussa lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa opiskeli syksyllä 2019 yhteensä 18 opiskelijaa (2019: 10). IB-tutkintoon johtavassa koulutuksessa on 126 opiskelijaa Etelä-Tapiolan lukiossa ja 140 Matlilidens gymnasiumissa.

Äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien opiskelijoiden osuus kaikista suomenkielisten lukioiden opiskelijoista on 9,6 % (2019: 10,1 %). Helsingin kaupungin suomenkielisissä lukioissa opiskelevista oli vieraskielisiä yli 14 % vuonna 2018 ja Vantaalla 13 %.

Opiskelijoita, joiden kotikunta on muu kuin Espoo, on 15,5 %. Eniten ulkopaikkakuntalaisia tulee Kirkkonummelta, Helsingistä ja Kauniaisista, mutta Espoon lukioihin saapuu moni myös Vihdistä, Siuntiossa, Vantaalta ja Lohjalta. Helsingin kaupungin suomenkielisissä lukioissa opiskelevista oli ulkopaikkakuntalaisia 31 % ja Vantaan kaupungissa 29 % vuonna 2018.

Espoon suomenkielisistä lukioista erosi lukuvuoden 2019–2020 aikana 224 opiskelijaa, joista 138 kuitenkin jatkoi joko toisessa lukiossa tai toisessa tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Muusta syystä eronneiden osuus oli 1,7 % lukiolaisista. Lukuvuonna 2018-19 vastaava luku oli 1,1 % ja lukuvuonna 2017-18 1,2 %.

Taulukko 25: Espoon suomenkielisten päivälukioiden opiskelijat ryhmittäin 2017-2020

	2017		2018		2019		2020	
	lkm	%-osuus	lkm	%-osuus	lkm	%-osuus	lkm	%-osuus
Ulkopaikkakuntalaisia	556	12,0 %	630	13,0 %	764	14,7 %	868	15,5 %
Vieraskielisiä	363	7,8 %	414	8,5 %	528	10,1 %	540	9,6 %
Tytöjä	2418	52,1 %	2571	53,1 %	2783	53,4 %	3028	54,1 %
4. vuoden opiskelijoita	220	4,7 %	174	3,6 %	232	4,5 %	346	6,2 %
Opiskelijoita yhteensä	4643	100 %	4843	100 %	5211	100 %	5596	100 %

6.2.4 Ylioppilaskirjoitusten tulokset

Keväällä 2020 ylioppilastutkinnon hyväksytysti suorittaneiden arvosanapisteiden keskiarvo oli Espoon suomenkielisissä päivälukioissa 4,86 (asteikko 0, 2-7) (vuonna 2019: 4,84). Taulukosta 26 näkyy, miten tämä luku vertautuu pääkaupunkiseudun ja koko Suomen vastaaviin.

Taulukko 26: Pääkaupunkiseudun kuntien suomenkielisissä päivälukioissa ylioppilastutkinnon hyväksytysti keväällä 2019 ja 2020 suorittaneiden pakollisten kokeiden arvosanapisteiden keskiarvo (asteikko 2-7)

Kunta	Arvosanapisteiden keskiarvo 2019	Arvosanapisteiden keskiarvo 2020
Espoo	4,84	4,86
Helsinki	4,4	4,38
Kauniainen	4,36	4,53
Vantaa	4,25	4,26
Kaikki suomen lukiot ja ammatillisen pohjalta yo-tutkintoa suorittavat	4,37	4,37

6.2.5 Jatko-opintoihin sijoittuminen

Espoon lukioista valmistuneet sijoittuvat verraten hyvin jatko-opintoihin. Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tilastoista selviää, että vuoden 2015 espoolaisylioppilaista (n = 1494) 76,7% oli jatko-opiskelijana vuonna 2018 (vuonna 2014 lukion päättäneistä jatko-opiskelijana vuonna 2017 oli 79,2 %). Ammattikorkeakoulussa opiskeli 20,7 (2017: 23,5 %) ja yliopistoissa 47,8 (2017: 46,0 %) lukion vuonna

2015 päättäneistä. Muihin suuriin lukiokoulutuksen järjestäjiin verrattuna Espoon lukiolaisia sijoittui erityisen runsaasti yliopistoihin (taulukko 27).

Taulukko 27: Kuusikkokuntavertailu: vuoden 2015 ylioppilaiden jatko-opinnot vuonna 2018

Koulutuksen järjestäjä (kaupunki)	Lukion päättäneet yht. 2015	Jatko-opiskelijat yht.	%-osuus päättäneistä	Amm. Koulutus	%-osuus päättäneistä	Amk-tutkinto	%-osuus päättäneistä	Yliopistokoulutus (alempi ja ylempi kt)	%-osuus päättäneistä	Koulutusaste tunt.	%-osuus päättäneistä
Espoo	1494	1146	76,7 %	40	2,7 %	309	20,7 %	714	47,8 %	83	5,6 %
Helsinki	2207	1566	71 %	116	5,3 %	454	20,6 %	861	39 %	135	6,1 %
Oulu	1125	893	79,4 %	51	4,5 %	311	27,6 %	499	44,4 %	32	2,8 %
Tampere	876	637	72,7 %	51	5,8 %	208	23,7 %	365	41,7 %	13	1,5 %
Turku	987	786	79,6 %	29	2,9 %	235	23,8 %	483	48,9 %	39	4 %
Vantaa	1111	783	70,5 %	43	3,9 %	336	30,2 %	372	33,5 %	32	2,9 %

Taulukossa 28 tarkastellaan Espoon lukioista 2015 valmistuneiden mahdollisia jatko-opintoja vuonna 2018 sukupuolen näkökulmasta. Miehistä useampi oli aloittanut jatko-opinnot kuin naisista. He opiskelivat suhteessa naisiin myös useammin yliopistossa, kun ammattikorkeakoulut taas olivat naisten keskuudessa suosituimpia.

Taulukko 28: Espoon lukioiden vuoden 2015 ylioppilaiden jatko-opinnot vuonna 2018 sukupuolen mukaan

Lukion 2015 päättäneiden jatko-opinnot	Miehet (N=705)		Naiset (N=789)	
Ammatillinen koulutus	14	2 %	26	3,3 %
Ammattikorkeakoulututkinto	137	19,2 %	172	21,6 %
Yliopistokoulutus (alempi ja ylempi kt)	351	49,1 %	363	45,5 %
Koulutusaste tuntematon	43	6 %	40	5 %
Jatko-opinnoissa yhteensä 2018	545	76,2 %	601	75,4 %

Kuva- ja taulukkoluettelot

Kuva 1: Opetuksen järjestäjän arviointitoiminnan arviointia rehtorikyselyn tulosten mukaan	8
Kuva 2: Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön organisaatio, lokakuu 2020	10
Kuva 3: Suomenkielisen opetuksen toiminta-ajatus ja SUKO-puu	11
Kuva 4: Rehtorikyselyn johtamistuloksia	12
Kuva 5: Tuloksia henkilöstökyselyn johtamisväittämistä kouluasteittain	14
Kuva 6: Opettajia kuormittavat tekijät	16
Kuva 7: Uhkakäyttäytyjän ikä ja tilanteiden määrä 2019	17
Kuva 8: Väkivalta- ja uhkatilanteista työntekijöille aiheutuneet vammat	18
Kuva 9: Sukon tapaturmamäärän jakauma synn perusteella vuonna 2019	19
Kuva 10: Tulokset henkilöstökyselyn opiskeluhuoltoväittämistä	23
Kuva 11: Kuraattorin ja/tai psykologin luona käyneet ja apua saaneet ala- ja yläkoulun tytöt ja pojat (%)	27
Kuva 12: Tehostetun ja erityisen tuen prosentuaalinen kehitys vuosina 2016-2020 (20.9. tilanteen mukaan)	28
Kuva 13: Lähikoulupilotin arviointisuunnitelman näkökulmat	30
Kuva 14: Erityisoppilaat opetuspaikan mukaan vuosina 2016-2020 (%)	32
Kuva 15: Yleisopetuksen perusopetusryhmien määrä koon mukaan 20.9.2020	36
Kuva 16: TVT:n lisäämä innostus koulunkäyntiä kohtaan ala- ja yläkoulun tytöillä ja pojilla	40
Kuva 17: TVT:n käyttö oppimisen tukena ala- ja yläkoulun tytöillä ja pojilla	41
Kuva 18: 2.-luokkalaisten ALLU-tulos vuonna 2020 (%)	44
Kuva 19 4.-luokkalaisten ALLU-tulos vuonna 2020 (%)	45
Kuva 20 4.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ALLU-testitulokset 2020 ryhmissä "kaikki" ja "yleis" (%)	45
Kuva 21 Saman oppilasjoukon tasoryhmäjakauma luetun ymmärtämisessä (LY) ja teknisessä lukutaidossa (TL) 2. ja 4. luokalla (2020 ja 2018) (%)	46
Kuva 22 Samojen S2-oppilaiden luetun ymmärtämisen (LY) ja teknisen lukutaidon (TL) tasoryhmät 2. ja 4. luokalla (2020 ja 2018) (%)	47
Kuva 23: PISA 2018 -arvioinnin pistekeskisarvot eri sisältöalueilla Espoossa ja vertailuryhmissä	48
Kuva 24: Tyttöjen ja poikien pistekeskisarvot PISA 2018 -arvioinnissa	48
Kuva 25: Ala- ja yläkoulun tyttöjen ja poikien tuloksia muuttamissa oppilaskyselyn väittämässä	51
Kuva 26: Ala-, yhtenäis- ja yläkoululaisten keskiarvot oppilaskyselyn osallisuusväittämässä	52
Kuva 27: Oppilaiden ja opettajien vastausten erot muutamissa oppilas- ja henkilöstökyselyn väittämässä	52
Kuva 28: Move!-mittauksen 20 metrin viivajuoksun tulokset (aika, s, mediaani) tytöillä ja pojilla, 5. ja 8. luokalla	56
Kuva 29: Oppilaiden ja huoltajien vastaukset opettajalta saadun opetuksen ja tuen määrään etäopetuksen aikana	58
Kuva 30: Koulutulokkaiden oppilaaksiotto vuonna 2020	60
Kuva 31: 7.-luokkalaisten oppilaaksiotto vuonna 2020	60
Kuva 32: Oppilaaksioton toimivuus rehtorikyselyn tulosten mukaan	62

Taulukko 1: Henkilöstön väkivalta- ja uhkatilanneilmoitukset 2019	17
Taulukko 2: Kuraattorin ja psykologin keskimääräinen oppilasmäärä Espoossa perusopetuksessa ja 2. asteella	25
Taulukko 3: Psykologien ja kuraattorien yksilökohtaisen oppilashuollon asiakasmäärät / ammattiryhmä Espoossa esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella	26
Taulukko 4: Psykologien ja kuraattorien työn kohteet ja tapahtumat prosentiosuuksina lukuvuonna 2019-2020	26
Taulukko 5: Erityisluokkien ja sairaalaopetuksen luokkien määrät opetusmuodoittain	29
Taulukko 6: Erityisluokan oppilaiden tilastoitujen koulumatkojen tunnusluvut	33
Taulukko 7: Avustajapalveluresurssit lukuvuosina 2018-2021	33
Taulukko 8: Ryhmämuotoisen valmistavan opetuksen oppilasmäärät lukuvuosina 2007-2021	33
Taulukko 9: Inklusiivisen valmistavan opetuksen oppilasmäärät esi- ja alkuopetuksessa lukuvuosina 2007-2021	34
Taulukko 10: Oman äidinkielen opetuksen oppilasmäärät ja ryhmäkoot perusopetuksessa lukuvuosina 2007-2021	34
Taulukko 11: Yleisopetuksen opetusryhmien keskipöytä vuosina 2013-2020 (laskentapäivä 20.9.)	35
Taulukko 12: perusopetuksen opetushenkilöstön vastaukset TVT:n kuormittavuuteen	41
Taulukko 13: KULPS-käynnit lukuvuonna 2019-2020 sekä vertailu edelliseen lukuvuoteen	43
Taulukko 14: Luokalle jääneiden ja ehdot saaneiden määrä yleisopetuksen 5.-9. luokilla vuosina 2018-2020	49
Taulukko 15: Luokalle jääneiden ja ehdot saaneiden määrä erityisopetuksen 5.-9. luokilla vuosina 2018-2020	49
Taulukko 16: 5.-luokkalaisten Hyvinvointikartan tulokset	53
Taulukko 17: 8.-luokkalaisten Hyvinvointikartan tulokset	54
Taulukko 18: Huoltajakyselyn väittämät, joissa korkeimmat keskiarvot	57
Taulukko 19: Huoltajakyselyn väittämät, joissa matalimmat keskiarvot	57
Taulukko 20: Oppilaaksiottoa koskevat oikaisuvaatimukset aiheittain	61
Taulukko 21: Espoon yhteenveto PKS-opiskelijakyselyn tuloksista	63
Taulukko 22: Lukiolaisten Hyvinvointikartan tulokset 2019	63

<i>Taulukko 23: Espoon suomenkielisten lukioiden ensisijaiset hakijat ja aloituspaikat vuosina 2017–2020</i>	<i>65</i>
<i>Taulukko 24: Espoon suomenkielisten lukioiden yhteishaun aloituspaikat, valitut sekä alimmat keskiarvot ja pistemäärät 2019 ja 2020.....</i>	<i>65</i>
<i>Taulukko 25: Espoon suomenkielisten päivälukioiden opiskelijat ryhmittäin 2017-2020</i>	<i>66</i>
<i>Taulukko 26: Pääkaupunkiseudun kuntien suomenkielisissä päivälukioissa ylioppilastutkinnon hyväksytysti keväällä 2019 ja 2020 suorittaneiden pakollisten kokeiden arvosanapisteiden keskiarvo (asteikko 2-7).....</i>	<i>66</i>
<i>Taulukko 27: Kuusikkokuntavertailu: vuoden 2015 ylioppilaiden jatko-opinnot vuonna 2018</i>	<i>67</i>
<i>Taulukko 28: Espoon lukioiden vuoden 2015 ylioppilaiden jatko-opinnot vuonna 2018 sukupuolen mukaan</i>	<i>67</i>